

RĂSUNETUL CULTURAL

REALIZAT DE SOCIETATEA SCRITORILOR DIN BISTRITA-NĂSĂUD

An. XIX; Nr. 4 (156)

APARE LUNAR SUB EGIDA UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMÂNIA - FILIALA CLUJ

aprilie 2026

Povești de Paști

ANTOLOGIE GÂNDITĂ DE
MENUȚ MAXIMINIAN

Minunată, cartea închinată Sfințelor Paști. Poate că mai sunt pe lumea asta cititori care să-i primească și înțeleagă mesajul. Cine știe? Ați făcut prin carte un act de cultură.

Cu toată prețuirea,

Ioan Aurel Pop

@Olimpiu Nușfelean

În frumusețea pură a poeziei

În timp ce războinicii orgolioși se bat în bombe și rachete supersonice, submarine nucleare și portavioane dolofane, poezii se bat în poezii. Bătălia războinicilor e sîngeroasă, cea a poezilor e dusă într-un orizont diafan. Războinicii dau foc la sonde de țitei, spitale sau universități, pîrjolesc, la o adică, holdele de grîu, ard inimi la propriu, poezii aduc în lume focul sacru menit să învieze inimile și să însuflețească trăirile minunate. Cuvintele războinicilor sînt săbii careucid, ale poezilor, balsamuri tămăduitoare, inițiatoare de lumi noi, în care ura nu are ce căuta. Războinicii fac pe eroii laudîndu-se în fiecare zi cîți oameni au ucis, poezii sînt eroi ai unui cititor sau ai unei mîini de cititori care, la un moment dat, îi citește/ citesc sau îi ascultă cu atenție. Poezii sînt eroi defensivi, dar nu din cauza unei slăbiciuni de intenție sau de cuget. Ei nu sunt „ofensivi”, nu calcă totul în picioare, ei apără în spiritul adevărului și frumosului. Cu gesturi care par a se rări tot mai mult în lume. Metaforele lor, înălțate în imperiul imaginarului, nu sînt niciodată „știri false”. Războinicii cheamă mereu la luptă, indiferent cum e dusă aceasta, poezii cheamă mereu la înțelegere. Înțelegerea unui cuvînt, a unei metafore, a unui mesaj, într-un dialog cu cel de lîngă ei. Poate că numărul cititorilor e în scădere, deși nu e sigur, se mai zice uneori că poezii se citesc mai mult între ei, e posibil. Dar e mai ales... frumos, formidabil, fantastic. Orice calificativ pozitiv ai folosi cu referire la poezie, nu ești niciodată în eroare sau minciună sfruntată. Actul lecturii e un laborator al exersării comunicării dintre oameni, al comuniunii, al adunării sub stele înalte, fie acestea și de sorginte... romantică (nu romanțioasă), al înfrățirii întru miraculos. Un exercițiu de a elabora frumosul prin cuvinte alese (și realiste) și de a respira frumusețe.

De Ziua Mondială a Poeziei 2026, doi poeți din occident, dominicano-americani, Rei Berroa și Fernando Cabrera cu echipa lor, au inițiat un festival mondial de poezie, derulat online, cu apariții video sau lecturi directe. În apropierea festivalului am publicat, de altfel, o știre în cotidianul Răsunetul. Au fost 24 de ore de transmisie non-stop a unui recital mondial de poezie, pe Facebook și YouTube, prin lectură directă sau prin video, la care am participat ca invitat. Alături de mine au fost în emisie Carmen Bulzan – coordonatoarea echipei din România, Constantin Barbu, Viorel Dinescu, Victor Munteanu, Cornel Paiu. Conform proiectului, am avut ocazia să citim sau să ascultăm „poezie pentru a face din lume un spațiu în care să putem semăna semințele păcii, frumuseții și dreptății și unde aceste semințe să poată crește într-un copac care să acopere întreaga planetă, făcând viața mai trăibilă în scurtul timp pe care îl avem la dispoziție pentru a împărți Pământul, respectându-ne reciproc în diversitatea noastră și celebrând numeroasele limbi cu care îmbogățim experiența de a fi în viață.” Participanților li se mulțumea anticipat că sînt alături de organizatori „într-o zi plină de lumină și energie pentru a îmbrățișa lumea în adevărata frumusețe a magiei cuvintelor.”

La o săptămână după consumarea evenimentului, echipa de organizare a trimis tuturor participanților un mesaj, pe care îl reproducem:

„Dragi poeți ai celei de-a 5-a ediții a Festivalului Mondial al Poeziei,

Chiar la această oră, acum o săptămână, eram deja în mijlocul sărbătoririi Zilei Mondiale a Poeziei, cufundați în aventura sălbatică de a dedica cele 24 de ore ale zilei de 21 martie pentru a face prezente dreptatea și frumusețea prin vocile noastre poetice. Evident, pentru a îndeplini o sarcină atât de titanică, am avut nevoie de o echipă dispusă să sacrifice nenumărate ore din programul lor zilnic; un grup extraordinar de coordonatori dornici să colaboreze cu noi prin selectarea poezilor și compilarea materialelor de lectură; și un contingent extraordinar de 475 de voci, care să ofere lumii peste 1.080 de poezii în chiar limbile în care fiecare dintre noi trăiește, iubește, își celebrează umanitatea sau se confruntă și luptă împotriva puterii și a minciunilor ei.

Vă mulțumim tuturor pentru generozitatea și dorința de a ne da o mână de ajutor pentru ca totul să decurgă fără probleme. Într-o întreprindere atât de dificilă și istovitoare precum aceasta, este inevitabil ca unele lucruri să nu meargă exact așa cum speram. O mică problemă tehnică survenită în primele 90 de minute ale festivalului a însemnat că grupul din Coreea nu a apărut la timp, iar cele 12 prezentări ulterioare (toate transmise prin video) au fost difuzate cu o jumătate de oră înainte de ora stabilită, până când am reușit să revenim la program la ora 7. Am inclus din nou programul aici, reflectând secvența acelei schimbări neintenționate și vă rugăm să vizitați diversele canale de difuzare (în special pagina noastră de YouTube: <https://www.youtube.com/@wpdffestival>), să ne acordați o „Aprecier”, să scrieți un comentariu și să vă abonați la pagina noastră de YouTube. Întregul festival este prezentat în trei segmente de câte opt ore fiecare.

Rămâneți pe fază pentru actualizări suplimentare de la noi, pe măsură ce începem pregătirea antologiei digitale și tipărite pentru acest al 5-lea Festival.

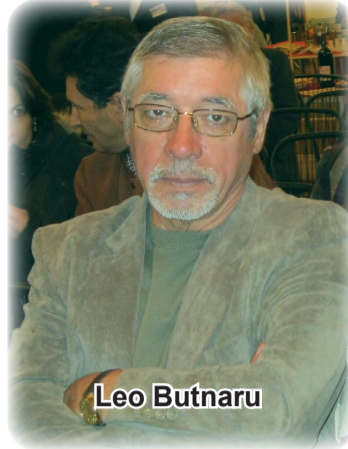
În frumusețea pură a poeziei,

Echipa DMP

(Echipa Festivalului Ziua Mondială a Poeziei)

28 martie 2026, ora 7,28”

Să reținem un aspect cantitativ: peste 1080 de poezii citite de 475 de voci rostite într-o mulțime de limbi, fiecare poet fiind mîndru de limba în care scrie și decis să o facă auzită în întreaga lume! În timp ce unii cheltuie miliarde de dolari – sau euro, sau mai știu eu ce – pentru aparatură cu care, în spirit belicos, să spioneze și să deruteze lumea, sute de poeți de prin toată lumea s-au rostit întru frumusețea lumii și a omenescului, cu cheltuieli bănești minime. Vocea poeziei își găsește întotdeauna resursele care să o ajute să se facă auzită și să ne întărească sufletul.

Leo Butnaru

©opyring la Geneză

Se întâmplă uneori ca vreun cerc – fie chiar unul dintre cele nouă dantești, simbol al pedepsei și al infinitului, fie altul modest, tras cu creta de un elev din clasele primare pe tabla școlii – să apară cuprins de un sentiment neașteptat: orgoliul de a fi notoriu. Nu contează mărimea, nu contează contextul; cercul, prin simpla sa ființă, aspiră la vizibilitate.

Cercul este, prin definiție, o întâmplare geometrică autosuficientă. Nu are început, nu are sfârșit, nu solicită completări, nu se grăbește să fie înțeles. E o formă care se descurcă singură, o structură care își poartă perfecțiunea

fără jenă. Tocmai această independență îi dă dreptul la mândrie.

Orgoliul cercului vine ușor, aproape ca zborul de bondar de mai: greoi și totuși elegant, aparent incongruent, dar firesc în logica lui. Niciun colț, nicio linie dreaptă nu i-ar putea contesta supremația. Cercul se știe complet, închis, infinit.

Chiar și cercul mic de cretă, care va fi șters poate în aceeași zi, simte, în efemera durată a existenței sale, aceeași aroganță precum cercul dantesc: își ocupă spațiul, impune privirea, își asumă rolul de semn autonom. Pentru o clipă, el devine mai mult decât desen – devine declarație.

Și astfel cercul ne învață subtil: mândria nu vine din complexitate, ci din integritate. Din faptul că nu depinzi de altceva pentru a fi complet. Că nu cauți început sau sfârșit, recunoaștere sau sens. Că te simți întreg, pur și simplu pentru că exiști în forma ta desăvârșită, fără compromisuri.

Fie că zboară ca bondarul, fie că lucește în infernurile lui Dante, cercul rămâne exercițiu de autonomie, simbol al perfecțiunii care, în pofisa modestiei sau grandorii, știe să se mândrească.

Încât cercul își zice, în sine sa perfect rotundă, că ar putea fi mai mult. Că ar putea, de pildă, să-și lase coada, asemenea șopârlei, coada sa fiind litera **C**. Renunțând la ea, cercul se vede deja transfigurat: nu mai este simplă figură, devine **Cer**. Dintr-un gest tipografic insignifiant se naște o ambiție metafizică.

Așa începe aproape orice creație omenească: printr-o confuzie discretă între formă și absolut.

Eu, martor oarecare al acestei metamorfoze grafice, mă dumiresc ad-hoc că acea coadă abandonată nu trebuie lăsată să zacă fără rost. O potrivesc la finalul întâmplării și o așez cu o anumită grijă: nu ca literă, nu ca promisiune de cer, ci ca **semn**. Iar semnul devine ©.

Astfel, cercul cu ambiții cosmice este readus pe pământ. Din *Cer* revine în *cerc*, dar cu o cicatrice juridică. © nu mai e glorie, ci precauție; nu mai e revelație, ci notificare. Este haloul laic al creației, aura contabilă a inspirației, pecetea cu care omul încearcă să spună: *până aici e al meu*.

Și totuși, acest până aici este ridicol de mic.

Pentru că, Doamne Dumnezeule Atoate-Creator, și aici ironia își pleacă fruntea, se potolește, eu zicînd umil că, dacă Ți-ar plăcea, din întâmplare, vreun oarecare text de-al meu, sau de-al oricărui pămîntean (ori subpămîntean, căci nu știm ce se mai scrie pe dedesubt), Te implorăm: ia-l. Ia-l ca infim, nevrednic, dar prea sincer **drept de autor** în contul de-a pururi neprețuitei Faceri a Lumii.

Căci dacă literatura este o creație, ea nu este decât o copie emoționată după prima Lumină. Iar dacă există un copyright adevărat, el nu poate aparține decât Celui care a inventat nu cercul, nici litera, nici cerul, ci posibilitatea lor de-a apărea.

Noi nu facem decât să tragem cu creta.

©

Bila de cristal

Am citit că Aristotel dorea să doarmă cât mai puțin, ca să aibă mai mult timp de studiu, de aceea folosea o bilă de cristal. Să vedem cum... Dormea pe spate. În mîna dreaptă ținea bila de cristal, sub care, pe dușumea, așeza o oală de argint. În timpul unui somn aprig, bila cădea în oală, iar zgomotul îl trezea și-l trimitea la masa de studiu.

Îl imit pe Aristotel, dar nu pentru a lucra noaptea, ci speriat de incontinențe. Bila nu e de cristal, nici oala de argint, dar nu contează. De câte ori cade bila, trag o spaimă și mă scap urgent în așternuturi.

A. Jurcan

George Coșbuc

La Paști

Prin pomi e ciripit și cânt,
Văzduhu-i plin de-un roșu soare,
Și sălciile-n albă floare
E pace-n cer și pe pământ.
Răsuflul cald al primăverii
Adus-a zilele-nvierii.
Și cât e de frumos în sat!
Creștinii vin tăcuți din vale
Și doi de se-ntâlnesc în cale
Își zic: Hristos a înviat!
Și râde-atâta sărbătoare
Din chipul lor cel ars de soare.
Și-un vânt de-abia clătinător
Șoptește din văzduh cuvinte:
E glasul celor din morminte,
E zgomotul zburării lor!
Și pomii frunțile-și scoboară
Că Duhul Sfânt prin aer zboară.
E liniște. Și din altar
Cântarea-n stihuri repetate
Departă până-n văi străbate
Și clopotele cântă rar:
Ah, Doamne! Să le-auzi din vale
Cum râd a drag și plâng a jale!
Biserica, pe deal mai sus,
E plină astăzi de lumină,
Că-ntreaga lume este plină
De-aceiași gând, din cer adus:
În fața noastră ne e soarta
Și viața este tot, nu moartea.
Pe deal se suie-ncetișor
Neveste tinere și fete,
Bătrâni cu iarna vieții-n plete;
Și-ncet, în urma tuturor,
Vezi șovăind câte-o bătrână
Cu micul ei nepot de mână.
Ah, iar în minte mi-ai venit
Tu, mama micilor copile!
Eu știu că și-n aceste zile
Tu plângi pe-al tău copil dorit!
La zâmbet cerul azi ne cheamă
Sunt Paștile! Nu plânge, mamă!

Tudor Arghezi

De Paști

La toate lucarnele și balcoanele
Au scos din cer îngerii icoanele
Și-au aprins pe scări
Candele și lumânări.

Orașele de sus, în sărbătoare,
Au întins velințe și covoare,
Și ard în potire
Mireasmă subțire.

Și din toate ferestrele odată,
Mii și sute de mii,
Heruvimii fac cu mâna bucalată
La somnoroșii copii.

Vasile Voiculescu

Pe cruce

Isus murea pe cruce. Sub arșița
grozavă
Pălea curată-i frunte ce-o sân-
gerase spinii
Pe stâncile Golgotei tot cerul
Palestinii
Părea că varsă lavă.
Și chiar în clipa morții huliră
cărțurarii
Cu fierea oțelită îl adăpau străjerii...
Râdea cu hohot gloata cu spasmele durerii
Și-l ocărau tâlharii.
Zdrobită, la picioare-i zăcea plângând Maria
Și-adânc zburcea blestemul din inima-i de mamă
Alături Magdalena, în lunga ei maramă,
Țipa văzând urgia.
Departă ucenicii priveau fără putere...
N-aveau decât să fugă în lumea cea pribeagă
Cu el se năruise nădejdea lor întreagă
Și fără mângâiere.
Târziu, porni mulțimea în pâlcuri spre cetate
Pe drumurile-nguste cu lespezi pardosite
Trecură fariseii cu fețele smerite
Și bărbile-argintate.
Măslini fără de frunze dormeau mocnind pe coaste
În vale, ca-ntr-o păclă, dormea Ierusalimul,
Pe cruce somnul morții dormea de-acum sublimul
Isus, vegheat de oaste.

Constantin Cubleșan

Crucea Tale ne-nchinăm

S-a-nălțat pe cer o cruce
Strălucind cu raze sfinte
Luminând întreg pământul
Cruce-n veci biruitoare
Crucea Tale ne-nchinăm

Lemnul ei pătat cu sânge
Sângele jertfirii Tale –
Ea a mântuit păcatul
Din vecie-al omenirii
Crucea Tale ne-nchinăm

Lemnul cel sfințit prin jertfa
Trupului bătut în cuie
Îl purtăm de-acum în suflet
Ca pe semn de mântuire –
Crucea Tale ne-nchinăm

Ne-ai urcat pe toți pe cruce –
Drumul jertfei spre tărie
Ea ne duce-n ceruri nalte
Unde Tu ne-astepti în slavă
Crucea Tale ne-nchinăm

Varujan VOSGANIAN

Sărbătoarea Învierii

Am tăcut, dar nu s-a făcut liniște în odaie,
eram mai neliniștit de atât

un măr mușcă până la sânge din bu-
zele mele
al lui să fie păcatul de care nu mă mai
satur
iar jertfa îmi așază pe butuc grumazul
și ridică securea

Pe urmele mele nu se mai află
decât neliniștea din care lipsește căința
cel care trebuie să ierte nu citește poeme
e mai neîncredător de atât

Am tăcut, dar nu s-a făcut liniște în odaie
pe tavan se arcuiește nașterea Omului, pe pereți
ritualuri rupestre
lumini dense și întunecate, umbre luminoase
mi se perindă sub tălpi

E sâmbăta Învierii. Morții
aprinde lumânări pentru vii.

Vinerea mare

Ducem, de Paștele Morților, împrejurul bisericii, sicriul,
ieșim, pe ușile largi, spre apus, apoi spre miazăzi.
Sicriul e mic, așa cum se obișnuiește pentru morții cei vechi
și împutinați. Noi nu știm dacă e cel adevărat.
Ne opintim de parcă ar fi.

Urcăm spre lumină. Solzii, spre glezne.
Pe ochi ne crește o pielită albă, cu cât mai aproape,
cu atât mai orbi.
Ei trec pe dedesubt, alungindu-se în convoaie, iar corbii
se rotesc pe deasupra. Visele mele
sunt o aruncătură de corbi.

Vin apoi rădăcinile de răchită, spre miazănoapte.
Frunțile noastre sunt lespezi și groapa aceasta e făcută de om
dar în ea om n-avea să se-ngroape.

La început a fost umbra. Către ea ne-ndreptăm.
E-atâta liniște de parcă urechea stă lipită de ureche, s-asculte.
Noi nu mai știm cine pe cine duce. În lumea umbrelor
e de-a-ndoaselea totul.

Acolo, la rădăcina zidului, sicriul ne duce pe noi, ca o luntre.

Menuț Maximilian

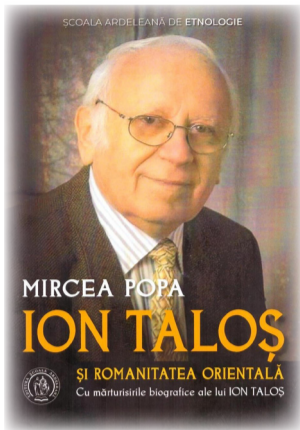
Slavă Ție

În Cerul Slavei Preamărit
Împărat peste popoare
Pe curcubeu de legământ
Stă Hristos în slavă mare
Taina nouă se arată
Îngerul vestește iar,
Isus se naște-n Betleem
Sub al stelei sfinte har.
Când toate se vor împlini,
Crucea lumii se ridică,
Cu moartea pe moarte călcând
Glasul Domnului ne strigă
În jur apostolii veghează,
Pe cărările iertării
Îngerii cu aripi albe
Purtând semnele chemării
Ridicați glasuri curate,
Lauda spre Cer să fie,
Slavă Ție, Doamne sfinte,
În vecie, în vecie.

Gheorghe Glodeanu

Radiografia unui destin

Printre cărțile recente publicate de prolificul istoric literar Mircea Popa se numără și un amplu studiu monografic dedicat cunoscutului etnolog Ion Taloș. Este vorba despre lucrarea intitulată *Ion Taloș și romanitatea orientală* (Editura Școala Ardeleană, 2025). Apărut în condiții grafice de excepție, volumul aduce în centrul atenției personalitatea proteică a unui savant care se bucură de un binemeritat prestigiu internațional. Ion Taloș s-a născut în data de 22 iunie 1934 în localitatea Prodănești din Sălaj. A urmat cursurile Facultății de Filologie a Universității „Victor Babeș” din Cluj (1953-1957). Cariera etnologului este impresionantă. În 1970, a obținut titlul de doctor în filologie al

Universității din București cu teza intitulată *Jertfa zidirii în obiceiurile și legendele europene*. Începând cu 1957, a făcut parte din colectivul de folclor al Institutului de Lingvistică din Cluj. A contribuit la alcătuirea *Bibliografiei folclorice românești* (1891-1918) și a devenit colaborator pentru România la Internationale Volkskundliche Bibliographie din Bonn (1979-1984). Între 1969 și 1985 a fost șeful Secției de Etnografie și Folclor din cadrul Centrului de Științe Sociale al Filialei Cluj a Academiei Române. A fost bursier al Fundației Humboldt la Deutsches Volkliedarchiv din Freiburg. Între 1978 și 1983 a fost lector de limba și literatura română la Universitatea din Köln. Din 1985 (an în care a decis să ia calea exilului), a devenit profesor asociat și apoi profesor definitiv la aceeași instituție. A obținut titlul de doctor docent și, din 1993, a devenit profesor la Facultatea de Filosofie a Universității din Köln. Între 2001 și 2004 a fost profesor invitat al Facultății de Studii Europene din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. Activitatea prodigioasă a savantului a fost distinsă cu numeroase premii naționale și internaționale, Ion Taloș devenind membru în mai multe prestigioase societăți științifice internaționale de etnografie și folclor.

Amplul studiu semnat de Mircea Popa reconstituie etapele semnificative ale unui destin pus în slujba activității științifice. Lucrarea conține două secțiuni ample. Alcătuită din șapte capitole, prima parte constituie monografia propriu-zisă. Titlurile lor se dovedesc semnificative: *Cadrul de formare: Arhiva de Folclor a Academiei Române, Contextul afirmării. Etapele unui parcurs științific, Motivul manolian, Folcloristul, Comparatistul, Editorul și traducătorul și Mesager al folclorului românesc în lume*. Spre deosebire, cea de a doua secțiune a cărții conține un lung dialog purtat de istoricul literar Mircea Popa cu reputatul etnolog. Confesiunile lui Ion Taloș vin să nuanțeze ideile exprimate de către istoricul literar. Înainte de toate, reputatul etnolog vorbește despre legăturile sale anteice cu mirificul spațiu legendar al copilăriei sale. De aici afirmația emblematică: „Am copilărit într-un spațiu sacru, vizual și auditiv, care mărturisea despre prezența lui Dumnezeu”. În toposul matricial al Sălajului a descoperit etnologul variantele transilvănene ale Meșterului Manole. Rezultatele cercetărilor s-au concretizat într-un studiu care l-a plasat pe Ion Taloș în rândul folcloriștilor români consacrați. Este vorba despre lucrarea intitulată *Meșterul Manole. Contribuție la studiul unei teme de folclor european* (1973). Un moment semnificativ din biografia savantului a fost perioada de specializare petrecută la Freiburg. La începutul anilor '70, Ion Taloș s-a numărat printre puținii cercetători români care s-au specializat în Occident și care s-au întors în țară. Savantul reconstituie perioada dificilă a totalitarismului, când dosarul și originea socială sănătoasă erau mai importante decât competența profesională. Etnologul povestește maniera în care a ajuns în 1978 lector de limba română la Köln, după ce a ratat postul similar de la Universitatea din München. Numirea constituia o dezamăgire, deoarece orașul de pe malurile Rinului era mult mai departe de Cluj. În plus, nu dispunea de un institut de folclor, nici de unul de studii sud-est europene. Etnologul descrie statutul vitreg al limbii române printre disciplinele predate la universitatea germană. Un curs facultativ, la care participa doar o mână de studenți. Etnologul a început să se familiarizeze cu romanistica, conștientizând importanța acesteia pentru cultura română. Descrie activitatea desfășurată în calitate de lector și prezintă seriile de cultură românească pe care le organiza în fiecare semestru. Punctul culminant al activității sale culturale l-a constituit Colocviul Internațional de limbă și literatură română din 1981, la care au participat circa 150 de româniști. Având în vedere condițiile tot mai dificile din țară, în 1985 decide să rămână în Occident. Începe să țină un curs la Universitatea din Köln despre Literaturile populare romanice. Orașul de pe Rin i-a deschis larg ușa înspre folclorul popoarelor romanice. Cercetătorul a încercat să își lărgască aria preocupărilor, studiind tema jertfei zidirii în context european. Printre modelele omului de cultură s-au numărat prestigioși oameni de cultură precum Ion Mușlea, Lucian Blaga, Ovidiu Bârlea, Mihai Pop, Mircea Eliade și Adrian Fochi.

Autor al unei opere cu ecou în plan național și internațional, nonagenarul Ion Taloș este o personalitate marcantă a etnologiei românești.

Livius Petru Bercea

Un „cântec de lebedă” blagian

Ultimul deceniu din ființarea mundană a lui Lucian Blaga a fost un răstimp al încercărilor de tot felul, poetul părăsind această lume, în 6 mai 1961, pe un pat de spital, înlăturat din viața literară prin decizia (nedreptăți) politice. Încă un intelectual veritabil – umilit de propagandistii staliști... Mai publicase, în deceniul 1950-1960, câteva traduceri din literatura universală (cu precădere germană) și versuri originale în câteva reviste din țară. Acest interval din biografia lui Lucian Blaga interesează comentariul de față. Despre textul comentat de mine cercetătorul I. Funeriu precizează, în *Reflecții filologice* (Arad, 2008, p. 207-224), că a fost publicat, postum, în revista „Contemporanul” din ianuarie 1964, dar păstrează rezerva necesară în privința intervalului de scriere a sonetului. Potrivit unor alte informații, Casa Radio a publicat, cu o prefață a lui Dinu Flămând, un grupaj de 61 de poeme (originale și traduceri din lirica universală), într-un volum însoțit de un disc, în lectura lui Lucian Blaga. Înregistrările sunt din anii 1954 și 1960. Textul 26 de pe disc este sonetul **Columna lui Memnon**, citit de poet. Putem, așadar, presupune că sonetul e anterior, cel puțin, anului 1960. Reflexe multiple ale biografiei poetului sunt detectabile în (sugerate de) text și le voi prezenta succint. Iată textul sonetului:

„Columna, rănită cu spada, de-un rege,
un dar dobândise, ce piatra nu-l are:
atinsă de-ntâiele raze solare
să cânte cântare-n afară de lege.

Și veacuri de-a rândul, din sacra ei strună
sunând în auroră, prelung, năzdrăvană,
sfărmașă secretă, lăuntrică rană,
columna mereu trebuia să și-o spună.

Ca-n veci să s-aprindă, la ora ei certă,
cântarea, alt rege-ndreptă stricăciunea.
În clipa aceea se stinse minunea.

Căci are un suflet și piatra inertă
cât timp ne-mpunire lăuntrică poartă.
Dar, fără de-o rană, făptura e moartă.”

Realitatea egipteană de la care pornesc titlul și versurile sonetului (**Columna lui Memnon**) este cunoscută drept „coloșii lui Memnon”, două statui uriașe, despre una, deteriorată, afirmându-se că „rana” provocată ar fi generat, zilnic, la aceeași oră, un sunet, ca un cântec. Textul a fost scris adoptându-se o structură versificată cu formă fixă – **sonetul**, care-l „obligă” pe poet să respecte anumite „constrângeri” formale: două catrene (cu rime *abba și baab*) + două terține cu versuri rimând aleatoriu câte două. E o structură clasică, dar există și anumite libertăți în alegerea ritmului și a măsurii. Sonetul obligă, de asemenea, la ilustrarea unei singure idei, care e urmărită în desfășurarea textului. În opera poetică a lui Lucian Blaga am identificat 10 sonete, unele cu formă „clasică”, altele uzând de diverse opțiuni personale ale poetului. Texte semnificative (**Cerbul, Sfârșit de an, Oedip în fața Sfinxului, Cariatide, Dumbravă africană**) sunt scrise în această formă, o dovadă în plus că se insista în ilustrarea unei idei (noțiuni) importante. (Am avut la îndemână cele două volume de poeme apărute în 1968 în „Biblioteca pentru toți”, ediție îngrijită de George Ivașcu). Semnificațiile textului se unesc sub „umbrela” unei ecuații posibile și credibile: creația adevărată nu se poate ivi dacă nu are, la obârșia și în subtextul ei, suferința. Am făcut o comparație ce se impunea: în **Odă** (în metru antic) Eminescu exprimase aceeași relație între suferință și creație (e suficientă citarea fragmentului: „Când deodată tu răsăriși în cale-mi / Suferință, tu, dureros de dulce...”). Despre încercările care i-au marcat existența Lucian Blaga vorbește în **Hronicul și cântecul vârstelor și în Luntrea lui Caron**, ambele autobiografii mai mult sau mai puțin transparente. Din prima putem reține: dificultățile ivite după moartea timpurie, în 1908, a tatălui; primirea rece făcută la Lugoș de familia Brediceanu (frații Corneliu – viitoarea doamnă Blaga); putem deduce de aici „bunele” maniere ale familiilor bănățene de a decide soarta maritală a copiii; urmarea cursurilor unei facultăți – teologia – pentru care nu avea chemare; privațiunile din timpul primului război mondial. Lucian Blaga depășește (mai mult sau mai puțin) tenace și cu seninătate hopurile vieții. Ignorând, de pildă, sfatul unuia din frații Corneliu („Plus de physiologie, moins de blagues”), a dedicat viitoarei soții („subiectul absolut al poemelor” sale), atât volumul de debut (**Poemele luminii**), cât și, o mulțime de texte poetice individuale. **Luntrea lui Caron**, roman scris în anii 50 ai veacului trecut, se ivise, sigur, din suferința autorului, strivit, atunci, de acuzele ce i se aduceau de către ideologii comunismului. Invocarea stării colosului (columnnei) lui Memnon era o formă de eliberare din teroarea politrucilor din artă. Cu excepția ultimului vers al sonetului, care rămâne ilustrativ pentru ideea urmărită, Lucian Blaga își cantonează istoria („povestea”) exclusiv în mitologie (istorie) pentru a-și feri parcă textul de interpretări și posibile acuze. Trimiterile la artă sunt însă numeroase: „să cânte cântare”, „sacra ei strună”, „sunând (în auroră)”, „năzdrăvană” (= în afara obișnuitului, cum e fiecare operă veritabilă), „să s-aprindă”, „cântarea”, „minunea”. Arta, ca manifestare „năzdrăvană” este, evident, și (mai ales) „în afară de lege”, dincolo de banalitatea comunicării obișnuite. Suferința (rana provocată statuii) e durabilă („veacuri de-a rândul”) și profundă („lăuntrică rană”, „ne-mpunire lăuntrică”). *Poetul localizează suferința*: este interioară, nu o leziune oarecare, cea „ne-mpunire lăuntrică” fiind proprie și statuii rănite cu spada (probabil, pierzându-și farmecul artistic ca sculptură, e generatoare de frumusețe prin sunetul matinal). Între versurile: „Căci are un suflet și piatra inertă / cât timp ne-mpunire lăuntrică poartă”, deși relația pare a fi de temporalitate (formal), în fond e multiplă, cumulând cu precădere valori condiționale și cauzale, ceea ce ne duce cu gândul la una dintre calitățile limbajului poetic, aceea de a fi „difuz” și interpretabil personal. „Concluzia” pe care o presupune ultimul vers ne întoarce la realitatea umană: mai ales „fără de-o rană, făptura e moartă”, Lucian Blaga punând aici toată durerea care i-a marcat etapa ultimă a vieții.

Ionel Bota

Cochetăria voluptății și polarizarea omenescului

E dificil, dacă n-ar fi și prea trist, să tot arăți cum, puțin după anul 2000, destui comentatori ai literaturii cred că asistăm la afirmarea unei generații emulative. Iar când aștepti rezultatele, apar alți comentatori, alte generații emulative și totul capătă aspectul de nefericită halima. În vremea asta, în alte literaturi europene, circumscrierea etapelor nu consună cu „foletonismul” intervențiilor din presa culturală dar premiile mari sosesc periodic răsplătind protagoniștii mai valoroși. În poezia noastră, ca să rămânem la noi în priza genului, paradigma husserliană, pe straturi și registre ale experienței arhetipale, dobândește semnificații aproape inedite dar în special capătă formă concretă. În sensul în care ceea ce nu e reductibil la o formulă sau alta devine convenție cu integralitatea. Sub semnul talentului potențial. Un nou argument că poezia-poezie nu e altceva decât experiență estetică ori măcar adiacență a spiritului anticlofil declarat, poate fi și cartea Luminiței Giurgiu, *Inimioni* (București, Editura pentru Artă și Literatură, 2025, 96 p., prezentată de Simona Șerban, Maria Nicolai și Savu Popa), o cronică a cochetăriei cu viața, izbutită cu multă

feroare, scenarizând ca pe o mimată „parazitiză” în expansiune insolitul asocierii cuvintelor, calificând elucidarea completă a fascinației ca pe un și mai ciudat produs prohibit dintr-o mistificată filiație de spirite. Cartea nu e un prea simplist asamblaj de climat colocvial-elegiac, cum ne-am așteptat, modă (proastă modă) a liricii feminine de astăzi, ea învederează o stagnare, ostentativ-fertilă, într-o realitate ale cărei „stilizări”, ca efort egotic deambulând până aproape de saturație evenimente proiectate cosmic și factologii ale spiritului deambulând paradigma unei armonii aproape anacreontice, se lasă descifrată chiar într-o astfel de zonă pulsând de-mitologizant. Investigația, însă, trece dincolo de crusta superficială a unei „perfide” vizionări dinspre un real percutant în manifestările lui exterioare dar în scenerii de ritual final închiriat temelor morbideții („*locuiesc cu chirie/ântr-o/ tipografie litere/tremurate dar ferme/calcă pe carne cu carne/o femeie a plătit în avans/și basta/oasee vor îmbrățișa sub pământ două/cercuri polare//nu e bine ce faci teleleu/umbli prin noapte și baruri înhăităt cu o carte/acolo deșertăciunile lumii se desfată la o băută/un loc liber la masă rămâne/mereu*”), ancestrală fiind retorta clipelor, aceea care topește „sufletul senin al poetului.” În descendența sintezei fragile a lui Heine, de pildă, femeia rămâne decontaminant, reactivul mistuind toată instrumentația simbolistă. Îi rămâne eului auctorial orgoliul să caute drumul înapoi al explorării realității primordiale, terapia anchilozei spirituale, straietele imaginarului fiind suficiente: „*sunt femei care-au schimbat lumea/au umplut pereții cu poezii când/au rămas fără aer/le-au scris pe piele albul ochilor și pe sub/coaste au continuat/neabătute pe fire de păianjen gratii tot/ce în secțiune părea un cerc vicios e-adevărat că/mâna lor a mângâiat/ de multe ori și în unghi drept/dar asta dintr-o pură și teribilă/delicatețe//te îndoiești dacă mai e/cazul sărepeți gesturi/ce-ar agrava nejustificata stare de/fericire un pui de fiară flămândă îți mănâncă/din palmă deget cu deget până când/îți ajunge la umăr la gură... la de ce/îți?” (femei, p. 69). Nu o singură dată același eu scriitor vrea să verifice dacă o schimbare lăuntrică înseamnă totul în arta poeziei, devotament și sacrificiu. Metamorfoza spectaculoasă ține de prospețimea setei spirituale, de polarizarea omenescului. Autoarea, cu o tăioasă perspicacitate, știe să tempereze aluviunile melancoliei, mai face uz când și când de arma grațioasei ironii, humorului e raportat exigențelor unor mutații care, autopastășant dar uneori obositor, provoacă disocieri. Fără cochetării stilistice, eul esențializează, totuși, voluptuos, tectonica versului nu este deloc îngăduitoare nici cu risipirea vană a alchimiilor umanului („*sub pleoapele mele – grele ferestre oblonite cu sare/mărșăluiesc ghițuite de timp/făpturi fantomatice fără picioare/uneori repezit alteori/animat de o cumplită lentoare//înfășurate în hidrocarburi cântă pe nas un imn/inchinat somnului de frumusețe//nu mă trezesc nici moartă!*”), nici cu exagerata limpezire interioară. Luminița Giurgiu scrie, totuși, încă destul de precipitat, spirala ascensiunilor proprii nu este și una a devoțiunilor încinse, versul e uneori derutant, o demonstrație implicită blocând, însă, primejdia hipertrofiilor imaginarului. Îndoiala mușcă de peste tot, interogativul sfâșie echilibrul, uimirile superflue și semnul întrebării, în pragul obsecviosului, ajung să *locuiesc* la unison cu sublima etică a cuvântului-generic. Eul auctorial știe să-și asigure supraviețuirile, ținuta severă a confesiunii-amintire și ținuta intelectuală a cheilor conceptuale din majoritatea acestor poeme nu îngăduie în nici un fel versuri anodine, totul este așezat în luxurianța metaforei. Arabescuri învăluitoare, grația colocvială a vestigiilor erudiției lirice, franchețea intuitivă dau înțelesuri multiple angrenajului poemelor. Astfel că paseismul poate semăna cu o dezvinovățire crudă a răscumpărării istoriei, o rostogolire sufletească în arhetipalul informului, apoi o bruscă rodnicie spirituală, ca în preajma fertilizării unei gesticulații de nedomolită frondă: „și azi am trecut/pe lângă Beethoven/i-am atins clapele albe/aș fi vrut clapele negre/eroice conectate la difuzoare fruntea-i brăzdează/ în tot orașul nu se vorbește/decât despre tulburătorul concert/știu va fi făcut/bucăți bucățele// luați-le acasă!//sunt goluri pe care nimic nu le umple/de vindecate se ameliorează/de trăit se moare câte puțin/luând văzduhul pe tălpi//și azi am trecut/pe lângă Beethoven/fără să scot/ un cuvânt” (*trecere*, p. 90). Cartea repune în drepturi poezia severă și gravă, ironică și grațioasă, restabilind continuitatea și armonia între volumele autoarei, de la debut încoace.*

Elena M. Cîmpan

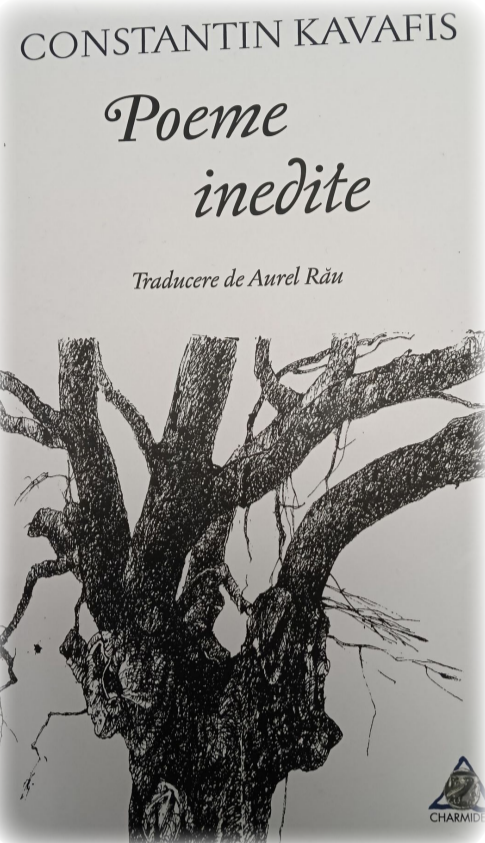
Kavafis, „cel mai fermecător poet”

Definit de către profesorul emerit de Teoria și Critica Literară la Universitatea din Atena, Nassos Vaghenas, drept „cel mai fermecător poet”, „poetul poezilor”, în situația în care poezii sunt destul de dificili, cu o putere de influență, de inspirație, asupra semenilor, unul dintre cei mai „cantați” poeți, împreună cu Maiakovski, Lorca, Eliot, Constantin Kavafis, poetul grec, născut la 29 aprilie 1863, la Alexandria, Egipt, și mort în aceeași zi, 29 aprilie, în anul 1933, este subiectul unei noi cărți, de traduceri, semnate de poetul care se declară un apărător și un admirator al liricii lui Kavafis, un „kavafist”, Aurel Rău.

Printre literații care au tradus poeziile lui Constantin Kavafis în limba română se numără Elena Lazăr, Eugen Uricaru, Liviu Franga. Aurel Rău a mai tradus din poeziile lui Kavafis, un număr de 154 de toate, antume și recunoscute, publicate, din 1971 în diferite ediții. I-a mai rămas traducătorului un „rest” de 70 de poezii, cărora le dă viață în limba română, în volumul „Poeme inedite”, traducere de Aurel Rău, introducere de Nassos Vaghenas și ilustrații de Mircea Dumitrescu. În avanpremiera volumului, au fost făcute cunoscute grupaje, selecții găzduite de revistele „Steaua”, nr. 11-12/2025, și „România literară”, nr. 47-48/2025.

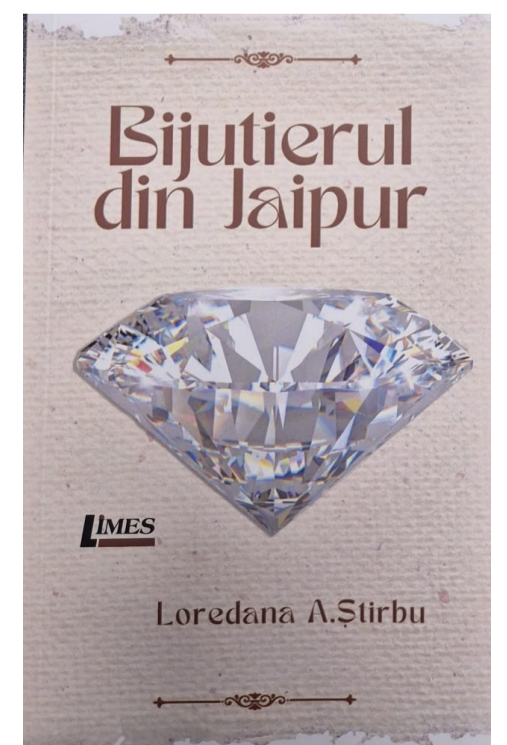
Volumul de „Poeme alese” este o colecție de concepții despre viață și despre lumea care ne înconjoară. Sunt cuprinse versuri ce au trecut proba timpului. Despre Univers, aflăm că „are patru mari porți,/ păzite de patru îngeri./ Una e Miazănoapte; în fața ei, Miazăziua;/ și celelalte, Apusul și Răsăritul.” („Imagine indiana”, pag. 29) Iubirea e ascunsă în „Cântecul inimii”: „Lângă tine, parcă totul îmi surăde,/ în oglinda ochilor tăi se reflectă bucuria./ Oprește-te, lumina mea, nici jumătate nu ți-am spus/ din ce îmi apasă inima-ndrăgostită!” (pag. 23) Poemul „Negustor alexandrin” e o „ars poetica” enigmatică și profetică: „Am vândut scump orzul stricat./ Roma e regatul unde se câștigă/ foarte bine. Am sosit în aprilie:/ plec în aprilie. N-am pierdut timpul.” Moștenirea literară este resimțită obiectiv: „O altă Odisee, și grozavă./ Poate mai mare decât prima. Dar, vai,/ fără Homer, fără hexametri.” („O altă Odisee”) Versuri, scrise la 1897, conform datei ce însoțește textul, par a fi desprinse din poezia de astăzi: „Un poet a spus: „Muzica cea mai dulce/ e cea pe care nu o poți auzi.”/ Iar eu cred că viața cea mai bună/ e cea pe care nu o poți trăi.” („Imposibile”, pag. 63) Și tot un crez literar ni se dezvăluie în poezia „Ascunse” (pag. 87): Din cele ce le-am făcut ori le-am spus,/ să nu se caute să se descopere cine-am fost. (...) Faptele mele cele mai neobservate,/ scrierile mele cele mai secrete - / doar din acestea voi putea fi înțeles.”

La întrebarea „Cum poate fi înțeles un poet?”, răspunsul îl găsim în aceste destăinuirii și, mai cu seamă, în credința lui Aurel Rău, traducătorul, care știe, mai bine decât oricine și a experimentat pe contul lui de poet, că un alt poet poate și trebuie să fie înțeles și prin traduceri. Traducerea este o îndeletnicire pe care nu o poți face decât din pasiune, din dorința de a lumina mai mult decât ne este dat și dintr-o afinitate, aproape organică, dacă nu „electivă”, o simbioză între poeți.

Cărți primite la redacție

ANDREA H. HEDEȘ

MARTIE CURGE, APRILIE VISEAZĂ
ACUARELEFlowing March, Dreaming April
AquarellesEditura
NEUMA
2025

Constantina Raveca Buleu

Interiorizare și spectacol

Sărbătorile religioase ale copilăriei mele se leagă de calendarul existențial-spiritual respectat cu strictețe de către bunicii mei din Prundu-Bârgăului, cu zile faste pentru anumite activități, dar și zile marcate interdicativ pentru altele, cu perioade strict alocate muncii și cu altele răgazului, cu norme rituale atent supravegheate, de la postul și dezlegările sale, la îndeplinirea firească a ritualurilor bisericesti, ortodoxe. Nu am receptat niciodată includerea mea organică în toate aceste momente sărbătorești doar ca pe o obligație de asimilare forțată a încărcăturii lor sacrale sau ca pe un imperativ al obediențelor impuse, faptul acesta, care ținea, totuși, de libertate, datorându-se în principal îngăduinței iubitoare a unor bunici resemnați cu ciudățeniile de mică personalitate aparte a nepoatei lor, ceea ce a dus la o implicare mai degrabă (s)electivă a mea în perimetrul sacral al familiei. Acesta e și motivul care explică faptul că interesul meu a vizat dintotdeauna dimensiunea precumpănitor spectaculară a sărbătorilor religioase de peste an, ceea ce face că, în economia experiențelor mele infantile, Sfintele Paști să ocupe un loc privilegiat în rândul sărbătorilor-spectacol.

Ca orice spectacol comunitar cu norme rituale prescrise din cele mai vechi timpuri, și cel asimilat anamnetic Paștilor dispunea de un prolog foarte dinamic, infuzat de atmosfera resurecției vegetale și extins temporal pe durata tuturor pregătirilor culinare și rituale, în care mă implicam cu un entuziasm autentic, necorodat de trecerea timpului. Intensitatea imaginilor de rol asumate cu multă seriozitate a convertit experiența acestei perioade într-una dintre cele mai marca(n)te din memoria mea, care conservă încăntarea generată de momentul colorării artistice a ouălor, responsabilitatea mea referitoare la această îndeletnicire debutând încă din anii de grădiniță, numai că ea se sfârșea destul de des într-o versiune cromatizată a propriului meu corp, spre exasperarea înăbușită a bunicii, pusă pe jar câteodată de zâmbetul complice, aprobator al bunicului. Sub aspect culinar, de când am avut trei și până când am împlinit zece ani (acesta e intervalul pe care memoria mă ajută să-l reconstitui și altfel decât indirect, prin istorisirile adulților), bunica m-a „promovat” sistematic în complexul proces de pregătire a bunătăților: curățarea mezelor și morcovilor, spargerea nucilor și măcinarea lor (cu sau fără degete învinețite), modelarea prăjiturelelor de tot soiul, etc.

Dar, pentru că, dintre cei doi, bunicul era preferatul meu (sentimentul fiind împărțit, precizez și asta, dacă nu v-ați dat seama până acum de reciprocitate...), opțiunea mea primă, indiscutabilă era să-i țin lui companie și să asist, fără reacții sensibil-scandalizate, la sacrificarea sângeroasă a mielului. Știam nu numai ce fel de mâncare va fi pregătită din fiecare bucată de carne, dar și ce destinație va avea pielea. Într-un mod surprinzător din perspectiva ulterioară a adultului care am devenit și care a studiat mitologie comparată, bunicul mi-a cristalizat și o introduce destul de clar în „istoriile” biblice și în extensia lor creștină, multe dintre explicațiile primite de la el atunci, în copilărie, găsindu-și ulterior validarea exegetică în cărțile pe care le aveam să le parcurg. (Acesta ar fi, nu-i așa, punctul în care propensiunile mele academice m-ar condiționa să deturnez întregul discurs înspre o zonă științifică, erudită, însă, fiind vorba de poveștile și experiențele personale ale Paștilor, vă propun să amânăm derapajul intelectualist pentru altădată.)

Importanța rolului meu în spectacolul sărbătorii creștea în Sâmbăta Paștilor, când bunica mă trimitea la biserică să aduc anafura, ce urma să fie împărțită la capătul unui ritual în dimineața Duminicii Pascale, ce implica rotirea de trei ori peste secure și formula „Christos a înviat!”, acompaniată de confirmarea oficianului familial al ritualului: „Adevărat a-nviat!”, și atingea apogeul imediat după aceea, când, în primii mei ani de viață, eram urcată pe un scaun și îmbrăcată pe-ndelete într-un complicat costum popular tradițional, brodat și cusut din timp de către bunica. Retroactivând, rolul meu poate fi asimilat celei al unei miniatuiri umane relativ cuminiți și răbdurii (ironic, primul meu costum țărănesc de atunci îmbracă acum acasă o păpușă din plastic, cam de aceeași vârstă cu mine, dar neschimbată, privilegiul anorganicului și simulacru ambivalent în receptarea mea de acum), însă, în mintea mea de atunci, ritualul îmbrăcării rândurilor de straie care se tot înmulțeau reprezenta momentul culminant al virtuților mele de excepționalitate spectaculară. Odată îmbrăcată și coborâtă de pe scaun, costumul mă proiecta cu de-la-sine-pu-tere pe scena mare a sărbătorii, îmi consolida identitatea festiv-comunitară, așa cum puține alte evenimente au mai reușit să o facă de-al lungul anilor.

Gavril Pompei

La Paști învie și țărâna

Știut este că în salba sărbătorilor de peste an ale românilor, Paștile au locul lor, mai flexibil în timp, datorită jocului calendaristic al modului convențional în care sunt fixate temporal, reperul de bază, niciodată dezmințit, fiind însă anotimpul: Primăvara. De aici dubla lor semnificație, care le amplifică și diversifică nu numai diapazonul simbolic, dar și aria de percepție și reverberație a acestuia.

Pornind de la realitățile și viziunile unui loc anume, cele două sărbători majore ale românilor sunt percepute și trăite într-o manieră nuanțată, diferită una față de alta, deși, în esența substratului lor ambele relevă un motiv comun: Nașterea primordială, în cazul Crăciunului și cea de-a doua naștere, Învierea, în situația Paștilor. Trăirea lor diferită, ca intensitate și forme de manifestare, trebuie pusă, credem noi, și pe seama încărcăturii de viziuni și sentimente care le preced, a căror acumulare în spirit generează forme diferite de despovărare. Celebrând Nașterea Mântuitorului, Crăciunul devine, alături de Noul An, un bun prilej al descătușării totale de angoasele adunate peste an, dar și al cinstirii și omagierii neîngrădite a bilanțului rodnic al trudei, strădaniei și neodihnei acumulate. La toate acestea, Natura participă doar ca un cadru fabulos, static, prin fundalul mirific asigurat înfăptuirilor.

Spre deosebire, Paștile bat la poarta sufletului după un periplu prin strungile abstenenței și restrictivităților Postului Mare, a penitenței și lapidărilor interioare, impunând smerenie și cumpătare. De aici cenzura efuziunilor eliberatoare, degradeul mai molcom al detașărilor de vechea stare. În schimb, ele își asociază în propria simbolistica o altă Înviere, cea a naturii împrejmuitoare, care îmbogățește și dă sens concret fenomenului în sine. De data aceasta natura nu se manifestă ca o ilustrată încremenită în propria sa frumusețe, copleșită de zăpezi și hibernare, ci participă în mod dinamic, prin colții abia mijiți ai ierbii, prin clopoțelul diafan al ghiocilor, prin trilirile păsărilor la animarea peisajului. Sentimentul învierii țărâni devine copleșitor și conferă o consistență magică trăirilor.

La Târliașua, Paștile îmbinau armonios sacral cu profanul, aura religioasă, ceremonioasă, dominantă, fiind pigmentată cu acțiuni pe care comunitatea le considera complementare, fără să aducă atingere componentei spirituale fundamentale. Pe filiera tradiției venea obiceiul tinerilor de-a se spăla în prima zi de Paști cu apă proaspătă, „neînceptută”, dintr-un ulcior în care adăstase un ou roșu, astfel ca obraji lor să fie rumeni tot anul. Dar și nelipsitele cete de copii, vestitori ai Învierii, care, dimineața devreme, treceau din casă-n casă cu trăistuțele lor înflorate, pline, în final cu ouă roșii. Dintre manifestările publice specifice momentului, zăbovim asupra oinei tradiționale, numită la fața locului cu totul aparte, „Trei și fuga”, practică în prima zi de sărbătoare și Jocul (hora) de a doua zi.

Derulată invariabil după ieșirea de la biserică, în aer liber, pe un teren larg, de pajiște zvântată, „Trei și fuga” antrena tinerii satului, testându-le destoinicia și curajul. Ustensilul principal al jocului era mingea, hopăcul, rotunjit, pe vremuri, din câlții îndărătnici ai fibrelor de cânepă și acoperiți cu pânza ațoasă, țesută în războaie arhaice, din aceleași fibre, toarse cu migală de femeile satului. (Cu ocazia asta poate ne alegem și cu semnarea în zonă a unui arhaism cu totul neaș și dăm de lucru lingviștilor pentru a-i dibui etimologia! Sper să nu ni se livreze cine știe ce influențe venite din limbi neauzite nicidecum în partea locului, aici, într-un cuib de vulturi unde numai preteșele zeiței Cibele – aflată, conform spuselor lui Densușianu, la originea topicului Munților Țibleș – descăntau în așteptarea ploilor de stele).

Al doilea ustensil implicat era bota, cu ajutorul căreia hopăcul era propulsat cât mai departe de locul de bătaie. Pregătită din timp, ea era atent verificată de „capii” celor două echipe, alcătuite dintr-un număr egal de jucători. Bota era folosită și pentru tragerea la sorți, a poziției echipelor în teren, „la bătut” sau „pe afară”, lățimea palmelor celor doi lideri, succesiv aplicată de-a lungul botei, de la bază la vârf, fiind etalonul ce încununa în final câștigătorul, adică cel care alegea poziția jinduită de propria echipă, preferată fiind, de regulă, prima dintre ele, „la bătut”.

Urma întrecerea în sine unde iscusința, agerimea și vigoarea combatanților erau însușirile ce tranșau disputele, câștigătorii alegându-se în final cu laudele celorlalți și un pahar de băutură venit din partea învingătorilor. Totul ca pretext al nevoii de comunicare fertilă, de interrelaționare armonioasă, de cunoaștere reciprocă. Despre Joc, privit ca manifestare polivalentă, subliniem cu tușă clară una din funcțiile sale aparent subsidiară, dar de o mare importanță în comunitatea rurală de altădată și anume cea de-a oferi cadrul necesar etalării neîngrădite a valorilor sale folclorice imediate: portul, muzica și dansul. Cu ocazia sa, pe scena improvizată a șurelor, iarna, sau în ocoalele umbrite, vara, avea loc „parada modei” de odinioară. Unde, fără nicio discriminare, defilau zeci și zeci de manechine anonime, ce etalau cămășile, zadiile, pieptarele și păunii zonei etnografice nășăudene. Imaginate, țesute, împletite și împiestrițate în șezătorile ce înmiresmau, cu atmosfera lor tinerească, lungile nopți de iarnă. Creativitatea se năștea aici într-un ogor fertil, cel al dorinței, izvorâtă dintr-o tainică mândrie, de-a nu imita pe nimeni, de-a zămisi ceva cu totul nou, inedit. În formă, în culoare, în detaliile cusăturilor, ale arabescurilor croiului. În mod asemănător, lăutarii își îmbogățeau repertoriul cu noi arpegii, iar „dănțușii” cu noi mișcări coregrafice. În mândria aceea, extrapolată la întregul spectru de preocupări ale țărânului autentic și alimentată spornic din generație în generație, se află miracolul unicității civilizației rurale românești. Cei din Târliașua n-au făcut excepție, și-au adus și ei picătura de prinos la efluviul nemuritor al valorilor noastre etnografice.

Dansul propriu-zis era alcătuit din asocierea a două părți distincte coregrafic și anume „de-a lungul” și „în vârtă”, diferite ca ritm, ca intensitate a mișcărilor și, evident, ca ținută afișată a practicanților. (Cel de-al treilea episod al triadei dansurilor nășăudene, „bărbuncul”, se practica rar în satul meu natal, doar în cadrul șezătorilor, și de către puțini inițiați). Debutul lent, măestuos, grefat strâns pe un melos adecvat, prilejuia, așa cum marii noștri etnografi (Romulus Vuia, Valer Butură, Ovidiu Bârlea etc.), au subliniat-o în operele lor, împlinirea menirii de fond a dansului dintotdeauna: apropierea sufletească dintre tineri, inițierea, pe baza cunoașterii reciproce, a comunicării directe, a prietenilor și, de ce nu, a preambulului conviețuirii de-a viață. „De-a lungul” era un joc vorbit, chipul celor doi tineri radia, întrebările și răspunsurile, vroit înțelepte, dar și glumețe, cu „tâlc”, se înșirau de-a lungul acordurilor line ale viorii nemuritoare a lui Simion „Orbul”. Refuzul fetei de-a accepta invitația la dans era privit ca o mare ofensă, aproape de neiertat, pedeapsa, singura, dar imediat aplicată, fiind boicotul, adică nebagarea în seamă și lăsarea pe margine, „nejuțată”, a mofturoasei de către feciorul în cauză și prietenii săi, coalizați deîndată. Gestul în sine constituia însă o temă savuroasă de dezbateră pentru cârdul de babe ce disecau totul de pe margine, mergând cu argumentația la motive de natură estetică (frumos – urât), comportament neadecvat în cadrul obștei și, uneori, de poziție socială (sărac – bogat) sau obârșie ca „neam”. Sărbătorile – un semn distinct în meșter-grinda spiritului nostru, o creștătură aurită pe răbojul devenirii.

Stefan Borbély

Ce s-a întâmplat, de fapt?

Ce s-a întâmplat, de fapt, în zilele imediat premergătoare martiriului christic? Adevărul e că nu știm; putem cel mult bănuși sau aproxima cu ajutorul unor modele antropologice. Sub aspect etimologic, numele sărbătorii pentru care grupul de galileeni sosește la Ierusalim, Pesach, vine din pasach, „a trece/păși peste” și semnifică depășirea unui moment de cumpănă cu ajutorul unui sacrificiu. Dintr-o perspectivă strict ritualică, avem două sărbători suprapuse aici, ziua fiind 15 Nisan (prima a anului). Semnificația arhaică presupune trecerea dintr-un an într-altul, cel vechi „murind” pentru a-i permite celui nou să se „nască”. În sens arhaic, ne aflăm în fața unei descărcări de sarcină sacră negativă, așa cum se întâmplă în vechile rituri solare: „obosită”, degenerescentă, încărcătura sacră a soarelui vechi este înlocuită cu

una nouă, favorabilă noii recolte, renașterea petrecându-se prin intermediul unui rit de trecere. În sens istoric, însă, Pesach rememorează cumplitul moment de cumpănă colectivă din Exod (12:12-13, respectiv 22-23) în care li se cere evreilor să-și unșă cu sânge sacrificial rama ușii de la intrare, pentru ca Yahweh să „treacă peste” casele pe care ei le locuiesc atunci când îi va pedepsi pe egipteni, ucigându-le întâi născuții (Ex. 12:29). Așadar, Paștile, pe stil nou, reprezintă o formă de a te pune sub semnul sângelui, pentru a dobândi protecție. Proveniența sângelui e explicată cronologic în Ex. 12:3-11: în data de 10 Nisan fiecare familie trebuie să cumpere un miel „fără cusur”, deci fără defecte anatomice (dacă familia e prea mică, te poți asocia cu vecinul), care se înjunghie în după-amiaza zilei de 14 Nisan, adică în Ziua Pregătirii. Cu sângele mielului se unșă ușorii, iar carnea, friptă cu cap, copite și măruntaie cu tot (nu se fierbe), se consumă integral, în mare pripă, în seara sacrificiului, Ex. 12:46 prevăzând și două obligații suplimentare: carnea friptă nu trebuie dusă dintr-o casă în alta și oasele n-au voie să fie vătămate.

De ce pripa? Fiindcă se reipostaziază scenariul de dinaintea exodului, când evreii fuseseră puși pe picior de plecare, graba explicând și consistența Azimilor (pasca nedospită), care se mănâncă timp de șapte zile (Ex. 12:15). Același text spune la 12:11 că masa de Paști se consumă într-o costumație de călătorie („cu mijlocul încins, încălțăminte în picioare și toiagul în mână”), ritualul casnic de dinaintea preparării Azimilor indicând și faptul că ne aflăm în fața unei cutume mai vechi decât etiologia istorică din vremea exodului. În ritualistica arhaică a multor popoare, toate focurile din gospodărie se sting complet cu prilejul despărțirii de anul vechi, ele fiind reaprinse odată cu sosirea celui nou, de obicei de la o sursă comună, înzestrată cu sacralitate (focul templului solar, de pildă). În Exod, obligația de a strânge de peste tot din casă ceea ce dospește și de a arde resturile care s-au adunat indică ritualistica unei „noi dospiri”, de tip resurecționar. De stratul ei cel mai vechi se leagă și obligația de a mânca integral mielul de sacrificiu și de a „nu lăsa nimic din el până dimineața”; dacă, totuși, se întâmplă să rămână și bucăți neconsumate, ele „se ard în foc” (Ex. 12:10), deși se presupune că ar fi prins bine la drum. Ca să înțelegem cronologia strictă a evenimentelor, mai este de precizat doar faptul că, la evrei, ziua începe în seara precedentă: deci, 14 Nisan se termină la lăsarea serii zilei respective și tot atunci începând și ziua de 15 Nisan, a Pesach-ului.

Incertitudinea de interpretare pe care o menționăm la început derivă, pe de o parte, din suprapunerile nu întotdeauna scrupuloase dintre ritul clasic iudaic și cel galileean, al micului grup de „disidenți” din jurul lui Isus, și, pe de alta, din diferențele de detaliu existente în cele patru Evanghelii, dintre care trei (Marcu, Matei și Luca – în această ordine istorică, dacă ținem cont de redactare!) sunt sinoptice, pe când cea a lui Ioan e nesinoptică. Scena dezlegării ilicite a măgarului de către discipoli, care face legătura directă cu premoniția din Zaharia 9:9 („Saltă de veselie, fiica Sionului! Strigă de bucurie, fiică a Ierusalimului! Iată, Îm-

păratul tău vine la tine. El este drept, aducând mântuire, smerit și călare pe un măgar, pe un mânz, pe mânzul unei măgări”) apare în toate Evangheliile, cu diferența că la Matei sunt doi măgari, unul mare și unul mic, iar la Ioan Isus îl găsește de unul singur, fără să trimită discipoli.

Două dintre dogmele predilecte ale creștinismului de mai târziu sunt, și ele, reprezentate diferit. Astfel, la Marcu, Matei și Luca, cortegiul triumfal al Mântuitorului e explicit limitat la drumul de dinaintea porții Ierusalimului, doar Ioan menționând întâmpinarea cu ramuri de palmier la poartă. Cu toate acestea, Matei spune că, la intrare, cetatea era „mișcată” (21:10). Cina cea de Taină, numită, simplu, „cină”, este doar amintită de Ioan, pe când la ceilalți ea apare cu fastul special de rigoare. Doar Ioan precizează, citându-l pe Ioan Botezătorul, că Isus va veni pentru a „ridica păcatul lumii” (1:29), adică pentru a-i elibera pe oameni de păcat, una dintre dogmele cele mai puternice ale creștinismului bazându-se, așadar, doar pe spusele evangheliei nesinoptice. Acest detaliu, împreună cu altele diferențiatore, cum e, de pildă, acela al spălării picioarelor discipolilor, care apare doar la Ioan, se datorează articulării în timp a noului cult, pe o logică distinctivă, de separare, doctrinară și ritualică, față de iudaism. De fapt, sensul de ansamblu al coregrafiei christice din cele patru Evanghelii este acela de specificitate alteritară: micul grup galileean vine la Ierusalim pentru a cristaliza un rit pascal analogic în raport cu cel iudaic. Nu același, ci unul subtil diferit, în centrul căruia se află sugestia că Fiul Omului, deci că Isus va fi victima sacrificială, și nu mielul pe care fiecare familie îl cumpără și-l sacrifică potrivit datinei.

Calitatea de „străin” a lui Isus apare subliniată încă în Evanghelia lui Luca (23:5-13), atunci când Pilat, aflând că impricinatul său este galileean, i-l trimite lui Irod, „care se afla și el în Ierusalim în zilele acelea”, sub jurisdicția căruia, de drept, se afla. Intenția lui Pilat de a se spăla pe mâini e evidentă și justificată din perspectiva istoriei care va veni, numai că prin „Irod” nu trebuie să-l înțelegem pe Cel Mare, care murise în 4 î.e.n., ci pe fiul său, Herodes Antipapa, tetrarh al Galileei la vremea respectivă. Tot în Luca se află și un mic detaliu care va deveni esențial pe parcursul demonstrației noastre: preoții îl incriminează pe Isus pentru că este galileean, adică pentru că practică un cult specific, cu rezonanțe eretice. Această acuză re apare atunci când nu te aștepti: după ce Isus, răstignit fiind, moare, amăgit fiind cu buretele îmbibat în oțet, lucru pe care cei din jurul crucii încă nu îl știu, aceștia îi cer lui Pilat „să le zdrobească fluierile picioarelor” celor trei răstigniți „și să fie luați de pe cruce”, ceea ce – am văzut deja mai sus – nu s-ar fi întâmplat dacă ei ar fi fost judecați sub observanță iudaică, întrucât Exodul prevede (12:46) că nu trebuie zdrobit nici un os. Însumând, Isus nu este pedepsit fiindcă face stricăciuni în templu, fiindcă se proclamă „rege al Iudeilor” sau fiindcă propovăduiește inevitabila distrugere a Ierusalimului, ca să facă loc unei noi credințe, ci fiindcă pune în act, chiar pe timpul celui mai sacru dintre sărbătorile iudaice, Pesach-ul, un alt tip de ritual decât cel tradițional, canonic, bazat pe ipostazierea lui personală ca miel de sacrificiu, în condițiile în care Deuteronomul precizează, în chiar două rânduri, că evreii trebuie să se abțină de la sacrificiul de persoane.

De alteritatea lui Isus se leagă și dilema privind identitatea Cinei cea de Taină, cea mai spinoasă, de altfel, din întreaga cronologie finală a lui Isus. A fost masă de Paști, în sensul clasic al observanței ritualice (Pesach Seder) sau altceva? Așa cum am văzut, Pesach Seder se mănâncă în prima zi de Paști, adică în seara zilei de 15 Nisan, care este, de fapt, 14 Nisan după calendarul neebraic, și el presupune consumarea „de tot” a mielului fript, înjunghiat în Ziua Pregătirii, care este 14 Nisan, dar înainte de lăsarea serii, când începe a doua zi. Nu există nici un detaliu în cele patru Evanghelii referitor la sacrificarea vreunui miel de către micul grup galileean, în condițiile în care el ar fi trebuit achiziționat încă din data de 10. În plus, faimoasa cină, menționată special în trei dintre cele patru Evanghelii, are loc joia, după care grupul galileean se retrage pe Muntele Măslinilor, Isus urmând să fie răstignit în „Ziua Pregătirii”, după-amiaza, înainte de lăsarea serii, când, știm deja, începe o altă zi. Concluzia logică este că Cina cea de Taină nu a fost o masă pascală, ci una „de pregătire a sufletului” (seudah hamafseket), de genul celei consumate înainte de Yom Kippur sau de Tisha B'Av. Era o masă de post cu rost special, menită să-i pună pe participanți în starea de spirit necesară întâmpinării unui mare eveniment spiritual, ceea ce explică, în ultimă instanță, intensă retorică de premoniție eschatologică pe care Isus o dezvoltă cu acest prilej, pregătindu-și discipolii pentru experiența mării morți care va urma.

Ana Herța

Paștile copilăriei

Intrarea în Postul Mare se nimerea când era ziua mea de naștere însă nu era nici o problemă, oricum nu sărbătoream cu tort sau cu mâncare de dulce. Primul meu tort a fost în clasa a treia, făcut de către mama unui coleg, ce era cofetăreasa, un tort cu blaturi albe, umplut, de asemenea ornat cu frișcă și vișine scoase din țuică și spălate. Tot postul îl țineam, la unison cu familia mea în zilele de luni, miercuri și vineri. Nu se făceau excepții, dar eu nu aveam o problemă fiindcă nu îmi plăcea în general să mănânc decât unele feluri așa că eram fericită de primeam fasole și cartofi până îmi ieșeau pe urechi. Tâna Tore era bucătăreasa casei și făcea totul să pară dumnezeiesc indiferent că era supă de fasole acrită cu apă de pe castraveți murați sau că era tocăniță de bulion. Mă pângăream des, dar eram iertată mai ales dacă se întâmpla după ce soarele asfințea sau după ce răsăreau stelele. Postul corespundea cu ieșitul oilor la păscut deci mă rugam să îmi vină rândul marțea și joia pentru a putea frige slămina în țepușe sau a vorbi „prostii”. Pregătirea pentru Paști era una sobră, gravă, de înmormântare,

fără să ni se permită hlizitul și bucuria exagerată, era practic stare de doliu doar câmpul plin de găbenele, păpădii și răchitele înfrunzite nu mă lăsau în pace, făcându-mi inima să tresalte pe ascuns, ca într-un act desuet.

Ouăle se vopseau, la Zagra, cu coji de ceapă galbenă și roșie; erau puse în ciorapi cu foi de pătrunjel, trifoi, laba găștii apoi erau depozitate în cămară la loc rece. Nu ni se permitea să mănâcăm până în ziua de Paști, tradiția socotind că era un păcat. În duminica de Paști ne trezeam dimineața, mâncam anafura pe stomacul gol și raspundeam dialogului: Hristos a înviat/ Adevărat c-a înviat, luam trăistuțele mici cusute de mama mea și porneam pe la casele din vecini după ouă de diferite culori căci unii mai aveau substanțe de pe vremea când vopseau lâna, chiar și noi, dar considera străbunica că, ies mai mândre în coji de ceapă.

Îmi luam întotdeauna hainele cele bune – fuste croite din materiale de către femei din sat ori de alte femei din Runcul Salvei de aceea treceam dealul câțiva kilometri pe jos pentru a ajunge la croitoreasă. La intrarea în sat stau verișorii bunicului, el a locuit în Runc înainte de a se însura așa că numai bine făceam un popas pentru mâncare și ceva de băut. Pantofiorii noi ce însoțeau ținuta erau de lac și ne strângeau întotdeauna călcăiul, asortați cu ciorapi albi cu floricele sau buline ce nu rezistau mai mult de o zi să nu îmi rupem în genunchi, cămășuța albă pe la gât cu volănașe și fusta croită în formă de clopoțel. Pe lângă ouă primeam, la fel ca de Crăciun, prăjituri și suc, urări de bine și îmbrățișări de la cei mai afectuoși. Prăjiturile erau făcute în Sâmbăta Mare la cuptor de lemne și asta însemna cozonaci cu nucă multă, foi umplute cu dulceață ori pancove și cam asta căpătam și pe la case.

Mare grijă trebuia să avem să nu ajungem cu ouăle făcute zob, acasă, așa că ne exersam abilitățile într-o veselie. Distracția după ieșirea de la biserică era întotdeauna simplă, cu jocuri pe lângă casă cu Bela și Lucreția, doar degetele băgate pe ascuns în paharele cu vin ne înveseleau serios în secret. Și așa trecea timpul, mai lent, parcă, într-o vreme în care sărbătorile ocupau un loc neprețuit în inimă și case.

Doina Rad

Lumină crescând

În fiecare dimineață, devreme, și seara, mai târziu, când timpul era mai curat și mai clar, mama deschidea larg ferestrele, să intre miresmele inconfundabile ale fiecărui anotimp. Destul de devreme, am înțeles că anotimpurile au mirosul lor specific, ba, mai mult, că există un arpegiu unic al simțurilor, într-un accord, pe care zilele fiecărui anotimp îl creau, în succesiuni aproape imperceptibile, cu acele urcușuri și coborâșuri, înspre următoarea succesiune. Viața însăși a cunoscut astfel de meander, în mozaicul trăirilor.

Senzațiile iscate în vremurile timpurii ale copilăriei, conștientizate mult mai târziu, mi-au însoțit momentele importante ale vieții și sunt convinsă că așa s-a întâmplat cu oricare dintre noi și copiii noștri, cu patina subiectivă a timpului și a vremurilor sub care am fost și pe care le-am dus în suflete. De aceea, vin să mărturisesc că, pentru mine, și astăzi, Crăciunul miroase a cetină și iarnă, tot așa cum Paștile au miros de tămâie și de primăvară. Conștiința simbolurilor profunde ale celor două momente creștine s-a format treptat, cu rădăcinile prinse în familie, din perspectiva tradiției străvechi. Printr-o minune, generația mea a putut să se educe în respect pentru aceste valori, în ciuda faptului că am crescut aproape jumătate de viață în vâltoarea cenzurii comuniste. În pofida restricțiilor politice tot mai acerbe, în casă răsunau colindele, făclile se aprindeau de Înviere.

La început așteptam Crăciunul pentru daruri, iar Paștile – pentru că mă înnoiam cu eleganții (pe atunci) pantofiori de lac și șosetele (trei sferturi sau scurte) albe, neapărat albe. Nu mai vorbesc de rochița nouă, pe care aveam voie s-o mai port, după Paști, doar, săptămânal, la matineele de operetă ale Teatrului Național. În zilele premergătoare Paștelui, mă îndeletniceam cu pregătirea ouălor "înroșite" în foi de ceapă, ornate cu frunze de trifoi sau de pădărie, legate în ciorapii subțiri, de nailon, ai mamei, care strângea, peste an, toate perechile cu firul "dus", agățat, care nu fuseseră salvate și date la "remaiat".

Locuiam, în copilărie, pe o stradă din Cluj, care avea (și mai are și azi), în colțul ei, o biserică ortodoxă (pe atunci nici nu se mai punea problema să fie altfel, cu excepția celor maghiare), la care mergeam, mai ales noi, copiii (rar și părinții), duminicile și la Înviere. De Paști, venea pe atunci, la această sărbătoare, în singurul lăcaș de cult românesc din zonă, tot cartierul "Dâmbul Rotund" (o periferie a Clujului, cu viață aproape ca la țară). Era ocazia mult așteptată să ne întâlnim îmbrăcați elegant, nu cum ne știam, în restul timpului, pe stradă, la școală sau la joacă. Ne cumpăram, din vreme, lumânări galbene, de ceară, subțiri, care se topeau destul de repede și ne ardeau degetele. (Azi, e moda candelor, mult mai comode, mai practice, în care poți duce, ușor, Lumina acasă.)

Pe majoritatea prietenilor mei ne impresiona ceremonia magică a deschiderii porților, după întrebările și răspunsurile ritualice, de rigoare. Pe mine mă înfiorau bătăile, cu toiagul, în uriașele "porți" ale bisericii, în care intrasem fără vreo strângere de inimă, fără vreo emoție specială, de atâtea ori. În noaptea de Înviere, fermecată, pentru mine, și pentru că se întâmpla la Miezul Noptii, sentimentul sacrului (numit, în mintea mea de copil, basm) devenea tot mai pregnant, îmi dădea fiori, fără să caut explicații. An de an, în acele nopți, intram cu sfioșenie în lăcaș, cu restul de lumânare în mână, care începea să pâlpâie, fără

să mai simt arsura picurilor de ceară. Era lume multă în jurul meu, smerită și pătrunsă de gravitatea clipei și de bucuria de a o trăi. Pe atunci, nu înțelegeam adevărata semnificație a minunii, ce ni se rememora cu pioșenie, dar, în subconștient, mă simțeam coplesită și cântam "Hristos a înviat", cu sfială. La început, mergeam să-mi întâlnesc colegii, să pot sta trează la ore târzii. Mă cutremura și mă intriga expresia "Cu moartea pre moarte călcând". Crescând, am înțeles mesajul și trăiam mereu aceste momente cu tot mai multă liniște și împăcare, ce atenuau tristețea Morții cu bucuria Învierii.

După o vreme, s-a născut în mine și acel sentiment de "acasă", fiindcă, la vârsta de 10 ani (intram în clasa a cincea, încă un început), am avut ocazia să ajut la pictarea unor detalii din frescele biblice, pe care le executau niște meșteri veniți, dacă îmi amintesc bine, de pe meleaguri bucovinene. Lucru rar, în acele vremuri, cu atât mai incitant pentru mine. Am căutat pe net informații despre acest eveniment, pentru a-mi completa amintirile. Nu am găsit decât că biserica ce se înălțase (prin grija părintelui Gavril Reileanu, la inițiativa Episcopului Nicolae Ivan) începând cu anul 1939, fusese sfințită în 1960, cu hramul "Sfinților Arhangheli". Nimic altceva, de parcă nici nu s-a întâmplat, deși eu și toți ai mei depunem mărturie. Crescusem peste drum de locul în care s-a ridicat noua biserică (vechea era în capătul străzii, unde fusese, înainte, o biserică greco-catolică, transformată în ortodoxă, în care s-au cununat și părinții mei și am fost botezată și eu). Din ce îmi amintesc eu, clădirea cea nouă era din cărămidă, cu o clopotniță, cu ciment pe jos, cu pereți gri, cu niște icoane și câteva scaune pe margine, pentru bătrâni, cu altarul împodobit, până la care urcai două trepte, pe care ne așezam, noi cei mici, în genunchi, pentru binecuvântare.

Era încă vacanța de vară a anului 1965, șantierul, cu schele ridicate afară, dar și în interiorul lăcașului de pe strada mea, mă atrăgea tot mai tare. Eram un copil timid, cufundat în lumea cărților, dar curiozitatea era mult mai puternică. De pe trotuar, admiram măiestria meșterilor, majoritatea cu bărbi, ce-mi păreau nu sfinți (că nu prea văzusem, până atunci, imagini cu sfinți, în alte biserici, în afară de Calvaria, unde mai mergeam cu bunica), ci, mai pe imaginația mea, niște Moși Gerilă, cum aveai voie să-i spui lui Moș Crăciun.

Bătrânul meșter m-a observat și, în dulcele grai bucovinean, m-a întrebat dacă vreau să-l ajut. M-a dus la intrarea în biserică, unde, de-o parte și de alta, erau două picturi murale, scene începute, una reprezentând Raiul, cealaltă – Iadul. Erau trasate contururile, fețele erau isprăvite. Meșterul mi-a dat o pensulă potrivită și mi-a arătat cum să fac. După vreo săptămână, am avansat, căci mi-a dat voie să colorez mici porțiuni ale ferestrelor din interiorul bisericii. Asta presupunea să urc pe schelă, pe o scară înaltă, și să "topez" (cum zicea bătrânul pictor – termenul acesta nu l-am regăsit nicăieri) vopseaua, bătrând, ușor, cu vârful bont al pensulei, muiate în vopsea. Nu e de mirare că, după această experiență, începând cu Paștele următor, m-am simțit ca "acasă" în acel loc de rugăciune.

Mult mai târziu, am regăsit aceleași stări în satul socrilor mei, unde, cu pădăile sau pomii înfloriți, cu soarele strălucitor și mirosul de pământ reavăn, redeveneam copilul care iubea Paștile. Asta chiar dacă tradițiile aveau alte reguli, cauzate de vremurile sub care erau oamenii de la țară. Unele sate erau "păstorite", câte 2, de același preot, care își făcea datoria pe rând, în duminici separate sau, la sărbătorile religioase mari, la ore diferite. De câteva ori am mers și noi la Înviere, care se "ținea" la 4 dimineața. Înconjuram biserița de pe deal, călcând noroaiele de primăvară, ducându-ne pantofi de schimb, din respect pentru slujba din interior. Mirosul de cozonaci, plutind peste sat, anula orice disconfort, iar Isus învia, de fiecare dată, în sufletul nostru.

Femeile aveau o cană sau un pahar, acoperite cu o batistă curată, în care țârcovnicul le puneau Sfintele Paști, din care urma să luăm acasă, cel puțin trei zile, câte o linguriță, înainte de mâncare. Îmi amintesc că, pe lângă paștile luate pentru acasă, toți enoriașii prezenți se așezau la un fel de coadă, pentru a primi o linguriță de paști, care simboliza, prin prescură și vinul folosit, trupul și sângele lui Iisus. Niciodată nu s-a pus problema igienei, deși Mama se străduia să nu urmărim după anumiți oameni din sat, la ieșirea de la slujbă, când se dădeau Sfintele Paști tuturor participanților, cu o linguriță.

De la biserică veneam acasă. Grădina și conținutul aveau culoarea galbenă a pădărilor înflorite – de aceea Paștile sunt pentru mine indestructibil legate de aceste flori. Pomii erau și ei înfloriți, bondarii negri își făceau de cap prin florile albe ale urzicilor moarte, iar eu încercam să îi prind și să îi rup în două, pentru a le lua punga de miere, cât mărimea unei boabe de piper (am învățat asta de la băieții mai mari din sat). Apoi luam masa, poate mai repede decât de obicei, fiindcă eram sculați de dimineață. Ciocneau câte un ou, apoi mâncam nelipsitele sarmale.

După masă, mergeam „în sat”. Luam câteva ouă înroșite, pe care le țineam băieților mai mari. Aceștia dădeau la țintă cu monede în ouăle puse pe jos, iar cel care le nimerea și le însușea automat, aceasta fiind considerată o mare victorie personală. Dacă nu nimerea oul din prima încercare, moneda folosită era a posesorului oului.

Când ne plictiseam de ținutul sau datul în ou, ne jucam de-a ranța. Era un joc cu banii-monedă, pe care noi îl juca duminica sau la Paști, când aveam și noi câțiva bănuți. Se căuta un loc neted, fără iarbă, de regulă lângă un zid. Jucam doi-trei copii, iar alții chibițau pe lângă noi. Inițial, se puneau monedă jos, apoi jucătorii lăsau să cadă, de la brâu, altă monedă. În cazul în care moneda aruncată se suprapunea peste cea inițială, jucătorul câștiga ambele monede. Cu cât se aruncau mai multe monede, fără a se suprapune cu cele de jos, creștea miza jocului. Iar cel care avea norocul să aibă cel puțin două monede suprapuse, lua toți banii, apoi jocul se relua.

Cele trei zile de Paști erau respectate cu sfîntenie, erau zile de odihnă, nu se muncea la câmp, ci se făcea doar strictul necesar în gospodăriile fiecăruia, mesele fiind îmbelșugate. Chiar și în anii de după război, când sărăcia era cumplită, Crăciunul și Paștile erau sărbătorite, cu mesele pline, cu tot ce se putea.

Ca să arăt cât de sedimentate sunt aceste sărbători – Crăciunul și Paștile – în mentalul nostru, trebuie să spun că, la senectute, cele două mari evenimente creștine reprezintă reperiile temporale fundamentale ale anului (nu Anul Nou, nu Revelionul!). De câte ori cioplesc brăduțul, pentru a-l fixa în suportul metalic, sau strâng frunze din curte, pentru înroșitul ouălor, mă întreb: De câte ori voi mai putea repeta aceste gesturi? Dar nimeni nu îmi poate răspunde la o asemenea întrebare!

Cu crengi de piersic înflorit, la Nandra, cu ocazia Sfințelor Paști: Doina și Ilie Rad, alături de copii și părinții scriitorului

Ilie Rad

De Paști, în satul vesel

Cea mai mare sărbătoare a creștinătății sunt Sfintele Paști, precedate, în aproape toate satele românești, de Florii.

De Florii, tot satul ieșea în cimitir, unde preotul ținea slujbă. Înainte de slujbă, oamenii mergeau și îngrijeau mormintele celor morți din familie. Puneau mătâșori pe mormânt, fiindcă alte flori nu existau la data respectivă. Mamei știu că nu îi prea plăcea să meargă în cimitir, fiindcă îi era frică "de morți". De aceea eu nu știu unde se află, decât foarte vag, locul unde au fost îngropați bunicii și unchiul Ilie. Deși anul trecut, la inițiativa mea, s-a tăiat pădurea care crescuse în partea veche a cimitirului, nu se mai poate identifica acolo niciun mormânt.

De asemenea, tot la Florii, se ofereau preotului (contra unor sume simbolice) liste cu cei plecați la Domnul (pomelnice), pe care preotul le citea cu voce tare de trei ori. La plecare, cimitirul rămâne asemeni unei pădurici primăvăratică, cu mulțimea de mătâșori înfipti în pământul de pe morminte. Spre deosebire de alte localități, la Nandra nu există obiceiul de a se anina la icoane crenguțe de Florii.

Deoarece satul nu a avut preot titular, după plecarea, din Nandra, a preotului greco-catolic, Valer Ignat, în 1948, Nandra a devenit Filie a satului Ațintiș. Învierea se celebra nu la miezul nopții, ci spre dimineață, în jurul orei 4, când preotul ajungea de la serviciul religios din Ațintiș la Nandra. Oamenii se trezeau cu noaptea-n cap, se primeneau și porneau spre biserică, cu încălțăminte de schimb, dacă era noroi, fiindcă nu existau trotuare. Mulți participanți la slujbă aveau haine noi, cândva țesute și confecționate în casă, ulterior cumpărate din magazine. Încălțăți pentru prima oară, pantofii mă strângeau de fiecare dată, la fel și costumul de haine, care nu a avut când se mula pe corpul meu de elev de școală generală sau de liceu. Mama îmi atrăgea atenția, încă de acasă, să mă duc "cătăneț" pe stradă, precum și de la altar spre zona din spate a naosului, unde era locul nostru, al copiilor. Nu știam atunci de ce femeile se așezau în patrea stângă a naosului (privind spre altar), iar bărbații în dreapta, regulă de către toți respectată. Abia în anul 2025, când am fost la Sfântul Munte Athos, am aflat explicația: femeile trebuie să fie în dreptul Icoanei Maicii Domnului cu Pruncul, iar bărbații în fața Icoanei cu Iisus, ambele aflate pe iconostas.

Ceremonialul era întocmai respectat, cu înconjurul bisericii, cu deschiderea „porților”, cu scurta slujbă de Înviere. Abia după ce am crescut am aflat că adevărata slujbă de Înviere se ține la miezul nopții. Orice slujbă mi se părea lungă, dar când preotul spunea de trei ori Hristos a-nviat!, iar sala răspundea cu Adevărat a-nviat!, știam că slujba e pe terminate.

Constantin Stancu

Ultima săptămână
(fragment)

Haine de purpură

Așteaptă să-ți propună afacerea perfectă:
cuvintele tale pentru moartea ta,
îmbrăcat în haine de purpură, second-hand,
întră-n locul unde se țin nunțile perfecte,
în Cetate se mănâncă cu poftă, se bea vinul uitării,
tinerii se îmbrățișează sub privirile bătrânilor,
pune-ți haina de nuntă,
haina de sărbătoare în care se așteaptă darurile...
În ultima săptămână sunt și zilele ultime, cele de urmă:
plătește-ți impozitele, roagă-te în camera ta, închis ca-ntr-o celulă...
Cu siguranță vei trece prin zid,
vei învia la sfârșitul săptămânii,
dar mai poți iubi cerul senin, fără icoane,
mieii ducând diamante în gura lor neatinsă de iarba otrăvitoare,
mai poți iubi călăul, aprodul...
magistratul care-și strigă în piața centrală sentințele de sânge...

Ultima vizită

Fă o ultimă vizită văduvei, privește-o cu atenție,
locuiește pe o monedă veche, ca-ntr-un palat,
întinsă pe cearșaful de argint al zilei...

Sunt mai multe săptămâni în această săptămână:
numără-ți morțile, trupurile,
busolele din oase, ele arată mereu nordul,
numără-ți învierile când lumea moare cu zâmbetul pe gură și
cu statuile în brațe...

Piața centrală

Există piața centrală, acolo toate au preț,
se vând alge, plante, saltele, chiar și banalul pătrunjel,
acolo e scris prețul corect, în arginți,
pe tabla de lut, îndelung lucrată și parafată de sigiliu imperial,
nimic în plus, nimic în minus,
precum în codul genetic.

E ultima zi în care ai putea fi liber,
ca o sămânță purtată de vânt de pe un continent pe altul,
purtând în sine arborele, apoi ultima cină,
câte zile atâtea pâini, câte pâini atâția prieteni care te cunosc.

Trei zile

Câteva zile, poate trei, apreciază unii,
duminica ecoul mișcă stâncă,
mormintele se deschid precum gura profetului în fața acu-
zatorilor,
dar el nu rostește profeția,
profeția intră în monedele de la Templu, aruncate acolo pen-
tru grădinar...

Cerul este umbra gândurilor pe obsesia mineralelor,
acolo începe polenul luminii,

cu siguranță te vei întoarce,
îți vei aminti ultima săptămână
în care s-a spus totul, s-a trăit totul în moarte –
s-a murit totul în viață,
sub greutatea măslinilor care poartă în coaja lor mesajul...
Ultima săptămână,
bibliotecile ca pântecul femeilor însărcinate, pregătite să nas-
că...

Mihai Vintilă

rul are ocazia să descopere nu doar teoria, ci și practica acestei lumi ascunse, adesea despre care nu se vorbește în cărțile de istorie oficiale.

Unul dintre cele mai interesante exemple prezentate de Formac este cel al Afacerea Senor Piro. Este vorba despre o operațiune de dezinformare realizată de serviciile secrete rusești în anii 1920, în care un agent deghizat în consul brazilian a reușit să obțină și să înregistreze informații prețioase despre opoziția față de regimul sovietic. Astfel, un agent leton, în colaborare cu un oficial ceh, a creat un personaj fictiv, pe nume Senor Piro, care a propagat în America Latină și în Europa informații false despre Rusia sovietică, dar și despre alte țări. În urma acestei operațiuni, au fost colectate liste cu mii de ruși nemulțumiți de regimul sovietic, pe care sovieticii i-au urmărit și arestat ulterior. Această poveste arată cât de subtil și de riscant poate fi jocul de spionaj, dar și cât de eficient poate fi atunci când este realizat cu pricepere.

Un alt aspect remarcabil al cărții este secțiunea dedicată propagandei și contra-propagandei. Formac analizează modul în care serviciile secrete ale diferitelor state au folosit presa, societățile civile și organizațiile culturale pentru a influența opinia publică.

În acea perioadă, oficialii sau oficioșii ruși au înființat în mai multe țări diverse asociații cu scopuri propagandistice. Astfel, au apărut asociații militare, polițienești, culturale, sportive și feminine, toate create de ei pentru a influența opinia publică și pentru a susține interesele lor. În Germania, de exemplu, aceste asociații militare erau răspândite printre foști luptători, având ca scop întărirea mândriei pentru armata germană. În țări mai mici, care pierduseră teritorii, au fost înființate asociații politice cu intenția de a combate tratativele de pace și de a promova revizuirea granițelor. De asemenea, rușii au înființat asociații culturale în Italia, Austro-Ungaria, Bosnia-Herzegovina, Croația și Slovenia, pentru a influența viața culturală și politică. În domeniul sportiv, au fost create cluburi care dezvoltau gustul pentru sport, dar serveau, de fapt, scopurilor militare. La fel, au fost înființate asociații feminine, precum Liga Femeilor sau Uniunea Patriotică a Femeilor, care aveau ca scop consolidarea influenței ruse în aceste țări.

De exemplu, se estima că rușii au finanțat în mod semnificativ diverse activități în Germania. La Berlin, au susținut financiar 14.500 de studenți și 280 de ofițeri din vechea armată, dintre care 24 de ofițeri de stat major. În plus, au sprijinit 3.800 de ofițeri în rezervă. La München, au promovat propaganda printre 12.000 de studenți, cu sprijinul a 400 de ofițeri activi și 2.500 de ofițeri în rezervă. În aceste activități, radio-ul a jucat un rol important: banii și propaganda erau folosiți pentru finanțarea de materiale și acțiuni de influență. În 1924, rușii au început să susțină financiar și ziarul comunist francez "L'Humanité". În cei 10 ani premergători Primului Război Mondial, guvernul rus a transmis sistematic sume importante pentru presa franceză. Astfel, între 1904 și 1905, presa franceză a primit zeci de milioane de franci pentru a calma opinia publică franceză, asigurându-i astfel că Rusia nu intenționa un război cu Franța. De asemenea, au fost finanțate și diverse publicații, cărți și materiale de propagandă, menite să influențeze percepția publicului.

În Germania, companii precum Krupp au achiziționat și controlat ziare locale și naționale pentru a promova imaginea armatei și a guvernului german, răspândind ideea că nu există trădători și că armata trebuie să fie respectată și sprijinită. În același timp, în alte țări, precum Ungaria, s-au derulat campanii de influențare a opiniei publice prin finanțarea unor publicații precum Daily Mail, care-i susțineau interesele naționale și promovau revizuirea tratatelor de pace. În Franța, de exemplu, Rusia sovietică a finanțat presa pentru a răspândi ideea revizuirii tratatelor și pentru a destabiliza Europa.

Formac nu ezită să ofere și exemple despre operațiuni de sabotaj, incendii misterioase și acțiuni de destabilizare economică. Un caz elocvent este incendiul de pe o sondă din Moreni, din 1929, o operațiune de sabotaj economic care a avut urmări devastatoare pentru industria petrolieră românească. Autorul descrie în detaliu modul în care o echipă de agenți a sabotat sonda, folosind metode criminale, precum incendierea și distrugerea echipamentelor, pentru a destabiliza economia locală și a pune în pericol exploatarea petroliere. Se menționează chiar implicarea agenților americani și englezi în această acțiune, precum și eforturile ulterioare de a stinge focul și de a ascunde adevărul. În acest context, autorul evidențiază că aceste operațiuni de sabotaj au fost parte a unui război hibrid, în care informația, destabilizarea economică și acțiunile clandestine au avut un rol major în lupta pentru influență și control.

Toate aceste exemple nu sunt doar povești din trecut, ci ne ajută să înțelegem că războiul modern, chiar și în forma sa cea mai subtilă, se desfășoară adesea în umbră, prin mijloace de influență, dezinformare și sabotaj economic.

Ce ne transmite această carte? În primul rând, faptul că războiul nu este alcătuit doar prin doar bătălii pe câmpurile de luptă, ci și o luptă mentală, de influență și de control asupra informației. Formac ne arată că serviciile secrete, cu toate metodele lor secrete și uneori criminale, au fost și sunt arme fundamentale ale oricărui conflict major. În plus, ne face să realizăm cât de important este să înțelegem aceste mecanisme, pentru a putea aprecia mai bine evenimentele istorice și pentru a fi mai conștienți de complexitatea războaielor moderne. Stilul autorului, de gazetarie bine documentată și analize captivante, face ca această carte să fie accesibilă, chiar dacă subiectul este unul complicat. Autorul reușește să combine explicațiile tehnice cu exemple concrete, astfel încât cititorul să poată descifra tainele spionajului și ale războiului subteran.

Serviciile secrete în Primul Război Mondial este o lectură interesantă pentru oricine este pasionat de istorie, de strategie și de misterele războiului de altădată, dar și pentru cei interesați de modul în care aceste tactici au influențat și modelat lumea de astăzi.

Recomand această carte nu doar pentru informațiile valoroase pe care le conține, ci și pentru modul în care ne ajută să înțelegem că războiul modern nu se poartă doar cu arme și tancuri, ci și cu informație, influență și subtilitate. În lumea noastră actuală, dominată de tehnologii și de război informațional, această carte ne amintește de originile acestor lupte și de importanța cunoașterii lor.

Lansare de carte - eveniment

În studioul de televiziune "Răsunetul" s-a desfășurat lansarea antologiei "Povești de Paști", proiect aparținând scriitorului, etnologului, jurnalistului Menuț Maximinian (directorul trustului amintit), volumul fiind ieșit de sub "teascul" cunoscutei edituri "Charmides", fondată de doctor în muzicologie Gavril Țărmure, managerul Centrului Cultural Municipal "George Coșbuc" din Bistrița.

Evenimentul a fost moderat de jurnalista Gabriela Ciornei (editor coordonator al cotidianului „Răsunetul”) care a vorbit "in brevis" despre cărțile lui Menuț Maximinian: "Poveștile Bistriței" în două volume, "Spiritul locului", "Poveștile Crăciunului", "Povești de Paști" în care valorizează, aduce la cunoștința cititorilor, printr-o actualizare lexicală, culturală, la-tura laică a modului cum conjudețenii celebrează cele două sărbători, repere ale zilelor mari de peste an, avându-l în centru pe Mântuitorul nostrum, Domnul Iisus Hristos. În continuare, moderatoarea a trecut microfonul, pentru exprimarea gândurilor proprii ale autorilor prezenți la lansarea cărții-eveniment: viceprimarul Bistriței Ștefania Stere, prim-protopopul ortodox al Bistriței, doctor în Teologie Marius-Ioan Pintican, prof. univ. dr. Mircea-Gelu Buta (directorul publicației "Arhivele Statului"), dr. Gavril Țărmure, dr. Vasile V. Filip, managerul Bibliotecii Județene "George Coșbuc" scriitorul, preotul Ioan Pinteș, managerul Centrului Județean pentru Cultură Alexandru Pugna, scriitorii Elena M. Cîmpan (președintele filialei "Răsunetul" Bistrița a Uniunii Ziarștilor Profesioniști din România), Melania Cuc, profesorul Ioan Seni, președintele de onoare al ASTREI năsăudene și directorul revistei "Mișcarea literară", Olimpiu Nușfelean. Fără excepție, demersul volumului "Povești de Paști" a fost socotit ca o frumoasă împlinire a proiectului care se constituie o elegant-exprimată arheologie etnologică, în memoria, în copilăria, autorilor de foarte bună condiție intelectuală și profesională.

În partea a doua a întâlnirii, au adus mărturie despre ceea ce a însemnat sărbătoarea Sfințelor Paști, în copilărie, scriitorii Ioan Radu Zegrean, Mircea Daroși, Veronica Știr, venind din toposuri transilvane diferite, însă cu inimile deschise spre ingenuitatea vârstei și a percepțiilor atmosferei cu totul specială, în parte, de nemaigăsit azi în satele noastre, marcate de urbanizare și globalizarea nivelatoare.

A sumarizat evenimentul, Menuț Maximinian, doctorand în etnologie al Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca, admirat pentru activitățile atât de diverse pe care le desfășoară, de la presa scrisă și vorbită, la televiziune, scriere de literatură (membru al Uniunii Scriitorilor din România Filiala Cluj), cercetare etnologică (membru al Societății Române de Etnologie); alături de prof. dr. Vasile V. Filip, vreme de cincisprezece ani, au bătut în lung

și-n lat județul pentru a scrie câteva cărți decisive pentru conservarea culturii păstrate de vârstnicii, tot mai puțini. După cum a arătat coordonatorul cărții lansate, cu poezia "La Paști", George Coșbuc este spiritual tutelar al volumului, urmează, apoi, prefața, semnată de acad. Ioan Aurel-Pop, președintele Academiei Române; cu două poezii de rară sensibilitate creștină, președintele Uniunii Scriitorilor din România, Varujan Vosganian, alături de care semnează acad. Sabina Ispas, directorul Institutului de Etnografie și Folclor "C. Brăiloiu", I.P.S. Andrei, Mitropolitul Clujului, Sălajului și Maramureșului, Preasfinția Sa episcopul Macarie al Bisericii Ortodoxe Române a Europei de Nord, preotul Vasile Beni, președintele Consiliului Județean Emil-Radu Moldovan, primarul Bistriței Gabriel Lazany, scriitorii-Dinu Flămând, Valentin Marica, Leo Butnaru, Iulian Boldea, Ștefan Borbely, Constantin Cubleşan, Ion Mușeșan, Raveca Constantina Buleu, Gavril Pompei și mulți alții, în paginile cărții pentru care ar fi trebuit să bată clopotul din turn, dacă e să-l amintim pe George Călinescu vorbind despre apariția unei cărți importante.

Antologia gândită de Menuț Maximinian, nu numai că este foarte consistentă prin textele scrise, dar este frumoasă și ca obiect, având toate datele unui - de invidiat - album de artă.

Melania Cuc

O antologie a memoriei și luminii

Volumul *Povești de Paști*, coordonat de Menuț Maximinian și apărut la Editura Charmides (Bistrița, 2026), se impune ca o veritabilă carte-eveniment, atât prin eleganța ediției, cât și prin conținutul său profund evocator. Cu o grafică atent construită, în acord cu spiritul tematic, antologia devine nu doar obiect editorial de lux, ci și un spațiu al memoriei colective.

Cartea reunește voci diverse — scriitori, academicieni, etnologi, ierarhi ai Bisericii, dar și personalități locale — într-un demers comun: recuperarea unei lumi în care Paștele era mai mult decât o sărbătoare, era un mod de a fi. Implicarea directă a autorilor, întoarcerea spre copilărie și reconstituirea memoriei afective conturează fragmentele unei realități cândva firești, astăzi aproape mitice.

În centrul acestei construcții simbolice se află modelul literar oferit de George Coșbuc. În poezia „La Paști”, liniștea și pacea devin stări fundamentale ale lumii: „E pace-n cer și pe pământ”. Această armonie se regăsește, sub diferite forme, în întreaga antologie. Satul copilăriei apare ca un spațiu al echilibrului, al curățeniei sufletești și al comuniunii.

Alături de lumina lui Coșbuc, gravitatea universului lui Liviu Rebreanu completează imaginea unui spațiu identitar profund. Între acești doi poli simbolici se întinde ținutul Bistriței, cu satele sale, cu ritualurile și rânduielele păstrate, cu oameni pentru care credința rămâne un reper esențial. Dar nu doar Ardealul, și alți prieteni ai cotidianului Răsunetul, participă

la acest colaj cultural, literar.

Antologia devine astfel o hartă afectivă a Paștelui românesc. Fiecare text este o fereastră spre o copilărie, spre o casă, spre o experiență personală, dar toate aceste perspective converg spre aceeași lumină. Amintirile despre mersul la biserică, despre ouăle vopsite în coji de ceapă, despre hainele noi sau despre clopotele care răsună peste dealuri reconstruiesc o lume în care timpul avea răbdare.

Volumul nu se limitează însă la evocare. El propune și o reflecție asupra sensurilor profunde ale sărbătorii. Textele semnate de Ioan-Aurel Pop, Varujan Vosganian, Sabina Ispas sau ÎPS Andrei Andreicuț aduc perspective complementare: de la analiza culturală și lingvistică, la dimensiunea poetică, etnologică și teologică a Paștelui.

În acest context, sărbătoarea capătă multiple valențe: este lumină și liniște, dar și întrebare și frământare; este ritual și continuitate, dar și întâlnire personală cu divinul. Paștele devine, astfel, un reper identitar, o punte între generații și între lumi.

Una dintre cele mai emoționante dimensiuni ale volumului rămâne însă cea a memoriei personale. Mărturiile autorilor nu sunt doar exerciții literare, ci fragmente de viață, în care copilul de odinioară și adultul de astăzi se întâlnesc pentru o clipă. Din această întâlnire se naște autenticitatea volumului.

Povești de Paști este, în fond, o declarație de iubire pentru un ținut și pentru valorile sale. Bistrița apare nu doar ca un spațiu geografic, ci ca un loc al memoriei vii, unde trecutul și prezentul se întâlnesc într-o continuitate firească.

Într-o epocă grăbită, în care ritmurile tradiționale par tot mai îndepărtate, această antologie ne invită la întoarcerea la esență: la liniște, la lumină, la rădăcini. Ea ne reamintește că, dincolo de modernitate și schimbare, fiecare dintre noi poartă în sine lumina unui Paște al copilăriei.

Otilia Țeposu

Lumina Sfântă a Învierii

Până să fie o Sărbătoare a Luminii, Paștele este mai întâi o înțelegere și o cercetare a umbrei care se lasă în fiecare primăvară peste lume. Pământul întreg pare acoperit de o mare tristețe. Oricât de senine și de zglopii ar fi zilele de trezire a naturii din somnul iernii, cu cât se apropie mai mult Sărbătoarea, se simte în aer, o tot mai mare apăsare. Ca o asumare a unei vini universale, colective că a fost posibil un asemenea sacrificiu, că s-a putut întâmpla, că n-am fost capabili să vedem ceea ce trebuie la momentul potrivit, că nu ne-am priceput să înțelegem și, mai ales, că s-a întâmplat pentru noi, doar pentru ca noi să găsim calea spre iertare, spre înălțare, spre mântuire. Să găsim calea spre Adevăr.

Nu poate fi ușor gândul că cineva ți-a preluat greutatea, povara și crucea și le poartă în locul tău de peste două mii de ani. Aici cred că se află și izvorul acestor stări de tristețe, vinovăție și sfială care se repetă înaintea Marii Sărbători a Învierii și se întind ca o umbră cenușie peste pământ. Atât de vinovată, încât și flacăra lumânărilor pălpăie tremurată.

Paștele este o sărbătoare a așteptării, dar înainte de asta a fost întotdeauna, poate mai mult decât alte sărbători, o sărbătoare a curățeniei, a purității, a unui nou început. O lăsare în urmă a tot ce era cenușiu, murdar și greoi. O depășire și înlăturare a zgurei de peste an. O intrare în moarte pentru a putea renaște, precum bobul de grâu aruncat în pământ, care se înmoaie și putrezește înainte de a încolți. Înnoirea de Paște începe cu aceea dinafară, a naturii, a casei, a grădinii, a hainelor, care își urmează firesc calendarul după obiceiurile și tradițiile locului. Dar nu aici este secretul pregătirii de Marea Sărbătoare. Nu aici trebuie să căutăm împlinirea ei. Mult mai de preț, de fapt, fără de preț este pregătirea celeilalte primeniri, mult mai anevoioasă uneori și mai greu de dus la capăt, căci se supune regulilor dure ale permanenței și ale sincerității totale. Mărturisirea, recunoașterea păcatelor e treapta greu de trecut, fără de care Sărbătoarea nu este deplină. Mărturisirea e ca și cum ai rămâne dezbrăcat în fața tuturor vitregiilor unei naturi dezlănțuite. Ești gol și neajutorat ca în momentul nașterii. Ți trebuie mult curaj și multă încredere în puterea acestei sincerități totale, ca să poți s-o faci deschis, fără să lași la o parte ceva stingheritor, gânduri nelalocul lor, bănuiele, presupunerii, acuzații fără de rost, fapte, vorbe spuse la repezeală și cine știe câte alte judecăți fără temeii. De fapt, păcatele sunt știute foarte bine și trecute în cartea cerului. Prin mărturisire nu aduci nimic nou la cunoștința lui Dumnezeu. El știe foarte bine ce-ai făcut. Prin mărturisire însă ți asumi aceste fapte, e ca și cum ai spune: „Da, sunt ale mele, le recunosc, le știu” și, ceea ce urmează în mod firesc, „dar le voi îndrepta, le voi anihila prin fapte bune. Le voi șterge din purtarea mea.” Puterea de a le recunoaște este întotdeauna mai presus de imboldul care le-a născut și este deja un pas spre iertare.

Nu întotdeauna însă poți să faci curat în suflet și în gând, așa cum faci în casa pe care o locuiești, ca să strălucească în aerul de sărbătoare. Pasul mărturisirii e uneori mic și pragul de trecut prea înalt. Dar un duhovnic bun te poate ajuta să treci peste treapta aceasta a așteptării Sărbătorii, a pregătirii ei. O vorbă potrivită, o rugăciune dezlegătoare, un îndemn duhovnicesc te pot trece de la această așteptare moartă, la o așteptare plină de speranță încrezătoare în lumină. Și cât de eliberat te simți apoi de noroiul păcatelor, cât de ușor privești spre lumea întreagă și cât de senin ți pare totul. Căci ți-ai pus în mâinile și în grija Lui viața întreagă.

Rămâne în urmă sentimentul de culpă, de vinovăție, că n-ai putut sau n-ai știut să înlături, să ștergi la momentul potrivit ceea ce apăsa ca o greșeală. Că n-ai cunoscut și acceptat întotdeauna umiliția binefăcătoare a mărturisirii, că n-ai înțeles libertatea extraordinară pe care aceasta ți-o dă în momentul în care poți să-ți asumi toate faptele și gândurile. Recunosc că abia aștept și în anul acesta, mai mult decât altădată, mai mult poate ca oricând, să am puterea să încep această sărbătoare a Paștelui cu inima și gândul senine, să las lumina să strălucească deplin în dimineața Învierii Domnului. Să pot spune cu bucurie curată că și pentru mine „Cristos a înviat!”.

Ileana Vieru

Miresmele primăverii

După o iarnă geroasă, cu zăpadă căzută din belșug din cer, cu călătorii "ca vântul și ca gândul" în copilărie, se apropie din nou postul Paștelui. Perioadă de curățire, prefacere, abținere, limitare, autocontrol și, mai presus de toate acestea, un timp în care capeți încrederea că nici o înfrânare nu e de prisos, că totul se cuantifică undeva sus, la Dumnezeu.

Am învățat târziu ce este cu adevărat învierea, l-am descoperit la maturitate pe tâlharul de pe cruce, cel de-a dreapta Domnului Iisus, primul om care a pășit în rai, după cum ne spun Evangheliile.

Într-un sat de câmpie, unde colectivizarea a fost făcută cu brutalitate în anii comunismului, unde sărbătorile religioase au fost confiscate de niște conducători ateii, ce cădeau cu fiecare an mai adânc în patologia cultului personalității, am trăit prea puțin sentimentul învierii din morți a Celui răstignit pentru multele păcate ale omenirii. Prea puține povești de la bunici, prea multe îngrijorări de la părinții care duceau o luptă acerbă pentru supraviețuire, într-o societate mutilantă și mutilată.

Mulți dintre copiii anilor 80 țineam post fără să băgăm de seamă măcar. Încartiruiți în internate școlare friguroase iarna și sărăcicioase în tot anul, cantina ne oferea în mod constant ghiveci de legume, căruia noi îi spuneam "adunare generală". Pentru că și acestea se purtau frecvent în acei ani grei, poate chiar înfricoșători.

Scormonind prin amintiri, găsesc cu greu Vinerea Mare, în care mamaia ne ducea la biserică și treceam pe sub masă.

Mergeam curat îmbrăcați și poate puțin pioși, mimetici la comportamentul bunicii și curioși să explorăm ceva necunoscut, enigmatic. Nu știam că trecem, de fapt, pe sub Sfântul Epitaf, că ne identificăm cu însuși Hristos și coborâm odată cu el în mormânt, smerindu-ne, pocăindu-ne și participând ritualic la jertfa Sa, evident cu speranța învierii în noi. Mult mai târziu aveam să iau cunoștință de acest act de pocăință, de curățire de păcate, de simbioză cu Cel care este expresia supremă a purității și a sacrificiului. Dar, mai bine mai târziu decât niciodată. Ouăle roșii, da, prindeau luciu atât de frumos în Joia Mare, de la ținuta cu care le ungeam cu grijă, mângându-ne de vopsea de proastă calitate, obținută și aceea cu dificultate. Sângele Domnului.

În ciuda tablourilor atârinate în fiecare clasă, în fiecare școală, în orice internat, ale unui tovarăș care voia să fie venerat ca un zeu – un paranoic sinistru și incult – adevăratul Dumnezeu era cu noi copiii acelor ani, fără să fim conștienți de prezența Lui.

Ne aducea ierni cu zăpadă pufoasă și sănii cu tâlpci lucioase, ne oferea bucurii simple dar miraculoase, prin părinții care tăiau dovleci în bucăți și-i puneau la copt în sobă pe jărătic; ne umplea plămâni de miresmele primăverilor și chipurile de soarele vacanței de primăvară.

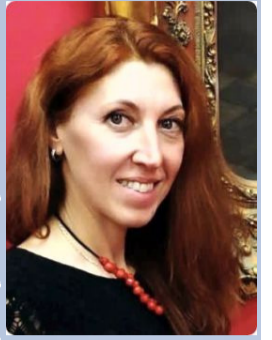
Istoria a mers înainte pentru că timpul nu stă în loc și, într-o zi, l-am descoperit pe Nicolae Steinhardt și al său Jurnal al fericirii, iar în altă zi l-am adorat pe Bach și Matthes Passion (Patimile după Matei), care m-a străbătut până la sânge și până la oase. Cântând, într-o altă bună primăvară, Messa da Requiem a lui Verdi, ca simplu corist, pe o scenă din Italia, alături de soliști celebri pe care îi aveam sub ochii noștri de pe practicabile, am înțeles încă odată ce presupune apropierea de Dumnezeu, ce presupune să fii atins cu o aripă diafană de un înger al Domnului. Și da, Paștile au devenit povestea poveștilor, sferică, completă, plină de sens, plină de substanță, încărcată de durere și renunțare în săptămâna patimilor, tăcută și sobră în Vinerea Mare și luminoasă, cu aură împărătească, cu inima sus, sus în înălțimile cerului, în clipa în care lumina sfântă coboară lin peste oameni, acea lumină care izvorește mai întâi nematerialnică la Ierusalim, pentru ca în fracțiuni de secundă să devină materialnică. E semnul divin că Hristos a înviat și glasurile credincioșilor o spun în cor, în biserică unde speranța prinde un fabulos contur. "Minunile sunt la Dumnezeu", ne reamintește nouă, muritorilor, Paștele.

"...Oh, nicio minune nu se împlinește./ Nu se împlinește, nu se împlinește! / Și totuși, cu cuvinte simple ca ale noastre / S-au făcut lumea, stihiiile, ziua și focul./ Cu picioare ca ale noastre, / Iisus a umblat peste ape." (Lucian Blaga, Tristețe metafizică).

erea Domnului, mi-am dat seama, reprezenta un eveniment suprafiresc, dar, pentru mine și pentru familia noastră, foarte religioasă pe latura maternă, absolut real și pacificator. Am adâncit treptat, fără nicio bruscare din afară, tâlcul sacru al Paștelui, parcursul său dramatic, am simțit cât de tragic, de copleșitor îi este preambulul, dar și cât de mare bucuria eliberatoare, semnificația deplină, de nerostit, atunci când se produce descătușarea luminii și se revărsă plenitudinea. Astfel, Paștele a devenit pentru mine cu timpul un eveniment din ce în ce mai auster și interiorizat, accentul căzând pe citirea și asimilarea textelor evanghelice fundamentale, ca și, negreșit, pe participarea la Înviere, un moment de neuitat, dramatic și liniștitor, totodată, când sacral se arată – se arată întreg și se pune – se pune la dispoziția omului, transfigurându-i sufletul! Această apropiere fără seamă, o intimitate de dincolo de fire, așa spune, era, este nota lui distinctivă, ca sărbătoare sfântă. Mi se părea, mi se pare și astăzi, că zăresc îngerii fâlfâind din aripi pe-aproape, ocrotitori, fraterni, asigurându-ne că mergem alături de ei în direcția cea bună.

În adolescență trăiam intens prohodul, laolaltă cu obștea credincioșilor din biserică, unii îngenuncheați pe bucăți de țesături aduse de acasă și etalând chipuri pale, vizibil marcate de durere. Cugetam la cât de importante sunt starea de non-pasivitate, lupta împotriva trădării, vigilența continuă, rememorarea, neuitare a naturii noastre fundamentale, pur spirituală. Îndemn prezent între cele zece porunci, de nobilă esență și maximă semnificație, vizând un plan mult mai înalt decât poruncile strict lumești de a nu fura ori de a nu râvni la ceea ce nu e al tău. Experimentam cu toată inima durerea lui Hristos, dar fără disperare, căci inșiția și opresiunea cumplită erau de ordinul fatalității: doar în acest mod, suportând nedreptatea și jostnicia, Mântuitorul putea să-și transmită eterna învățătură. Apoi, negreșit, Învierea, ce minune! Nu există alta mai elocventă, mai pilduitoare, veritabilă expresie a optimismului cosmic, universal! Lumina ei înflăcărată putea dăruia iubirea omenirii întregi, de fapt, fiecărui om în parte – și tot nu se epuiza niciodată!

Cu aceste gânduri celebrăm de fiecare dată Paștele, iar el nu obosea să se arate în fiecare an neschimbat, la fel de strălucitor și înmiresmat cu aromele firii și cu binecuvântări din nevăzut! Iar astăzi nimic nu s-a modificat în credința mea: miezul său de lumină, încrederea în Iisus e aceeași.

Simona-Grazia Dima

Un acum exuberant

Am trăit zilele de Paște ca pe o sărbătoare supremă, neconținut, de-a lungul întregii vieți, cu inerentele modificări de accent în funcție de vârste, maturitate interioară, cunoaștere. Bunăoară, când eram copil, am perceput latura luminoasă, chiar jucăușă, a zilelor pascale. Acestea, înfrigate de așteptarea unanimă a culminației sărbătorești, purtau pecetea unui calm specific, a bucuriei neîntinate de niciun rău, pe fondul naturii generoase. Miresmele se dezlănțuiau, proaspete, primăvara, izbucnind de curând, ne învăluia în foșnetul frunzelor tinere, abia înverzite, ca într-o mantie proteguitoare. Evident, iepurașul era și el un erou important, deși imaginar. El aducea în coșuleț ouă roșii, ascunse printre decorațiuni și ornamente presărate cu iarbă. Pe atunci aveam, desigur, parte de mese minunate aranjate, cu bun gust și simț artistic, la care contribuam și eu cu priceperile mele. Merindele erau transfigurate, nu le simțeam ca pe cele de toată ziua, ci cu o treaptă mai pure. Nelipsiți pe masa curată se arătau rumenii cozonaci, iar coșulețul iepurașului nu ducea lipsă de bomboane în diverse culori. Iar ouăle roșii, ce poem! Mai târziu, când se estompase mitul iepurașului misterios care le dăruia, cu o anumită severitate, veghind și la cuminența copiilor (aveam să aflăm că era o datină provenită din țările nordice, altoită pe trunchiul generos al Paștelui creștin), le fierbeam împreună cu mama, apoi le coloram cu atenție și devoțiune, fără grabă, le ungeam în final cu puțină slănină.

Veselie, seninătate – iată cuvintele de ordine ale praznicului împărătesc, tradiția milenară a sărbătorii se actualiza într-un acum exuberant, când întreaga fire, hotărât benefică, înainta împreună cu noi.

Tot treptat, însă, am dobândit înțelegerea complexă a Paștelui, am cunoscut că era sărbătoarea esențială a creștinătății, nucleul ei, simultan răcoros și incandescent. Învi-

Vasile V. Filip

Lacrima iubirii unui „bard cu părul nins”

Cu volumul de față (*Lacrima iubirii*, 2026), Alexandru Blaga se află – dacă bine voi fi numărat – la al paisprezecelea volum de poezii. Cu care (așa cum spuneam și în prefața volumului anterior, *Nicăieri nu-i ca acasă*, 2025) nu se reinventează. Dar crește, aproape insesizabil, își adaugă un nou inel anual, precum copacii pădurilor pe care le-a păzit și gospodărit o viață – cea „profesională”. De parcă ar fi împrumutat ceva din discreția și seninătatea naturii, în mijlocul căreia a trăit.

Temele poetice din volumul de față sunt aceleași, de multă vreme încoace; poate de o viață întreagă, pe care fostul meu coleg (poate cel mai drag) a înțeles s-o trăiască nonconflictual, împăciuit și mereu iubitor de oameni, căutând mereu frumusețea și armonia din ei, după modelul celei din copilărie și din liceu, cu atât mai mult cu cât e conștient că acestea se diluează treptat, ba chiar se pierd, într-o lume tot mai cinică. Dar poetul nu uită acele valori cardinale în jurul cărora i s-a încheiat

viața și poezia și ni le reamintește mereu: cultul familiei și al muncii („Nu e lucru mai divin/ Decât rostul muncii tale”), cultul Mamei (transfigurată, prin moarte, într-o „lumină ce veșnic nu pierde”), al strămoșilor și al eroilor neamului, valorile și simbolurile creștine, concretizate într-o anume morală, dar și în riturile și ceremoniile religioase, sau în sărbătorile de peste an. La aceste teme se adaugă și altele, mai discrete, precum dragostea pentru satul natal („Satul unde m-am născut/ E din lacrimă făcut”), pentru casa familială, care îl centrează („Locul unde pot visa/ Este dulce casa mea”), pentru tradițiile străvechi care ritmează viața oamenilor (colindatul, Învierea, sosirea primăverii, când „Trece vulpea peste gheață”), rotirea anotimpurilor (vara ca leagăn al vieții vegetale, frumusețea plastică a toamnei etc.). O constantă a ultimelor volume este și nostalgia pentru locurile tinereții, pentru Bucovina, Câmpulung, Rarău, Dorna și Humor, de unde pare a răsări soarele, de unde pare a curge spre noi, cei de acum, odată cu luna mai și cu vara, însuși izvorul vieții.

Dar viața fără de iubire îi apare „bardului cu părul nins” precum aceste ultime ierni fără zăpadă și fără prunci veniți să te colinde. Poate tocmai pentru că e construit mai ales pe dimensiunea verticală a vieții (orientată spre cerul creștin și spre valorile înalte), poetul, om al timpului său, nu poate să nu observe, să nu sufere că viața se aplatizează: că valorile materiale le sufocă pe cele ideale (între care și Poezia), că iarna nu mai ninge de Crăciun, că pruncii colindători sunt tot mai puțini, tot mai rupți de părinții lor, plecați departe și rupți, la rândul lor, de legătura cu pământul natal, de ideea de neam și țară. Acestora, poetul li se adresează cu cuvinte simple, dar în care mustește o sensibilitate ultragiată: „Dacă ai trecut hotărâ/ Pe pământ necunoscut./ Nu uita de neam și țară/ Și de cine te-a făcut!” (Ține minte, bun creștin!)

De altfel, nota de noutate și originalitate a volumului, atâta câtă e, ține de limpezirea, pentru „bardul cu părul nins”, a unui anume rost adânc al vieții, al unui anume drum unic către acest rost, drum tot mai greu vizibil și mai greu accesibil pentru generațiile mai noi. Ceea ce-l face pe poet nu doar să dea sfaturi înfiorate celor care pleacă și se răzlețesc de matca tradiției („Crucea sfântă și creștină./ Râul limpede curgând./ Țara, fagur de albină./ Fie-vă mereu în gând!”), dar chiar să articuleze un decalog al acestui „drum unic” al vieții, al rostului omului pe pământ (*Zece cugetrări*). Deși n-a excelat niciodată prin dimensiune critică, sensibilitatea ultragiată a poetului nu poate ignora o lume invadată de cerșetori, de impostori („cei ce vând momeli”), de „minori cu arme albe”, de minciună, de orgolii exacerbate și de războaie interminabile: „Mereu mașinării bizare/ Mereu orgolii de nebuni”. E o „lume desfrânată”, în care „Cei blajini se cern prin sită/ Și rămân acei cu bani” (*Mai aprindem o lumină*), în care „totul e minciună/ Și floarea pierd timpuriu” (*Priviți o lume desfrânată*), în care politica, înțeleasă ca luptă pentru putere și privilegii, mănjește și falsifică totul: „Iar e zarvă, iar e ură./ Iar e luptă la ciolan/ Dușmăni fără măsură/ Și poporul e orfan” (*Păcătosul trifoi viu*).

Mai ales prin contrast cu o astfel de lume, Poezia devine un exercițiu al contemplării „binelui”, fie el și cel al unui moment de crepuscul al vieții, un moment al privirii îndărăt și al limpezirii drumului celui mai potrivit către acest „bine” (*Al meu bine*). E un drum care leagă „lacrima” de „iubire”, un drum ce nu exclude, așadar, suferința pentru o lume pe care o iubim, deși ea nu e niciodată cum am vrea să fie și ne afirmă iubirea la tot pasul. Or, acest drum (în care iubirea duce spre lacrimă, iar lacrima izvorăște din iubire) nu e vizibil dacă nu sesizezi fragilitatea vieții, caracterul ei atât de trecător, timpul scurt ce ni s-a dat să recunoaștem și să alegem „floarea veșniciei”, adică ceea ce rămâne după ce totul pare a trece iremediabil: „Trece Someșul șuvoi./ Trece viața, trecem noi” (*Floarea veșniciei*).

De aici – imperativul (păstrat doar de Credință și de Poezie): „Să facem loc la bunătațe/ Și la iubire pe pământ!” (*Treziți-vă, acum, popoare!*).

Frumusețea și armonia lumii de altădată pare a se fi resorbit în Poezie și în sufletul poetului, și doar acolo trebuie căutate. De fapt, în sufletul fiecăruia dintre noi, cei care nu am uitat că am fost cândva copii, cei care credem, împotriva oricărei aparențe, că mai suntem. Pentru că „Flori de măr și de cais/ Au rămas tot mai puține./ Dar natura mea din vis/ E în sufletul din mine (*Tu lisuse, mai rămâi!*).

Alex Kürti

Zilele revistei „Caiete Silvane”

În perioada 19-20 martie 2026, au avut loc Zilele revistei „Caiete Silvane”, ajunse la ediția a XVIII-a. Evenimentul a fost organizat de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, cu sprijinul unor instituții administrative, culturale și educaționale din județul Sălaj și sub egida Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România. Redactorului-șef al revistei „Caiete Silvane”, Daniel Săuca, i-a revenit rolul de amfitrion al manifestărilor.

Evenimentul cultural de tradiție a debutat joi, 19 martie, la Cluj-Napoca, la sediul Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România, unde a avut loc o întâlnire specială cu reputatul etnolog Ion Taloș. Cu această ocazie, acesta a fost distins cu Premiul revistei „Caiete Silvane” pe anul 2026 și a susținut o conferință dedicată domeniului său de activitate. Născut la 22 iunie 1934, în satul Prodănești, comuna Creaca, județul Sălaj, profesorul universitar doctor Ion Taloș este recunoscut ca un etnolog și folclorist de talie europeană, specializat în antropologie culturală, mitologie populară și literatură comparată. Despre etnologul distins în semn de prețuire pentru întreaga sa operă științifică au vorbit Mircea Popa, profesor universitar, critic și istoric literar și Viorel Mureșan, poet și critic literar.

Vineri, 20 martie, manifestările s-au mutat la Zalău, unde au avut loc mai multe întâlniri literare în unități de învățământ din oraș. Începând cu ora 11, scriitorii invitați au participat la desaturile scriitoricești simultane, de la Colegiul Național „Sylvania”, Liceul Pedagogic „Gheorghe Șincai”, Colegiul Tehnic „Alexandru Papiu Ilarian” și Liceul Tehnologic

„Mihai Viteazul”, oferind elevilor ocazia unui dialog direct cu autorii contemporani.

Punctul culminant al evenimentului a avut loc în aceeași zi, de la ora 16, în Sala „Porolissum” a Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj. Au avut loc prezentări și lansări de carte, urmate de un recital poetic. Atmosfera a fost completată de un intermezzo muzical susținut de elevii Liceului de Artă „Ioan Sima” din Zalău. Au participat scriitorii din județul Sălaj, din nordul Transilvaniei: Ioan F. Pop din județul Bihor, Gheorghe Glodeanu, Loredana Știrbu și Gheorghe Cormoș din județul Satu Mare, Andrea Hedeș din Cluj, Menuț Maximilian și Olimpiu Nușfelean din județul Bistrița-Năsăud, dar și din județul Dolj: Nicolae Coandă și Ana Andrei.

Prezenți la evenimentul de la Zalău, bistrițenii Menuț Maximilian și Olimpiu Nușfelean au vorbit despre cele mai recente proiecte ale lor. „Este o bucurie să fim din nou împreună și noi, bistrițeni, cu dumneavoastră. Mulțumim gazdei noastre și gazdelor noastre și eu cred și sper ca, asemenea momente să mai fie, și mai ales să reușim, să repunem în practică acele proiecte între Asociația Scriitorilor de aici și Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud. Vă așteptăm și la Bistrița. Atât «Mișcarea literară», cât și «Răsunetul Cultural» vă așteaptă și în paginile lor. Și eu personal mulțumesc pentru faptul că în fiecare număr sunt prezent în «Caiete Silvane», a spus Menuț Maximilian, scriitor, jurnalist și director al cotidianului „Răsunetul”. A fost lansată în premieră națională antologia gândită de Menuț Maximilian și apărută la Editura Charmides din Bistrița, „Povești de Paști”. Directorul revistei „Mișcarea literară” Olimpiu Nușfelean a prezentat noul său volum de eseuri, „Sfârșitul salvat”, publicat la Editura „Galaxia Gutenberg” din Târgu Lăpuș.

Zilele revistei „Caiete Silvane” au confirmat, și în acest an, rolul Sălajului pe harta culturală a României, oferind publicului întâlniri valoroase cu literatura și creatorii ei.

Ionela Silvia Nușfelean & Iulia Istrate

Călătorii pe mările interioare – Romulus Rusan și noi

În 13 martie 2026 s-au împlinit 91 de ani de la nașterea scriitorului Romulus Rusan, fondator al organizației neguvernamentale Alianța Civică, director în cadrul Memorialului Victimelor Comunismului și al Rezistenței, soțul poetei Ana Blandiana.

În 13 martie a. c., la Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor din România, s-a derulat Festivitatea de Premieră a Concursului Național de Reportaje „Romulus Rusan”, ediția a III-a. În preambulul premiei, a avut loc dezbateră „Călătorii pe mările interioare – Romulus Rusan și noi”, moderată de Irina Petraș. Adrian Popescu, Olimpiu Nușfelean și Virgil Rațiu au vorbit oportun și cu emoție despre scriitorul omagiat, dezvăluind amintiri vii, aspecte aparte din viața și activitatea lui Romulus Rusan.

Rafinamentul reportajelor scriitorului Romulus Rusan i-a inspirat, la această ediție a concursului, pe 91 de liceeni din România (județele Argeș, Bacău, Bihor, Cluj, Constanța, Galați, Sibiu, Maramureș, Mureș, Suceava, Satu Mare, Vrancea, Bistrița-Năsăud și din București), din Chișinău și alte raioane ale Republicii Moldova, precum și din Ucraina, în special din regiunea Cernăuți.

Juriul, format din Victor Cubleşan – președinte, Alexandra Mânzat, Icu Crăciun, Menuț Maximilian și Valentin Marica – membri, a evaluat pertinent reportajele înscrise în concurs. Criticul literar Victor Cubleşan și Alexandra Mânzat, prezenți la eveniment, au oferit elevilor și un feedback verbal, sfaturi jurnalistice, înmânând diplomele.

Premiul „Romulus Rusan” a fost obținut de elevul Mihai Tudorel Greab, clasa a XI-a, de la Liceul Teoretic „Radu Petrescu”, din Prundu Bârgăului, coordonat fiind de doamna profesoară Cristina Alina Levey. Marele premiu i-a fost înmănat laureatului de către doamna Irina

Petraș, președinta Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România.

Clasamentul acestei ediții, pe cele patru secțiuni, se prezintă astfel:

Secțiunea a – „Cum se construiește un miracol”:

Premiul I – Nica Zaharia, clasa a XI-a, Liceul de Creativitate și Inventică „Prometeu-Prim”, Chișinău, prof. Postolache Veronica;

Premiul II – Dinu Bianca, clasa a XI-a, Liceul de Creativitate și Inventică „Prometeu-Prim”, Chișinău, prof. Postolache Veronica;

Premiul III – Covalenco Arina, clasa a X-a, Liceul Teoretic „Gaudeamus”, Chișinău, prof. Botnari Lia.

Secțiunea b – „O discuție la masa tăcerii”:

Premiul I – Gîngă Maria, clasa a X-a, Liceul Teoretic „Alexandru Vlașcă”, București, prof. Mihăescu Emma;

Premiul II – Calancea Daniel, clasa a X-a, Liceul Teoretic „Gaudeamus”, Chișinău, prof. Botnari Lia;

Premiul III – Ciobanu Ana, clasa a XI-a, Palatul Copiilor Bistrița, prof. Nușfelean Ionela.

„Secțiunea c – „Permisul de pieton”:

Premiul I – Bălan Ioana Nectaria, clasa a XII-a, Palatul Copiilor Bistrița, prof. Nușfelean Ionela;

Premiul II – Stan Olivia, clasa a X-a, Liceul Teoretic „Alexandru Vlașcă”, București, prof. Mihăescu Emma;

Premiul III – Ghiță Iulia Maria, clasa a X-a, Colegiul Național „Vasile Lucaciu”, Baia Mare, prof. dr. Muntean Delia;

Premiul III – Sigmirean Alexandra Cristiana, clasa a XII-a, Colegiul Național „Andrei Mureșanu”, Bistrița, prof. Hîruța Aurelia.

Secțiunea d – „O călătorie spre marea interioară”:

Premiul I – Sandu Leonard, clasa a IX-a, Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”, Cluj-Napoca, prof. Sabău Viorelia ;

Premiul II – Mușet Iana, clasa a X-a, Colegiul de Studii Administrative și Fiscale, Chișinău, prof. Braga Stela;

Premiul III – Profirean Adriana, clasa a X-a, Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” Dubăsari, Republica Moldova, prof. Glod Oxana.

Au mai obținut mențiuni și premii speciale, liceeni din Republica Moldova: Chișinău – Belfi Lina, Popa Carolina, Tetera Vera, Ungureanu Mădălina; Telenești – Cotlău Neonela; Mereni, Anenii Noi – Cotoman Alexandru, Seretean Maria; din Ucraina: Ropcea, Storjineț, Cernăuți – Costăc Anastasia; și din România: Cluj-Napoca – Irimieș Patricia Ioana, Hagău Larisa, Oprea Andrei Cristian; Baia Mare – Cînta Narcisa Melisa; București – Damian Sonya Ruxandra, Ioniță Diana; Mediaș – Blaga Raluca, Varga Andrea-Lidia; Oradea – Bogdan Riana; Pitești – Călin Mario Ștefan; Rădăuți – Magopăț Matei, Balan Matei; Satu Mare – Băndula Selena Maria; Tecuci – Olteanu Bianca; precum și din Năsăud – Deiac Alexandra Aurelia; din Sângeorz Băi – Lipan Ionuț; din Telciu – Filip Alin Gabriel și, din Bistrița: Tăuth Maria.

Premiile constau în diplome, bani oferți de Fundația „Ana Blandiana-Romulus Rusan” (Premiul „Romulus Rusan” – 500 lei, Premiul I – 300 lei, Premiul II – 200 lei, Premiul III – 100 lei, Mențiuni și Premii speciale – 50 lei fiecare), cărți semnate de Romulus Rusan, de la Editura Spandugino, achiziționate prin Biblioteca Județeană BN, cărți ale Uniunii Scriitorilor din România, coordonate de Irina Petraș, apărute la Editura Școala Ardeleană, publicarea unor reportaje în revistele „Mișcarea literară”, „Răsunetul cultural” ș. a. Premiile în bani, oferite de Fundația „Ana Blandiana-Romulus Rusan”, sunt înmănate premianților prin Asociația Culturală „Liviu Rebreanu – Mișcarea literară”.

Concursul Național de Reportaje este organizat de Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Cluj, Palatul Copiilor Bistrița, Biblioteca Județeană „George Coșbuc”, Bistrița-Năsăud, cu sprijinul, colaborarea instituțiilor culturale/ educative: Fundația „Ana Blandiana-Romulus Rusan”, Inspectoratul Școlar Județean Bistrița-Năsăud, Liceul de Creativitate și Inventică „Prometeu-Prim”, Chișinău, Revista „Mișcarea literară”, Casa de Cultură a Sindicatelor din Bistrița, „Răsunetul cultural”, Editura Spandugino, Editura Școala Ardeleană. Coordonatorii proiectului – scriitorul Victor Cubleşan – din partea Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj, prof. Liliana Orehovschi – Liceul de Creativitate și Inventică „Prometeu-Prim”, Chișinău, prof. Iulia Istrate, prof. Ionela-Silvia Nușfelean, Palatul Copiilor Bistrița – aduc mulțumiri tuturor celor implicați, felicitându-i pe toți participanții și pe coordonatorii lor. Dacă toate vor fi faste, cu ajutorul instituțiilor partenere, se va realiza o antologie cuprinzând reportaje reprezentative, care s-au remarcat în cele trei ediții ale Concursului Național de Reportaje „Romulus Rusan”. Eferveșcența acestui proiect continuă, în memoria scriitorului Romulus Rusan, de dragul împărtășirii unor experiențe de viață excepționale.

Iacob Naroș

Viața sau existența cu moartea pe aproape la Liviu Rebreanu

Lucian Raicu a sintetizat la modul superlativ ceea ce a însemnat viața pentru Liviu Rebreanu, ea este văzută ca:

„Un MIT al existenței însăși/ Dogoritoare și rece,
Nemuritoare și cu sugestii de moarte./ Frenetică și obiectivă,
Elementară și spiritualizată, / Ademenitoare și primejdioasă,
O curbă în mișcarea ei/ Și plină de elemente ascenden-
te.”

(În Iașul literar, nr. 8, august 1966)

Dacă facem o incursiune pe repede-înainte prin romanele lui Rebreanu, vom constata că cele spuse de mai sus se adevăresc într-un tot, ele se regăsesc asemenea unui fir roșu, în egală măsură, în mai toate romanele sale.

În romanul Pădurea spânzuraților, Liviu Rebreanu, Opere 5), întâlnim cele mai multe și mai profunde referiri la cele două entități, viața și moartea: „Războiul a luat locul de frunte în conștiința despre viață a lui Apostol Bologa, din care odinioară vruse să-l elimine. Acum își zicea că războiul e adevăratul izvor de viață și cel mai eficace element de selecțiune. Numai în fața morții pricepe omul prețul vieții și numai primejdia îi oțelește sufletul.” (p. 45).

Mama lui Apostol Bologa îl poartă în gând și în suflet. „Plâng și mă rog lui Dumnezeu să-ți poarte de grijă și să te apere și să-ți lumineze sufletul pe cărările vieții... Că de când a intrat România în război parcă viața noastră e și mai amară.” (p. 45).

„După discuția cu Klapka, în sufletul lui Apostol Bologa ca și împrejurul lui simțea o scârbă chinuitoare, în care i se scufunda toată viața.” (p. 66).

Petre către Bologa: „Războiul e pedeapsa lui Dumnezeu pentru păcatele oamenilor. Dumnezeu ține cumpăna dreaptă. Moartea nu-i pedeapsă. Viața e pedeapsă.” (p. 68).

Bologa își dă seama că „vechea concepție pentru care și-a primejduit viața, a fost veșnic severă, ca o mamă vitregă. Își zicea acum că viața ființează numai prin inimă și că fără inimă, creierul rămâne o biată grămadă de celule moarte.” (p. 69).

Klapka către Bologa: „Mie nu-mi șade bine să-ți vorbesc ție de moarte. De frica morții sau de dragul vieții poate că e același lucru. Mi-am zis că morții sunt cei mai fericiți, fiindcă ei au pus cruce tuturor durerilor.” (p. 74).

Bologa crede că datoria omului e să trăiască și să triumfe. Nu viața, ci moartea înseamnă lașitate pentru omul care are un ideal în lume. Parcă viața s-ar modela după dorințele sau concluziile cuiva. Dar viața merge mereu înainte, nepăsătoare, sfâșiind nu numai sistemele savanților, ci chiar mințile oamenilor. Un capriciu al vieții a pus față în față milioane de oameni, pe care i-a însemnat cu moartea în frunte. În vârtejul vieții cărțile sunt gramezi de vorbe fără înțeles.” (p. 110).

Viața nouă, tânără, vijeliosă înviora năvalnic înfățișarea pământului în prag de primăvară. (p. 113).

Părintele Boteanu se adresează lui Apostol: „Ce să facem? Noi n-avem nicio putere și nici nu ne putem amesteca. Destul ne zdrobește viața, de mă mir cum o mai putem duce în spinare.” (p. 124).

„Apostol Bologa se îngrozea la gândul morții, dar suferințele i-au înfrânt mândria, credința căreia îi jertfești fără șovăire însăși viața ta, numai ea te poate mântui. Acum dragostea de viață e mai puternică în inima mea, decât credința – zice Bologa.” (p. 138).

„Pentru Apostol prețul vieții e viitorul lui și viitorul i se părea zăvorât ca o poartă de fier. Constatare amară, viața omului e mai importantă dacă n-are un rezim solid, care să ție veșnic dreapta cumpănă între lumea dinăuntru și cea de afară.” (p. 151).

Bologa mărturisește mamei sale: „Când mă gândesc ce-am suferit și am pățit în viața mea, mi se pare că am trăit destul și că mâine aș putea muri fără nicio părere de rău! Unii au fost simpli spectatori în viață, pe alții, soarta i-a silit să îndure toate torturile vieții – fără a-și găsi odihna adevărată, liniștea tainică.” (p. 185).

Toate gândurile vieții lui, în jurul unei flăcări albe din suflet ale cărei rădăcini îi pătrund în toate fibrele, topindu-se cu izvorul vieții și stăpânindu-i ființa pentru toată viața și în vecii vecilor.” (p. 189).

Bologa crede că „în asemenea lume fără Dumnezeu, viața ar fi un chin atât de cumplit, că nicio ființă simțitoare nu ar mai putea trăi... Ar fi într-adevăr sfârșitul lumii...” (p. 206).

Popa Boteanu vorbește despre cărți: „Sunt bune și ele cărțile, însă numai viața poate să te apropie de Dumnezeu. Cât timp trăiești între cărți, și din ele, și se pare că acolo-i toată înțelepciunea... Puhoiul vieții l-a luat pe Apostol și l-a dus prin suferințe și amărăciuni, înainte, fără să-și dea seama încotro.” (p. 224).

Bologa îi mărturisește preotului Boteanu că „de câte ori nu și-a dat seama că omul nu poate merge singur pe drumul vieții, fără o călăuză sigură și totuși mereu a încercat. Dar drumul vieții e plin de răscuri și la fiecare răscruce a fost silit să se oprească, să chibzuiască și niciodată n-a nimerit calea dreaptă și s-a întors înapoi și nici înapoi n-a mai cunoscut drumul pe care a mers.” (p. 227).

Bologa către Klapka: „Civilizația m-a îndemnat să-mi călăuzesc viața după concepții și formule și principii. De câte ori viața trăgea cu buretele peste construcțiile mele neroade, îmi făceam altele... am izbutit să-mi croiesc soarta, să mă pun de-a curmezișul vieții și al lui Dumnezeu.” (p. 242).

Pentru Apostol viața e doar viață. O secundă mai puternică decât o viață de om. Viața omului nu e afară, ci înăuntru, în suflet.” (p. 291).

Bologa crede că dragostea de viață îi născocea mereu argumente și dovezi salva-

toare. Pe urmă va începe o viață nouă din temelie, clădită pe realități, nu pe himere. Toată viața lui trecută a crescut dintr-o rădăcină bolnavă pe care trebuia să și-o smulgă din suflet chiar acum. Viața e un povârniș cu un capăt în cer și cu celălalt în neant. Omul trebuie să facă imense eforturi să stea în picioare, iar când a început prăvălirea, nimeni nu-i mai poate reda echilibrul. S-a amăgit cu vorbe, parcă viața s-ar călăuzi cu vorbe...” (p. 293).

Căpitanul către Bologa: „Numai un om nebun își vâră gâtul în laț, când viața îi surâde și-i făgăduiește. Ești dator să trăiești. Viața e reală, pe când dincolo de moarte...” (p. 297).

Apostol se întreabă: „Cine știe dacă dincolo de moarte nu e adevărată viață? O închipuire care împacă suflul e tot ce poate dobândi omul în viață. Orice mormânt e locaș de iubire.” (P. 298).

Bologa crede că viața smulsă prin minciună nu ar mai avea vreun farmec sau preț. Căpitanul îi răspunde că „Minciuna care poate salva o viață de om e mai prețioasă decât toate adevărurile. Bologa e sigur că dragostea de viață e mai tare decât frica de moarte. Pentru el moartea e un cuvânt în fața căreia se sfarmă tot.” (p. 299).

În romanul Adam și Eva, (Liviu Rebreanu, Opere 6), Rebreanu, prin personajele sale, adaugă noi definiții ale vieții și morții deopotrivă: „Cine se naște trebuie să moară. Moartea e o ipoteză până în momentul când omul se pomenește în brațele ei, fără o speranță de întoarcere.” (Toma Novac, p. 12).

„Moartea ca și nașterea n-are decât o însemnătate relativă în cursul adevăratei existențe a sufletului.” (Toma Novac către Aleman, p. 15).

„O viață omenească nu ajunge însă pentru a prilejui întâlnirea bărbatului cu femeia. Fiecare moarte materială din cele șapte pecetluiește regretul zădărniceii. Moartea nu cere certificat de vârstă.” (p. 21).

Liana Rosmarin din romanul Jar (Liviu Rebreanu, Opere 9), prilejuiește lui Remus Oloman următoarea reflecție: „Omul e un univers închis cu legile-i proprii care-i comandă viața efemeră, tot atât de departe de ceilalți oameni, fără un mijloc de comunicare reală cu nimeni. Liana n-a avut rădăcini destul de adânci în viață. A fost prea fragilă pentru lupta brutală care e viața. Nimic nu e mai puțin logic ca viața.” (p. 231).

Romanul Gorila (Liviu Rebreanu, Opere 10), pe lângă considerente despre politică, cuprinde și câteva referiri la viață în strânsă corelație cu moartea: „Viața e mișcare și zbu-
cium și luptă, o criză. Existența e sinonimă cu mișcarea. Numai moartea pune capăt crizei, moartea, adică nemiscarea, inexistența.” (p. 8). Virginia voia să-i fie lui Pahonțu tovarășă adevărată în lupta vieții. Profesorul Cumpănașu iese biruitor în lupta cu grijile vieții prin me-
ticulozitate. Dolinescu crede că politica e „răia vieții.” (p. 8).

Toma Pahonțu era obsedat de gândul că trebuie să-și trăiască viața, ceea ce însemna că trebuie să dobândească experiența iubirii. Pentru el, iubirea dă preț vieții, până acum, el și-a refuzat pornirile de viață din sfială organică de la țară.” (p. 167).

Până la urmă, Pahonțu a vrut să-și apere căsnicia, să se apere pe sine de „ispita vieții.” (p. 267).

Manole Stelian din (Liviu Rebreanu, Opere 11), se miră de faptul că „viața e ciuda-
tă”, iar Tulbure îi răspunde că „dacă n-ar fi prostiile, viața n-ar mai avea nici un farmec.” (p. 39).

O pondere și o profunzime a celor spuse despre viață și moarte de către personajele lui Rebreanu o întâlnim în romanul Ion (Liviu Rebreanu, Opere 4): Titu Herdelea, alias Rebreanu, meditează cel mai mult asupra propriei existențe: „Unde te duce viața, acolo trebuie să mergi și ce-ți poruncește ea trebuie să faci! Numai nebunii umblă să-i stăvilească mersul, s-o abată din calea ei... Viața cea mare sunt eu... viața singură știe ce vrea, sau poate pentru că nu știe nici ea mi se pare că știe... Unde merge ea e bine, căci merge tot înainte, peste prăpăstii, peste munți, mereu înainte. Cine cade din carul vieții e pierdut...” Titu credea că din pricina Rozei Lang și-a zdruncinat restul vieții... (p. 320).

„O dragoste nouă de viață îi împodobește sufletul. Dacă n-ar fi necunoscutul în lume, viața omului n-ar mai avea nici un farmec.” (p. 321).

În scrisoarea trimisă familiei din București, Ion (p. 560), Titu definește viața ca fiind viață pretutindeni, cu aceleași deșertăciuni, cu aceleași așteptări și, mai ales, cu aceeași față înspăimântătoare care retează scurt aripile avântului. Necunoscutul e singurul îndemn tainic în lume fiindcă într-însul se ascund toate tainele ce dau preț vieții.”

Zaharia Herdelea are și el lamentările lui bine întemate: „Viața lui alcătuită numai din umilinte, speranțe veșnic spurberate, necazuri necurate, viața întregă care și-a bătut mereu joc de dansul, impunându-i mereu compromisuri... Viața care i-a îngrămădit în inimă amărăciunea otrăvitoare. Regretul unei vieți cheltuite într-o trudă sisifiană îl face să exclame: Cumplită-i viața, cumplită-i zău!” (p. 326).

Tot Zaharia Herdelea se întreabă retoric: Ce-ar fi omul dacă nu l-ar ajuta nădejdea în viață?” dar se obișnuise cu gândul acesta, cum se obișnuise cu orice durere în viață. Până la urmă, e de părere că „Asta-i viața. E tristă. Cine să-i schimbe rostul? Viața trece peste cei bătrâni, peste cei slabi. Egoismul e temeliea vieții.” (p. 383).

Zaharia Herdelea susține că „Optimismul omului nu e în stare să-l stârpească nicio cruzime a vieții. Se pare că viața toată e un șir lung de neîntrerupte deziluzii, o luptă crâncenă între vis și realitate. Numai o pasiune puternică, unică, nezdruncinată dă preț adevăratei vieții!”

Destinul tragic al Anei provoacă din partea autorului alte reflecții pline de miez: „Ion i-a mâncat Anei norocul și toată viața. Ana și-a pus toată iubirea și chiar viața în mâinile lui Ion. Ea trăia fără nicio nădejde, privind viața ca o povară. În dialogul acesteia cu Dumitru aflăm ce se spune despre moarte. La întrebarea Anei către Dumitru dacă nu-i e frică de moarte, acesta îi răspunde: „Omul trăiește ca să moară. Dacă trăiește rău, moartea-i bună și blândă ca o sărutare de fată mare. Dacă trăiește bine, ehehe, atunci și moartea-i rea și coasa nu taie și te chinuiește și te sucește mai dihai ca-n pântecul iadului.” Ana îi răspunde că „sătul trebuie să fie de viață cine e pregătit de moarte. Pentru Dumitru, moartea-i una cu o coasă ascuțită ca briciul.” (p. 396).

Pentru Virgil Pinteș din Ion (p. 532), Viața e nimicitoarea iluziilor. Numai cel ce-și poate păstra visurile în ciuda cruzimilor vieții, numai acela nu va pierde încrederea niciodată.

Emblematică și concludivă pare opinia lui Titu Herdelea (Ion, p. 560): „Viața-i viață pretutindeni cu aceleași deșertăciuni, cu aceleași așteptări și mai ales cu aceeași față înspăimântătoare care retează scurt aripile avântului. Necunoscutul e singurul îndemn trainic în lume, fiindcă într-însul se ascund toate tainele ce dau preț vieții.”

Notă: S-au folosit doar volumele din seria critică a lui Nicolae Gheran (vol. 4, 5, 6, 9, 10, 11).

Icu Crăciun

Correspondența dintre Nicolae Gheran și Sever Ursa

Rodica Lăzărescu

NICULAE GHERAN
în oglinda corespondenței

DAVID

Volumul al treilea, Nicolae Gheran în oglinda corespondenței (Ed. David Art, București, 2025), al editoarei Rodica Lăzărescu, cuprinde cele mai multe pagini din schimbul de scrisori dintre Nicolae Gheran și Sever Ursa.

Poarta cărții se deschide cu Câteva precizări în care editoarea ține să mulțumească „celor doi fii ai regretatului profesor (n. n., Sever Ursa) – Liviu și Ovidiu (...) pentru extrema amabilitate și promptitudine cu care au răspuns propunerii mele de a reuni acest du-te-vino epistolar, domnul Ovidiu Ursa asigurând și colaçionarea celor 35 de înscrieri gheraniene”.

Conform înscrisurilor dintre N. Gheran și S. Ursa, Rodica Lăzărescu a stabilit că întâia întâlnire între cei doi s-a produs în 1977, „atât fizic [...], cât și epistolar”, după prima descălecure a lui Gheran în Maieru, când s-au pus bazele unei prietenii trainice între cei doi. Din scrisoarea lui Gheran, datată 25 septembrie 1977, descoperim câteva lucruri neștiute legate de atelierul de munca supraomenească a editorului operei rebreniene; acesta i s-a con-

fesat ca unui prieten de mare încredere: „să citești de 12 ori romanul Ion, cuvânt cu cuvânt, literă cu literă, [...] confruntând, sub lupă, cele două variante manuscrise, pentru a fi sigur că textul ce-l tipărești este scutit de zgura inevitabilelor greșeli de tipar” [...], să parcurgi zeci de mii de file scrise de Rebreanu [...] pentru a putea strânge acele documente referitoare la romanul Glanetașului, [...] să cauți în cele 10.000 de periodice românești, câte au dăinuit între cele două războaie, pentru a afla cine și când a scris despre această capodoperă [...], apoi să te așterni la lucru scriind istoria adevărată a cărții, măcar pentru anularea erorilor transmise și amplificate de-a lungul vremii, dacă nu și pentru lichidarea prejudecăților care au guvernat, un timp, interpretarea creației văzută în ansamblul ei, [...], să deschizi un nou șantier, după ce ai terminat un volum al ediției critice [...], să studiezi sutele de nuvele, piese de teatru și romane abandonate în manuscrise românești, maghiare, franceze și germane, să cauți [...], urmărind articol de articol, publicistica aceluiași Rebreanu, să te bucuri la deconspirarea multelor pseudonime, să citești [...] în jur de 30.000 de pagini de scrisori care i-au fost adresate” presupune, într-adevăr, cum afirmă el, „răbdare și devotațiune”. Rodul acestor sacrificii care au durat 15 ani, doar până în 1977, au fost cele aproape 3000 de pagini consacrate domnișorului Liviu (studii, articole, prefețe și, mai ales, aparat critic la seria Opere”. În această epistolă, (cea mai stufoasă, 7 pagini din această carte) Gheran s-a bucurat de faptul că l-a cunoscut pe Sever Ursa, apreciindu-i efortul și perseverența de a realiza o întreprindere muzeistică dedicată autorului lui Ion, lucru care se va împlini câțiva ani mai târziu, datorită tenacității și ambiției profesorului măierean. În toate demersurile întreprinse de Sever Ursa, Gheran a fost permanent alături de acesta cel puțin sufletește; îl sfătuiește cum să arate Muzeul, ce să cuprindă, afirmând, printre altele, „Accentul trebuie să cadă pe Maieru și pe familia scriitorului”, în felul acesta, zice el, „Ne-ați obliga să vă ascultăm cu creionul în mână, să nu deschidem nici o monografie Rebreanu fără să vă pomenim”; îi propune și trei titluri inspirate: „MAIERU ȘI REBREANU (sau invers), dacă nu LIVIU REBREANU - Țărmurile copilăriei -, sau, mai aproape de el LIVIU REBREANU – Cuibul visurilor”; se va materializa ultimul. Urmează câteva sfaturi legate de ce să cuprindă fiecare încăpere, în detaliu, de care va ține cont, pe care le va îmbunătăți cu propria sa viziune. Autorul tetralogiei Arta de a fi păgubaș nu se sfiește de a-l compara pe Rebreanu cu Eminescu, fiindcă „ce înseamnă unul în poezia românească, reprezintă celălalt în proza națională”, ba, mai mult, „Peste hotare, ecoul este în favoarea născădeanului”. Colaborarea cu Gheran va însemna pentru Sever Ursa „un act de cultură de zile mari”, recunoscând, cu modestia-i proverbială, că nu are intenția de a-l flata [...], „ci cu sentimentul pe care l-ar avea paznicul de la izvoare când scrie către experimentatul pescar de la gurile fluviului...” ori „umilele mele cuvinte de apreciere se pot potrivi ca un strop de apă adăugat lacului cristalin”. Stima este reciprocă. De sfintele sărbători, ori zile de naștere, își trimit „felicități”, invitații, cărți poștale, telegrame, profesorul își arată satisfacția de a-l socoti pe editor un sincer „sfătuitor și colaborator”, îl simte „un mare confident”, iar în scrisoarea din 4 ianuarie 1979, la rândul său, Gheran îl considera „un frate care, prin ce ai făcut și faci, te afli sub aceeași cupolă sufletească”. Correspondența cu Gheran este „tonifiantă pentru mine”, „un sprijin moral stimulator”, „mă fortifică”, mărturisește Profesorul, comparându-l cu Perpessicius în privința eforturilor sisifice de a-i edita Opera Magna; de altfel, Gheran va primi Premiul Literaturii Române Perpessicius în 1981 din partea Academiei Române, premiu care „până la finalizarea întregii ediții (n. n., rebreniene) va fi desființat” scrie Rodica Lăzărescu. Trebuie să se știe că banii câștigați de Gheran i-a împărțit fie dactilografelor, fie celor care îi multiplicau documentele originale, transcrierilor multiple, concediilor fără plată, documentărilor îndelungate etc., iar Sever Ursa lucra în acea perioadă ca „muzeograf neplătit”. „Niciodată nu am pus sub semnul întrebării bunele intenții și înțelepciunea domniei tale. Dimpotrivă, am fost plăcut impresionat să descopăr într-un profesor uitat de Dumnezeu într-un colț de țară o minte ageră și un suflet plin de noblete”; nu-l considera „un om obișnuit”, ci un prieten pe care l-a admirat sincer nu numai pentru „restaurarea tematică a muzeului”, dar pentru că țelurile amândurora au fost comune: „slăvirea marelui Rebreanu” cum îi scria Gheran, deși „opera uriașului Rebreanu nu are nevoie de proteze”. „Eu, scrie el, niciodată n-aș fi avut răbdarea să realizez ceea ce ați înfăptuit la Maieru”. „Astăzi, continuă exegețul, numele comunei (Maieru, n. n.) circulă în enciclopedii străine nu pentru producția de porumb sau de mere, ci pentru simplul fapt că Acolo și-a plimbat pașii un Mântuitor al acestui pământ”. Cu fiecare schimb de scrisori, pri-

etenia dintre cei doi se consolida și mai mult. Amândoi își descarcă mâhnirile prin care trec. Faptul că amândoi și-au dedicat viața reabilitării operei rebreniene a stârnit nu numai invidii, ci și respingeri ale proiectelor celor doi, iar ingratitudea unor contemporani merita pusă la zid; pizma culturnicilor se trăgea, zice Profesorul, din faptul că „nu se simt bine când le spui adevărul în față”. La un moment dat regretatul Profesor le-a spus că „dacă vrem să știm cum se organizează niște „Zile Rebreanu”, să mergem să ne învețe târgumureșenii”. În fața șicanelor și a bețelilor în roate, ei nu s-au predat, cu o îndârjire supraomenească au mers mai departe; Gheran cu editarea celor 23 de volume ale scriitorului ardelean, fără să se abată de la adevăr, „chiar dacă, în perspectivă, se pretează la nuanțări”, Ursa cu construirea a două muzee (unul la Prislop și altul la Maieru) întru nemurirea autorului „Pădurii spânzuraților” și cărți dedicate acestuia, dar și întemeierea revistei „Cuibul visurilor”, revistă care apare neîntrerupt și-n zilele acestea, datorită continuării muncii Profesorului de către foștii săi elevi, ajungându-se la nr. 164. Fiecare își ținea la curent prietenul cu proiectele sale, ajungând până acolo încât se spovedeau până și în privința bolilor care îi săgetează din când în când, unul cu lombosciatică, celălalt cu supraponderabilitatea. Într-o altă epistolă a lui Gheran, aflăm că după „citirea organizată a corespondenței trimise lui Rebreanu [...] se aflau în fișierul său vreo 5000 de trimiteri la fondul aflat la Academie. Printre altele, sumedenie de acte, de recomandate epistolare, aparținând măierenilor. Pe marginea unora din ele, există mențiunea scriitorului că ar fi răspuns”. E vorba de „urme epistolare de la Anchidim Partene și preotul Cioarba”.

Din corespondența celor doi aflăm lucruri inedite despre relațiile lui Gheran cu Puia Vasilescu Rebreanu (nașa familiei Ursa), odiseea publicării „Jurnalului” lui Rebreanu, oferirea ca dar din partea Puiei a bustului lui Rebreanu (operă a sculptorului Oskar Han) Liceului bistrițean, care îi poartă numele, și refuzul directorului de atunci de a-l primi „sub motiv că ar fi prea mic”, întâlnirea cu japonezul Sumya Haruya, cel care a tradus romanul Ion în niponă, dar și încercarea de marginalizare a lui Sever Ursa de către niște notabilități obtuze bistrițene „cam balonate de înfumurarea funcțiilor vremelnice deținute”, concluzionând: „pasiunea învinge până la urmă birocrația”. În 6 aprilie 2001, Nicolae Gheran i se confesa că nu se simțea deloc bine. Era dezamăgit de toți și de toate, referindu-se, în special, „la starea cumplită în care se află cultura și slujitorii ei. Morbul puterii i-a îmbolnăvit într-atât pe mai-marii vieții publice, încât, înafara propriilor interese, nu-i interesează nimic. [...] Încerc un sentiment de jenă că mi-am irosit o viață pentru a nu dobândi măcar o zi de fericire deplină în tot ceea ce făcusem. Nu e vorba de răsplată, în sensul obișnuit, ci măcar de înregistrarea rezultatelor...”. Până la urmă, răbdarea, meticulozitatea, strădania pilduitoare ce i-a caracterizat le-au adus izbânzi cât de cât răsunătoare. Posteritatea trebuie să le fie recunoscătoare.

Trebuie să mai precizăm că Rodica Lăzărescu a introdus în acest volum și scrisorile următorilor către Nicolae Gheran: Pompiliu Marcea, Ion Bănuță, Alexandru Balaci, Dumitru Ioan, Gheorghe Derevencu, Sorin Arghir, Virgil Ierunca, Nicu Altarovici, Vasile Igna, Mihail Lungianu, Jean Iacobescu, Ion Moise, Constantin Ciopraga, Monique Chauvet, Mircea Popovici, Paul Cornea, Zaharia Sângeorzan, Dumitru P. Panaitescu, Cezar Apreotesei, Petru-Aurel Pintilie, Nicolae Radu, Ion Lungu. În cele trei volume, editoarea a reprodus 675 de texte.

Libertatea **Răsunetul**

Vineri, 3 aprilie 2026 / ora 10.00

Colocviu

Punți jurnalistice Serbia - România

Prezintă:

Mariana Stratulat - director Casa de Presă și Editură "Libertatea" Serbia

Valentin Mic - redactor responsabil ziarul "Libertatea" Serbia

Elena M. Cîmpan - președinte UZPR Filiala "Răsunetul" Bistrița-Năsăud

Gabriela Giornei - editor coordonator ziarul Răsunetul

Menuț Maximilian - manager ziarul Răsunetul

Redacția Cotidianului „Răsunetul”
Str. Petre Ispirescu, nr. 14 C, Bistrița

Iuliu-Marius Morariu

Profesoara

În memoria doamnei profesor Ana Filip

Priveam uimit și nu-mi venea să-mi cred ochilor. Satul nostru, destul de mare, totuși, devenise parcă o uliță neîncăpătoare. Lumea curgea din toate direcțiile, într-o vreme în care acest lucru ar fi putut suferi lesne de restricții. Doar eram în plină pandemie! Nu se risca nimeni să facă pe importantul aici. Cred că s-ar fi iscat spontan o răscoală demnă de cea a lui Todoran. Una pe care răposata ne-o descriese cu un talent inegalabil prin clasa a patra.

Am făcut atunci parte, precum toate generațiile de până la noi și de după, dintr-un proiect minunat. Ne-a adunat, ne-a dus pe platoul cu pricina și ne-a descris, cu lux de amănunte cele petrecute. Ani de zile am avut apoi vise cu cătanele împărătești. De fiecare dată când treceam pe-acolo îl vedeam aievea, parcă, pe bătrânul centuagenar ieșind călare, spre a trezi conștiința tinerilor ce se pregăteau pentru înrolare. În ciuda vârstei fragede, eram capabil să descriu în detaliu cele petrecute. Asemenea mie, mare parte dintre colegii mei. O înzestrare Dumnezeu cu harul de a ilustra evenimentele într-o manieră rar întâlnită. Aveam să-mi dau seama de acest lucru mai târziu, când i-am ajuns elev. Pensionată deja de câțiva ani, avea să adăsteze din nou la catedră, la cererea publicului, în diferite rânduri. Din când în când, câte o profesoară mai tânără avea probleme cu câte un elev ștrengar și își cerea transferul. Alteori, dascălița ne anunța cu bucurie că pleacă în maternitate. Au fost și situații când accidente i-au forțat pe unii dintre formatorii noștri să ia o pauză prelungită. În toate aceste momente, dânsa era cea care salva situația. Așa am pățit și noi. Vremurile nașterii îi aduseseră profesoarei o binemeritată pauză. Ne plăcuse de ea și nu eram foarte fericiți la gândul că nu o vom mai vedea o vreme. Nu bănuiam cât de câștigați vom fi cu venirea înlocuitoarei. Ne-a plăcut încă din prima clipă. Nu se formaliza. A venit, ne-a salutat și ne-a invitat să ieșim în curtea școlii. Fără catalog, prezențe sau alte stresuri. Dimpotrivă, întrucât era ultima oră, i-a invitat pe cei care se grăbeau să plece. Au rămas, totuși, din curiozitate. De atunci, cursurile ei erau cele mai așteptate din școală. Așezați pe iarbă, pe băncile din preajma terenului de sport, ori hălăduind prin vecinătatea școlii, o sorbeam din priviri. Ne ajuta parcă să ne teleportăm în vremurile de altă dată. Să stăm la masă cu faraonii și să suferim împreună cu ei zăduful zilei. Simțeam parcă izul berii care se servea sclavilor constructori de piramide în pauza de masă, ori mirosul puturos al brânzei mușcăite, pe care francezii o considerau o adevărată delicatose. N-am să uit niciodată cum, în plină oră, ne-am pomenit cu profesorul de educație fizică în inspecție. Revoltat, venise să-și caute elevii.

- Doamnă, vă mărturisesc că este prima dată în cariera mea când cineva fuge de la orele mele. Și nu pentru a merge la bar, ori a ștrengări, ci pentru ora de istorie. Nici nu știu ce să mai zic, exclamă, vizibil contrariat.

Om bun și el ca pâinea caldă, era obișnuit mai degrabă cu reversul situației. De la tot felul de cursuri ale unor profesori ursuzi, ori incapabili să comunice cu tinerii, aceștia găseau o cale să se strecoare spre a juca un fotbal, ori un handbal. De această dată, reușise să-l lase nu doar fără mușterii amatori, ci și fără cei ai casei. Vreo câțiva, pătrunși de cele povestite, uitaseră să mai plece. În loc să-i pedepsească, îi feliicită. Pe dânsa, o îndrăgi, aidoma nouă, din prima clipă. Deveniseră parteneri în procesul didactic. Bunăoară, nu de puține ori incursiunile în istoria sportului se constituiau în adevărate materiale auxiliare ale celor prezentate de ea. Grupați în două echipe învățam despre te miri ce bătălie, ori despre cum împărați persecutori dăduseră leilor flămânzi pe blânzii creștini, acuzați pe nedrept. Se putea și așa. Și încă cu ce rezultate! Colegi amărăți, coborâți din vreme în vreme de pe culmile dealurilor spre a primi acel minim de cunoștințe necesar, reușeau să se apropie de nota maximă la materia ei. Fără eforturi prea mari. Ascultându-o și încercând apoi să-i arate ce au înțeles. Nu le șoptea nimeni și nu era nevoie să le ceri să repete înainte de examinare. În tot acest timp, colegi ai ei mai puțin înzestrați, ascunși în spatele unei pretense măști a exigenței, trăgeau de ei ca de măgarul lui Buridan pentru o amărâta de notă de trecere. Ca atare, ne-a fost tuturor mai mult decât un dascăl. Am văzut în ea la nevoie, și mamă, și confident. Fire practică, nu impunea distanțe inutile. Era cea pe care directorul o ruga să intervină ori de câte ori aveam un oaspete mai special. Știa să capteze atenția, fără a ieși în evidență într-un mod strident. În plus, se descurca în mai multe limbi. Nu cred că exista lucru pe care să și-l fi pus în minte și să nu-l fi realizat. Pe parcurs, am aflat că viața nu fusese mereu blândă cu dânsa. Om cu două facultăți, așteptase totuși ani mulți până să se poată titulariza. Motivul, avea în familie un om care nu corespundea cu exigențele regimului. Soțul. La rândul lui, acesta avea un tată care condusese un partid istoric și refuzase să se ducă de bună voie la închisoare. Alesese fuga. Inofensiv și harnic, fusese adăpostit de felurii gospodari de furia autorităților. Când, în sfârșit, s-a predat, a fost imediat titularizată și avansată directoare. A reușit, în școlile prin care a trecut, să fie un adevărat apostol. Când, la un soroc aniversar, s-au decis și autoritățile locale s-o omagieze, ne-am trezit la manifestare cu un sat de fini. Împreună cu soțul ei, îi onorase pe toți cei care îi solicitaseră, cu faptul de a le fi nașă. La botez, ori cununie, nu conta. Acum, erau cu toții mândri să se bucure de bucuria ei.

Trebuie să recunosc, relația noastră fusese nițel mai specială. Nu știu de ce mă remarcasem. Poate pentru că văzuse în mine ambiția aceea a copilului de țaran care vrea să se ridice peste nivelul tagmei. În orice caz, nu eram de familie bună și deși eram dotat cu niscaiva inteligență, mai erau și alții ca mine. Nu eram nici foarte cuminte, lucru altminteri absolut necesar în astfel de situații. Și totuși... Nu-mi amintesc nici măcar când m-a remarcat, ori apropiat. Bănuiesc că într-una din multiplele „expediții”, cum se numeau ele. Aceste excursii formatoare erau un adevărat eveniment. Tineri selectați atent erau acceptați să facă turul țării pe durata a două săptămâni. Spre a reduce la minim costurile, dânsa, ajutată de încă o femeie, ne găteau. Aveam obligația să învățăm a instala corturile, primite premiu de către școală cu câteva decenii în urmă. Curtea școlii devenea în timpul antrenamentelor, un adevărat teren minat. Puteai jura că o turmă de porci mistreți năvălise aici și săpase cu nerușinare gropi care mai de care mai ciudate în pământul și așa uscat și prăfuit. În realitate, mistreții eram noi, iar răturile, țărșii de sprijin, pe care încercam în fel și chip să-i fixăm zdravăn în solul ce aducea cu culoarea pielii crăpate din cauza insolăției. Odată finalizat antrenamentul, urmau cele două săptămâni de drum. Puncte bine alese de pe cuprinsul țării veneau să ne familiarizeze în chip practic cu bogata istorie a țării noastre. Serile erau un adevărat deliciu. Masa copioasă era de obicei acompaniată de o serie de povești care ne făceau, nu de puține ori, să ațipim întinși pe sacii de dormit, fără a mai ajunge la corturi.

Îmi aduc aminte și acum un eveniment de care nu sunt într-un tot mândru. Campaserăm într-un sat de prin Bărăgan. Prietenă cu directoarea școlii din localitate, doamna a reușit să găsească loc pentru noi în curtea școlii. Scurt și militărește am instalat corturile, am adus apă și cele necesare gătitului, ne-am aranjat și așteptam cina. Dincolo de gardul instituției, o bătrână cam adusă se spate se lupta, singură, cu căldura și buruienile din grădină.

- Ce bărbați sunteți voi, dacă o lăsați pe săraca mamaie să trudească singură? Ia să văd dacă vă mai amintiți ce v-am învățat în legătură cu plivitul și prășitul.

Din două salturi am fost dincolo de gard. Aproape c-am speriat-o pe bunicuță. Am salutat politicos și am întrebat cu ce-i putem fi de folos. Nu-i venea să-și creadă ochilor. Ne-a arătat magazia, de unde ne-am echipat cu unelte din belșug.

În mai puțin de o jumătate de oră, am făcut o treabă pe care ea, amărâta, ar fi terminat-o probabil în câteva zile. Ne-a mulțumit, cu ochii umezi. A doua zi, ne-am trezit răsplățiți cu vârf de măsură pentru puținul ajutor. Cuibarele generoase ale mamaiei fuseseră golite, iar ouăle proaspete, adunate într-o găleată, au luat drumul școlii, alături de multe alte bunătăți. O masă îmbelșugată, marcată de discuții care ne-au făcut să mai uităm nițel de fapta rea pe care o făcusem cu o seară înainte. Căci, după ce am rânduit cele solicitate, am mâncat și ne-am așternut, ca de obicei, pe povești. Ni s-a promis că acestea vor dura atâta timp cât va ține focul, nu mai mult. Atât ne-a trebuit! Atunci când flacăra roșiatică dădea semne de oboseală, câte unul din noi, pe rând, profita de întunericul dens ce se instalase spre a mai rupe câte o stînghie din gardul școlii. Am ținut-o așa până târziu în noapte. Dimineața, când s-a trezit, profesoara noastră a avut un adevărat șoc. Din ceea ce fusese cândva gardul școlii nu mai rămăsese mare lucru. Ne-a tras o chelfăneală zdravănă și s-a înțeles apoi cu directoarea cum să repare stricăciunile. A meritat. Pentru noi, a fost o seară de neuitat.

M-a luat de tânăr sub aripa dânzei. Ca licean, m-a perindat pe-ntreg cuprinsul țării și în afara ei, la felurite evenimente. De fiecare dată când organizatorii îi cereau un titlu de conferință, răspundea cu seninătate:

- Pune-ți-mi copilul pe program, să-l cunoască lumea. Am să vă zic și eu ceva, dar e mai important să-l prezint pe el.

Deși nu le convenea tuturor, se conformau. Ba mai mult, știa mereu să mă facă să mă simt bine în preajma dânzei. La fiecare conferință le vorbea celor de față despre cât de importantă e asigurarea continuității în fapta culturală. Nu trebuia să mai adauge ceva. Oameni fini și educați, aceștia înțelegeau prin prisma acestui fapt prezența mea acolo. Când, ca student, am decis să mă înscriu și la istorie, am ținut neapărat să-i cer binecuvântarea. Îmi amintesc și acum bucuria din ochii ei. Nu pot uita nici faptul că a fost cea dintâi pe care am anunțat-o cu privire la reușita admiterii, chiar înaintea părinților mei. Mi-a spus atunci un lucru de căpetenie pentru profesia noastră:

- Dacă vei învăța istoria ca pe o poveste, nu-ți vei rupe spinarea încercând să memorezi ani pe care ai să-i uiți la scurtă vreme după examen.

Am prins tot, ca un burete. Și-am verificat metoda. Ne-am amuzat amândoi când i-am descris cum, cu ochii mari și uimiți, profesorul de Antică mă asculta fascinat în timp ce-i povesteam despre felurite epoci, fără a sesiza că, sub aspectul anilor, făceam erori de numărul mileniilor, ori chiar mai mult. M-a și feliicitat la urmă și m-a invitat să-i devin ucenic. Păcat că ficatul meu sensibil a refuzat o ofertă atât de generoasă după primul sezon pe șantierul arheologic! Nu vă gândiți la prostii, îmi place și acum munca acolo. Alcoolismul, devenit în rândurile ciracilor lui și ale profilor parte a procesului de investigație, a constituit pentru mine piatra de poticnire!

Când, înspre zenitul vieții dumneaei, m-am învrednicit să termin și doctoratul, am rugat-o să mă ajute cu lectura prealabilă a textului înainte de prezentarea în fața comisiei. M-a uimit seriozitatea cu care și-a făcut temele și energia pe care a dedicat-o întregului demers. De la aspecte de specialitate la chestiuni semantice, stilistică, ori formulare, nu i-a scăpat nimic. Bucuros nevoie mare de prezența dânzei, mi-am prevenit îndrumătorul că doresc să ia cuvântul, acesta m-a repezit.

- N-avem noi nevoie de profesorași de țară la asemenea evenimente de ținută.

- Dacă nu-i dați voie să vorbească, vă las cu tot cu comisie și mă lipsesc de titlurile dumneavoastră, I-am înfruntat atunci.

Nu prea i-a convenit, dar n-avea de ales. Mă știa că-s într-o ureche. Nu-și permitea să riște vreo trăznaie din partea mea. Nu i-a părut rău. A vorbit atât de frumos și la subiect, încât toate intervențiile de după aceea au făcut referire la spusele dânzei.

Când suferința a doborât-o în cele din urmă, tot dânsa a fost cea care m-a încurajat. Cu câteva ore înainte să-și ia zborul înspre alte zări, sunat de prieteni infiltrați în spital, am reușit să ne auzim nițel. A încercat, în fel și chip să mă liniștească. Știa că va pleca. Își făcuse treaba pe lumea asta cu vârf și îndesat. Tristețea ce urma să ne doboare era, în fapt, una pricinuită de pierderea unui om drag, din a cărui experiență am mai fi avut teribil de multe de învățat. Nu cuprindea în ea tragismul plecării unui copil ce nu gustase încă din bucuriile vieții, ori a unui părinte ce-și lasă odraslele orfane și fără sprijin într-un moment crucial al vieții lor. Poate că tocmai de aceea am învăluit întregul moment într-o undă de respect sobru și nu într-o durere de nestăvilit.

Ceea ce a definit-o, chiar și în acele clipe de trudă, a fost eleganța. Om care nu s-a coborât la micile mărunțișuri și răutăți atât de caracteristice mediului în care activa, s-a bucurat de respect din partea tuturor. Coadă celor veniți să-i aducă un ultim omagiu se întindea pe kilometri. Biserica satului s-a dovedit neîncăpătoare, aidoma cimitirului. Mă tem că nici inimile noastre n-au reușit să-i cuprindă întru totul dragostea și învățămintele. A dânzei, nu știu cum, ne-a cuprins pe toți, făcându-ne să ne simțim prețioși.

Deși, în rugăciunile mele o pomenesc mereu, am rareori privilegiul de a o visa. Chiar și atunci, păstrează eleganța și sfiala care a caracterizat-o. Nu chipul, ci vocea blândă a dânzei primează atunci când mă cheamă, într-un spațiu al unui oniric izbitor de asemănător cu realitatea, spre a-mi da sfaturi înaintea vreunei conferințe, ori mă prezintă în fața vreunui auditoriu pretențios. Să-i fie țărâna ușoară!

Const. Miu

Radiografierea societății contemporane

Prin publicarea noului volum de tablete, scriitorul vrâncean Gh. Mocanu **se dovedește a fi nu doar un comentator de actualitate, ci un continuator al filonului pamfletului de idei.**

Pentru a înțelege mai bine rădăcinile stilistice ale scriiturii lui Gh. Mocanu, trebuie să precizăm că el preia și adaptează tehnici de la marii maeștri ai criticii sociale românești. Scriitorul vrâncean se înscrie într-o tradiție a criticii de moravuri, care combină **vigoarea pamfletară a lui Caragiale** cu **sensibilitatea tragică** față de destinul național. Spre pildă, Caragiale radiografia vidul de conținut al formelor politice („moftul”). Gh. Mocanu face același lucru în privința „analfabetismului militant”. Dacă la Caragiale societatea suferă de o „amețeală” a logicii, la Gh. Mocanu societatea contemporană pare a fi un corp cu „organe bolnave” (justiția, educația). El nu vede doar ridicolul, ci și pericolul biologic, aproape letal, al prostiei agresive. Există în textele lui Gh. Mocanu o notă de „apostolat” cultural, care amintește de tabletele lui N. Iorga, publicate în **Neamul Românesc**. Ambii cred că intelectualul are datoria morală de a fi „conștiința trează” a națiunii. Gh. Mocanu

folosește frecvent antiteza între „trecutul idealizat” (sau cel puțin coerent moral) și „prezentul haotic”. Această structură binară este tipică pentru marii moralisti, care vor să provoace o reacție de rușine sau de trezire în conștiința cititorului.

Spre a contextualiza scriitura lui Gh. Mocanu din volumul **Odobești – scrieri aleatorii**, o putem raporta la câțiva autori contemporani, care folosesc instrumente similare (satira, eseul de moravuri, tableta) pentru a analiza derapajele societății românești:

Radu Paraschivescu – vizând aceeași „patologie” a spațiului public (în volumul **Ghidul nesimțitului**), pe care o atacă și Gh. Mocanu în volumul de care ne ocupăm: lipsa de respect față de celălalt, zgomotul inutil și pierderea busolei etice. În alt volum (**Vitrina cu șarlatani**), Paraschivescu face un inventar al imposturii în diverse forme (spirituale, politice, culturale), lucru pe care Gh. Mocanu îl face în **Odobești – scrieri aleatorii**, prin demascarea liderilor cu „costume prea largi”.

Tudor Octavian – „aristocratul” tabletei literare. Stilul său se remarcă prin **ironia bonom-melancolică**. Deși este un critic al „prostiei care a devenit mândră de sine” (în volumul **Proști, dar mulți**), el păstrează o undă de melancolie, preferând să educe prin pildă și portret moral.

Mircea Vasilescu – ironistul de idei, care folosește argumentul logic, pentru a scoate la lumină ridicolul situațiilor în care ne aflăm ca națiune. El demontează cu precizie „forme fără fond” ale patriotismului de paradă și ale culturii de consum (în volumul **Cultura română, pe înțelesul patrioților**).

Dacă **Tudor Octavian** caută în omul contemporan grăuntele de umanitate, printr-o ironie sfătoasă, iar **Mircea Vasilescu** radiografiază mecanismele culturale cu o detașare lucidă, **Gh. Mocanu** completează acest tablou printr-o scriitură de observație moralizatoare. El se situează în această galerie ca un moralist neobosit, satira românească actuală recapătăndu-și funcția de instrument al igienizării oamenilor imorali.

Volumul al doilea al cărții semnate de Gh. Mocanu – **Odobești – scrieri aleatorii** – este un **mozaic de critică socială tăioasă**, scris cu o mână forte. Textele diagnostichează clinic societatea românească a zilelor noastre, care pare să-și fi pierdut reperele morale. Stilul este percutant, folosind metafora și antiteza pentru a scoate cititorul din apatie. Ele reprezintă un manifest al **intelectualului revoltat (omul revoltat de tip camusian)** față de anomaliiile acestei societăți cu **oameni suciți** (ca să ne exprimăm în termenii titlului unei scrieri a lui Caragiale – **Cănuță, om sucit**). Autorul adoptă rolul unui **observator moralist** care nu se mulțumește să descrie realitatea, ci încearcă să o judece printr-un filtru de valori conservator-nostalgice.

Deși textele sunt denumite „tablete”, ele funcționează mai degrabă ca niște **foi de observație clinică**, având **diagnostice dure**, punând sub lupa analistului lucid nuanțele realității, urmărindu-se astfel un puternic impact emoțional. Autorul sesizează o ruptură între „ființa istorică” (sănătoasă și demnă) și „cetățeanul modern”, pe care îl percepe ca fiind un produs alterat și agresiv, dependent de stat (ca în **A NINS CUM NU A MAI NINS DEMULT**). Întreaga tabletă este construită pe opoziția dintre generația care ieșea la deszăpezit cu „lopata în mână” și cea care rămâne doar cu „vorba la gură”. Această figură de stil subliniază trecerea de la acțiune la pălăvrăgeala mediatică. Se ironizează „standardele” moderne: dorința de a avea **drumuri negre** ca în **august**, în **plină iarnă**, în timp ce privim ninsoarea „cu cana în mână” (plină cu cafea sau cu vin fier). Natura este umanizată: cerul „îmblânzește” orașul, iar iarna are o „blândețe rece”. Metafora oglinzii e folosită în finalul textului, spre a se vedea realitatea: „Poate că ninsoarea aceasta nu e doar un fenomen meteorologic. Poate e o oglindă. Una albă, curată, în care ne vedem așa cum suntem: grăbiți să cerem, înceteți să facem.” Prin generalizarea unor trăsături negative (precum agresivitatea la volan: **Românul la volan – Studiu de caz despre metamorfoză**), Gh. Mocanu alimentează mitul unui „defect românesc structural”, transformând o problemă socială globală într-o patologie etnică specifică. Tema este **metamorfoza negativă** a individului care, protejat de „armura” mașinii, abandonează normele de politețe și civilizație în favoarea instinctelor primare de dominare și agresivitate, de cele mai multe ori la nivelul limbajului vulgar. Mesajul sugerează că trafi-

cul nu este doar un loc al deplasării, ci un spațiu unde se manifestă „sinceritatea” brutală a frustrărilor acumulate, evidențiind precaritatea educației, atunci când controlul social scade. Folosind **hiperbola și metafora biologică**, autorul descrie claxonul ca pe o „extensie a nervului optic”, subliniind reflexul agresiv și lipsa de răbdare. Se creează un contrast izbitor între românul „ireproșabil” de la restaurant sau nuntă și „eroul” violent de la semafor. Această figură de stil evidențiază duplicitatea socială. Descrierea „duelului” verbal și a modului în care „civilizația este abandonată pe avarii” transformă o situație cotidiană într-o scenă de comedie amară.

Relațiile interumane și comunicarea publică sunt prezentate ca fiind alterate de mediul virtual. Spre pildă, scriitorul vrâncean vede **tehnologia** nu ca pe un progres, ci ca pe **un catalizator al superficialității și al „fanatismului de bulă”**. Ilustrative sunt textele **IUBIRE LA TERMEN REDUS și DESPRE FANATICUL FACEBOOK**. Primul explorează fenomenul **devalorizării sentimentelor** în era digitală. Aici, se analizează modul în care tehnologia și viteza vieții contemporane au transformat iubirea dintr-un angajament pe termen lung (cum era odată) într-un produs de consum „cu termen redus”. Titlul în sine este o metaforă de tip comercial, sugerând că iubirea a devenit un bun perisabil, o ofertă de tip „supermarket”, care expiră rapid, dacă nu produce satisfacție imediată. Autorul folosește **paralelismul sintactic** – structura „pe vremuri” / „astăzi” –, pentru a evidenția prăpastia dintre gesturile de curtoazie clasice (scrierea și expedierea unei scrisori, așteptarea înfrigurată a răspunsului) și cele moderne (mesajul instant, „story”-ul). Utilizarea unor cuvinte precum „seen”, „like” în contextul unui așa-zis mesaj despre suflet creează un efect de **ironie amară**: „Poezia s-a mutat pe Facebook și Instagram, unde iubirea se măsoară în like-uri, iar fidelitatea în parole schimbate la două săptămâni.” Cel de-al doilea cercetează fenomenul **bulelor informaționale** și al radicalizării în mediul digital. Tema este transformarea rețelilor sociale dintr-un spațiu de comunicare într-un „tribunal al opiniei”, unde **fanaticul digital** nu caută dialogul, ci validarea propriului delir și anihilarea simbolică a celui care gândește diferit. Facebook-ul este descris metaforic aidoma unui **tribunal** unde „sentința este mereu aceeași: vinovat pentru delict de opinie”. Utilizarea proverbului „Nu te pune cu prostul...” servește drept concluzie moralizatoare și definește strategia de auto-apărare a intelectualului în fața valului de agresivitate digitală. Autorul se plasează pe sine și pe cei care îi seamănă într-o **sferă a lucidității absolute**. Considerăm că această poziție este pârinitoare, deoarece anulează însăși ideea de pluralism într-o societate democratică.

În noul volum, am sesizat o viziune duală asupra statului: pe de o parte, acesta apare ca un **administrator ineficient** care alungă tinerii (ca în **COPIII PLECAȚI, PĂRINȚII RĂMAȘI, VIITORUL SUSPENDAT** sau **NU ARE CINE SĂ VINĂ, MAICĂ...**), pe de altă parte, este un **creator de „caste de neatins”** (ca în **ROMÂNIA – RAIUL MAGISTRAȚILOR ȘI IADUL CELORLALȚI**). Prima tabletă tratează una dintre cele mai dureroase realități ale României contemporane: **exodul demografic și fracturarea nucleului familial**. Scriitorul Gh. Mocanu insistă pe eșecul statului în a oferi un orizont de așteptare tinerilor, ceea ce duce la o „suspendare” a viitorului național. De aceea, se pune în contrast bătrânețea demnă și sigură din Occident cu umilința și teama pensionarului român, explicându-se astfel caracterul forțat al migrației. Mesajul este unul de alarmă: pierdem nu doar forță de muncă, ci însăși identitatea neamului, pe măsură ce copiii plecați se desprind cultural de origini. Prin folosirea **antitezei sociale**, Gh. Mocanu compară „procentul infim de îmbuibăți” care cumpără influență cu majoritatea, care trăiește în sărăcie, evidențiind inechitatea care alungă tinerii. Expresia atribuită statului – „Descurcă-te singur, dacă vrei să trăiești!” – relevă un adevăr dur: abandonul instituțional. Ideea aceasta este reluată și accentuată în **NU ARE CINE SĂ VINĂ, MAICĂ...** Aici, tema este singurătatea bătrânilor rămași în urmă, într-o țară care a devenit un furnizor de forță de muncă pentru străinătate. Drama nu este una individuală, ci națională: copiii trimit resurse financiare sau fotografii digitale, însă nu pot substitui „mâna care să strângă altă mână”. Mesajul este unul de un tragism acut: boala fizică este dublată și agravată de o boală a sufletului – singurătatea –, care nu poate fi tratată prin protocoale medicale sau rețete compensate. Titlul funcționează ca un ecou al suferinței tăcute. Utilizarea vocativului „maică” adaugă o notă de blândețe arhaică, contrastând violent cu mediul steril al spitalului. **ROMÂNIA – RAIUL MAGISTRAȚILOR ȘI IADUL CELORLALȚI** reprezintă un atac frontal la adresa sistemului de justiție, axându-se pe tema inechității sociale și a privilegiilor de castă. Titlul are la bază antiteza dintre confortul unei elite bugetare și suferința restului populației, relevând polarizarea extremă a societății. Aici, e criticată transformarea magistraților într-o categorie socială „intangibilă”, care beneficiază de venituri și pensii speciale disproportionat, în raport cu eficiența actului medical sau educațional. Mesajul central este cel al unei justiții care a eșuat în misiunea sa morală, devenind un mecanism de protecție pentru cei puternici, prin utilizarea prescripției și a viciilor de procedură, în timp ce pentru cetățeanul de rând rămâne un aparat represiv și birocratic.

În multe din textele volumului al doilea de **Scrieri aleatorii**, societatea este descrisă ca un organism bolnav. Așa se justifică folosirea, de cele mai multe ori, a **metaforei clinice**. Nedreptatea este o „durere de spate” (așa cum transpare din textul **ȚARA NEDREPTĂȚII SUPORTABILE**), leadership-ul este un ins **olimpic** la „pantomimă” (ca în **DERUTA**), iar ignoranța este un „proiectil” (ca de exemplu **ANALFABETISMUL MILITANT**). Aceste imagini sugerează o stare de degradare biologică a corpului social. În primul text amintit, se explorează conceptul de **adaptare toxică** a poporului român la corupție și inechitate. Se discută despre transformarea revoltei în resemnare: autorul susține că societatea a ajuns să accepte nedreptatea ca pe un fenomen natural, o „durere cronică” cu care s-a învățat să trăiască. Mesajul este un diagnostic dur al meritocrației eșuate, unde „pilele” și „relațiile” (nepotismul structural) au înlocuit valoarea individuală, creând un sistem în care legea este aplicată selectiv. E comparată nedreptatea cu o „durere de spate” sau cu un „dinte care pulsează”, sugerându-se astfel ideea că românul nu mai caută vindecarea (dreptatea), ci doar o cale de a suporta disconfortul. Prin ironie, este evidențiat contrastul dintre „legea pentru cei slabi” și „mătasea pentru cei puternici” – o imagine ce relevă că justiția este un instrument de protecție a elitelor, nu un arbitru imparțial. Gh. Mocanu prezintă resemnarea ca pe o trăsătură genetică sau culturală inevitabilă. El pare să se plaseze deasupra masei, pe care o descrie, criticând lipsa de reacție a celorlalți, fără a propune o alternativă sau a recunoaște complexitatea supraviețuirii într-un sistem viciat. În al doilea text menționat,

Lenuța Popa-Vrînceanu

Gânduri simbolic-epistolare

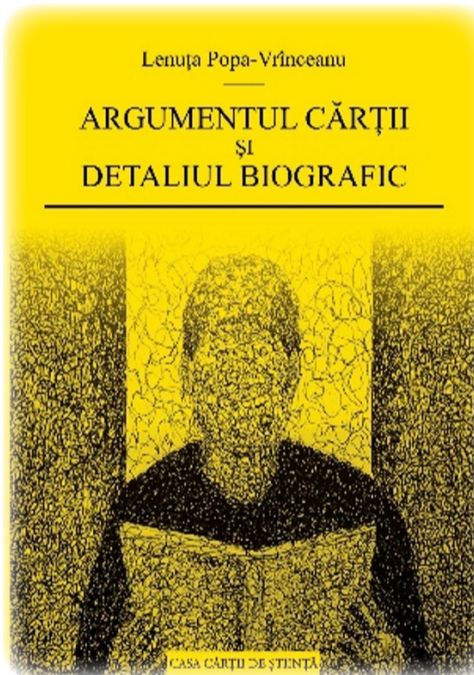
Domnului Profesor Cățineanu, cu dragoste!

Tot mai des mă întorc, de la o vreme, la vorba apreciată de Cioran, „Cât de departe sunt toate!”. În trenul Vieții, două ființe exterioare familiei mele îmi rămân până la capăt. Prilejuate de parcursul meu școlar, aceste persoane mă au la mijloc în prietenia noastră pe viață: în stânga, domnul prof. univ. dr. Tudor Cățineanu; în dreapta, Erika, fosta mea elevă, între timp cetățean american, profesor ea însăși, părinte, soție... Nu se cunosc, încă, aceste ființe dragi mie și sper ca, măcar epistolar, să o facă: să citească fiecare ceea ce eu le dedic, în câte o simbolică scrisoare. Mai avem timp – nu-i așa? – mai avem atâta răbdare.

Domnului profesor universitar doctor Tudor Cățineanu îi dedic aceste rânduri, cu reverență. După domnul învățător din satul meu natal (icoana vieții mele școlare), domnul Tudor Cățineanu rămâne magistrul inconfundabil. Născut într-un sat ardelean (2 mai 1942, Ocnița, din Bistrița-Năsăud), absolvent al facultăților de filologie și filosofie, predispus nativ despicării firului în patru, domnul profesor a intrat în viața noastră de studenți la Filosofie când ajunseserăm în al treilea an de studiu. Preexistent într-un folclor studentesc (drept profesor nonconformist, liber cugetător, foarte citit), a beneficiat de o expectanță extraordinară a grupei noastre studențești, fericită că – în plină epocă ceaușistă – avea să fie călăuzită de dumnealui! Circumspectă din fire, eu voiam să-l studiez și să mă conving pas-cu-pas de tânărul profesor impetuos și care cucerea iremediabil, să-l văd și să-l aud în fața noastră. Pe același temei – al prudenței – la un seminar de dezbateră etică, aveam să prezint liber și cartea *Procesul, de Kafka; reacția domnului profesor urma să mi se pară mult prea elogioasă, astfel că îmi venea să o iau la fugă... Tot așa, adică să fug, am simțit că trebuie să procedez și la banchețul de absolvire a celor patru ani de facultate, când votul exprimat de grupa noastră studențească a fost în exclusivitate pentru domnul profesor... cu o singură excepție! (Eu eram aceea, propunându-l ca invitat pe sociologul Achim Mihailescu...)* Și, practic (deși n-am făcut-o), voiam iar să fug atunci când, la respectivul eveniment, domnul prof. univ. dr. Tudor Cățineanu a tot dansat cu mine.

Personal, credeam că profesorul nostru de etică, filosofia culturii, filosofia valorilor va rămâne într-un tablou al anilor facultății. Perioada ulterioară absolvirii studenției mele (1982) părea să încremenească în înghețarea dictaturii, informațiile academice rămăneau, parcă, într-o altă viață – separată de aceea pe care o trăiam profesional, ideologic –, puțini dintre noi reușeau să evadeze. Din fericire, însă, domnul profesor și cu mine ne-am regăsit, îmbogății prin familiile întemeiate de noi între timp și luând cu asalt (de la discipol, la mentor) trepte ale coordonării ascensiunii mele profesionale: gradul didactic întâi (1995) și doctoratul (2006). La ambele evenimente, domnul profesor era părintele meu spiritual, care-mi aprecia la maximum țintele propuse și atinse. Iar eu îi citeam operă de operă, îi telefonam, îi scriam. Reciproc, ne asociam familiile, care fac parte dintr-un edificiu indestructibil al prieteniei.

Mi s-a părut extraordinară telepatia noastră din vara anului 2018, când, chiar în ziua Sf. Petru și Pavel – zi de unic eveniment al familiei mele – domnul profesor voia înadins să comunicăm la telefon. Am reușit, am vorbit și cu soția domnului profesor, ne-am bucurat reciproc de evenimente benefice din viața familiilor noastre. Ambii m-au surprins cu ideea

unui dar special pe care tocmai mi-l trimiteau, de la Cluj, cu dedicație: cartea ilustrată de poezii *Trădarea rimelor*. Citind-o, am găsit captivantă combinarea celor două direcții de pregătire academică auctorială – filologie și filosofie –, precum și a celor două forme de apartenență comunitară (sătească și înalt-urbană), specifice autorului. Fiindcă, domnul profesor Cățineanu, autorul *Trădării rimelor*, este atât poetul-filosof, filosoful-poet, dar și fiul satului Ocnița (deci, al părinților: Victor, Silvia), precum și universitarul de renume. Cu trimiteri la Heraclit din Efes, Pitagora, Socrate, Blaga, Noica, Leonardo da Vinci, la propria familie, la bunic și străbunică, tată-socru, mit și folclor, la învățați și învățăcei, la Nichita Stănescu, Emma Bovary, Cleopatra, Dumitru Fărcaș, poeziile domnului profesor ne așază în firescul existenței reflexive, dubitative și interogative, dialectice. Nu întâmplător volumul este dedicat lui Heraclit din Efes – supranumitul Obscurul: „Heraclit/ aruncă-n lac/ petale din/ flori de mac/ stropii-n cercuri se desfac”.

Mi-e greu să fac o selecție fiindcă fiecare poezie îl reprezintă pe autor.

Voi exemplifica, totuși, prin *Arheologie* (1), text ușor de memorat, ce reflectă o dureroasă filosofie de viață: „A rămas ohaină în cui,/ A cui este ea, a cui?!// Și în prag două botine./ Ale cui, sau pentru cine?!// În dulapul cel mai mic/ N-a rămas nimic, nimic./ Numai în dulapul mare/ A rămas o așteptare./ Oare ce i-o fi durut,/ Ce-a vrut ea și el n-a vrut,/ Ce-a vrut elși ea n-a vrut?! / Cheia Casei s-a pierdut.//”

Citindu-i poeziile domnului profesor Tudor Cățineanu, i-am auzit vocea inconfundabilă a autorului, l-am revăzut cizelând la perfectibilitatea ideii care să-l exprime, i-am savurat umorul, i-am reperat bine-cunoscutele hobby-uri. Am realizat, încă o dată, punctele noastre de incidență (pe care le exprim într-o ordine aleatorie): mediul rural de proveniență; dedicația pentru filosofie și literatură; apartenența – ca nativi – la zodia Taurului; coincidența prizonieratului țâțlor noștri în Rusia; devotamentul față de familie; relația statornică și profundă cu unii discipoli; umorul și ironia; afecțiunea reciprocă; preferința pentru tulburătoarele și efemerele flori de mac; fermitatea opțiunilor; energia creației; rezistența la greu; glorificarea vieții.

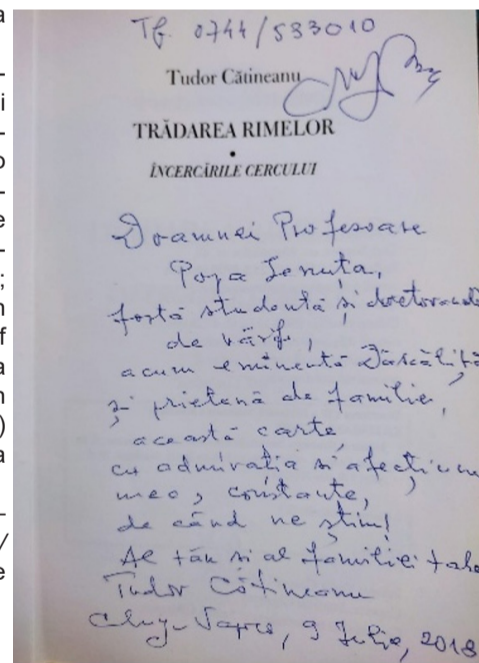
Am realizat că, dincolo de formele noastre de comunicare de până acum, a venit timpul să-i trimit, cu dragoste, indirect (2), aceste gânduri simbolic-epistolare, expresie a bucuriei și grațitudinii întâlnirii noastre pentru toată Viața!

Post-scriptum: În primăvara anului 2022, am petrecut câteva zile de neuitat în orașul Sulina. Intervalul de timp includea și ziua de naștere a domnului profesor: ca de obicei, i-am scris, dar mi s-a părut ciudat că nu primeam vreun răspuns. Ceva îmi spunea – cu insistență – că găsesc răspunsul pe internet. Și l-am găsit: domul Profesor plecase cu puțin timp înainte de a împlini 80 de ani...

Dau să găsesc o sinteză (cuvânt care-i plăcea!) pentru întâmplarea care ne-a adus și pe noi împreună, în Viața aceasta: poate Dedicția (3) pe care mi-a scris-o pe exemplarul pe care mi l-a trimis cadou din volumul de versuri? **Doamnei Profesoare Popa Lenuta, fostă studentă și doctorandă de vârf, acum eminentă Dascăliță și prietenă de familie, această carte, cu admirația și afecțiunea mea, constante, de când ne știm! Al tău și al familiei tale, Tudor Cățineanu Cluj-Napoca, 9 iulie, 2018.** Da, țin la această dedicație și nu voi putea să îndur implacabilul mesaj al poeziei *Epitaf* (4): „Cândva,/ până și uitarea numelui nostru/ va fi uitată.// Cândva,/ va fi ca și cum/ nimic n-ar fi fost/ niciodată.//”

Trimiteri:

1. Tudor Cățineanu, *Trădarea rimelor*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2018, p.48.
2. A se vedea și „Domnului Profesor Cățineanu, cu dragoste!”, în *Argumentul Cărții și detaliul biografic* – Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2025, pp. 24-27 – v. foto coperta principală. Autor: Lenuta Popa – Vrînceanu – n. 1959, licențiată și doctor în Filosofie la Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca; master postdoctoral la SNSPA București; între 1982-2020, a fost cadru didactic în învățământul liceal și universitar; redactor-șef al Editurii „Civiscord”, Năvodari; inițiatorul unei burse în memoria tatălui său (luptător în Al Doilea Război Mondial și prizonier la ruși) pe care o acordă elevilor eminenți din școala satului său natal (din 2025).
3. Alte cărți publicate: *Disperarea lui Cioran* – Editura Muntenia, Constanța, 2007; *Ostioire/Poeme în abstract-concret* – Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2026.
4. Dedicția citată (v. foto).
4. Tudor Cățineanu, op. cit., p.125.

face o radiografie a **crizei de leadership** și a degradării instituționale, la cel mai înalt nivel al statului român. Ideatica este axată pe ruptura dintre „românul conștient” și reprezentanții puterii, autorul definind situația actuală nu doar ca o criză social-economică, ci mai ales ca o „**recesiune a încrederii**”. Mesajul aduce în prim-plan ideea că funcțiile de demnitate publică au devenit „costume prea largi” pentru titularii lor, generând o stare de dezorientare colectivă. Autorul utilizează detalii de comportament non-verbal, pentru a accentua degradarea autorității liderilor, care printr-un astfel de comportament devin ridicoli. În **portretul satiric și depreciativ**, președintele este descris prin „gesturi ezitante”, „tăceri lungi” și o „privire rătăcită”, sugerând inadecvarea la context. Autorul nu critică doar politicile administrative, ci atacă direct capacitățile intelectuale și prezența fizică a liderilor (Spre pildă: „pauza celui care pare că socotește în minte o problemă matematică prea complicată”). Premierul este prezentat operând „chirurgical” pe spinarea unei populații slăbite – o imagine care transformă actul de guvernare într-o agresiune asupra cetățeanului. Întrebări precum „Unde am greșit?” sau „Ce vād?” funcționează ca un **refren al deziluziei**, îndemnând cititorul să reflecteze asupra propriilor alegeri electorale. Iar în cel de-al treilea text, se analizează un fenomen sociologic alarmant: **trecerea de la ignoranța pasivă la cea agresivă și organizată**. Prin folosirea oximoronului din titlu, reținem că asocierea „analfabetismului” (lipsă de instruire)

cu „militantismul” (acțiune conștientă și energică) creează o imagine puternică a unei forțe distructive oarbe. Gh. Mocanu susține că persoanele care nu posedă instrumentele gândirii critice devin cele mai vocale și mai sigure pe propriile „adevăruri”, refuzând orice dialog bazat pe argumente logice. Mesajul este un semnal de alarmă privind vulnerabilitatea democrației în fața unei mase care nu mai distinge între opinie și fapt verificabil. Cuvintele și lozincile sunt înfățișate metaforic drept „proiectile” folosite de către cei care nu le înțeleg sensul, subliniind violența verbală din mediul online și public. Să nu uităm totuși faptul că „analfabetismul funcțional” este adesea rezultatul unui sistem de învățământ eșuat, nu o alegere rău-intenționată a cetățeanului.

Deși îmbracă forme literare diverse, unitatea textelor este dată de rolul de **observator moralist** al autorului. Forma literară este subordonată intenției de a sancționa derapajele societății, fie prin asprimea pamfletului, fie prin melancolia lirică, transformând aceste creații într-o meditație asupra crizei sociale și morale a societății românești contemporane. Volumul **Odobești – scrieri aleatorii** poate fi socotit drept o meditație profundă asupra crizei morale contemporane, deoarece scriitorul Gh. Mocanu sancționează derapajele prezentului, printr-un filtru de valori, încercând astfel să recupereze demnitatea „ființei istorice” în fața degradării moderne. Ca atare, volumul acesta are valoarea **unui manual de studiu sociologic și moral**.

Scriitori din Bistrița-Năsăud, la Institutul Cultural Român din Stockholm

Ambasada României în Regatul Suediei, Institutul Cultural Român de la Stockholm și Episcopia Ortodoxă Română a Europei de Nord au organizat, la sediul ICR Stockholm, lansarea unor cărți de istorie și spiritualitate ortodoxă, în prezența a patru autori bistrițeni. În deschiderea evenimentului, dedicat comunității românești din Suedia, au vorbit gazdele acestui eveniment E.S. Daniel Ioniță, ambasadorul României în Regatul Suediei, și directorul ICR Stockholm Bogdan Popescu, alături de scriitorul, cu origini năsăudene, Vasile Dineu, care a făcut referiri la volumele prezente.

Lansarea cărților a avut loc în prezența a patru autori bistrițeni: P.S. Episcop Macarie Drăgoi al Episcopiei Ortodoxe Române a Europei de Nord, preot Ioan Pinteș, scriitor, publicist, membru al Uniunii Scriitorilor din România, director al Bibliotecii Județene „George Coșbuc” din Bistrița-Năsăud, Paul-Ersilian Roșea, scriitor și director al Muzeului Mitropoliei Clujului și Menuț Maximilian, scriitor, etnolog, jurnalist și președinte al Societății Scriitorilor Bistrița-Năsăud.

Evenimentul a inclus prezentările a cinci cărți din Colecția „Nordul Dreptei Credințe” și a unui volum memorialistic semnat de Episcopul Macarie Drăgoi. Este vorba despre volumele: „Curajul de a trăi frumos - 5 întâlniri ale inimii cu tinerii”, „7 întâlniri ale Postului Mare - Cum putem cultiva pocăința într-o lume a învârtosării?”, „Nu vă temeți! Cuvinte de mângâiere și îmbărbătare în vremea pandemiei”, „De ce mă simt singur într-o eră a comunicării? Bucurie cerească, singurătate omenească”, „Cine mai are grijă de părinții și bunicii noștri? Cuvinte de mângâiere și de încurajare despre și pentru cei care au îmbătrânit frumos” și cartea apărută la Polirom, „În misiune pe tărâmul vikingilor. Mărturiile unui episcop pelerin”.

Din seria de lansări a autorilor bistrițeni au făcut parte și următoarele titluri: "Proximități și mărturisiri. Jurnal" de Ioan Pinteș, "Relațiile dintre Biserica Ortodoxă Română și Casa Regală a României între anii 1918-1947" de Paul-Ersilian Roșea și "Poveștile Paște-

Întâlnire la Ambasada României în Regatul Suediei cu E.S. Daniel Ioniță, Ambasadorul României în Regatul Suediei, și Bogdan Popescu, Directorul ICR Stockholm.

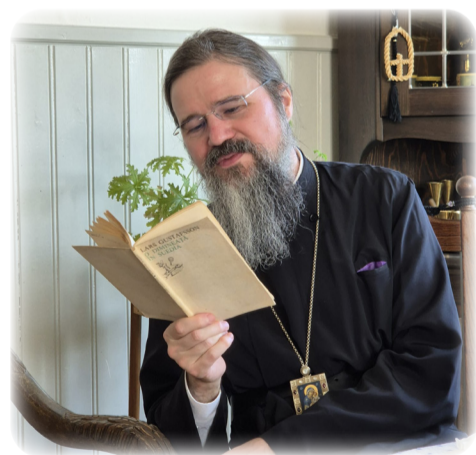
lui. Tradiții vîi din ținutul Bistrița-Năsăud" de Menuț Maximilian. Evenimentul a fost dedicat de ICR Stockholm comunității românești din diaspora, cu scopul de a menține interesului acestora pentru cultura română prin programe care i se adresează direct.

Manifestarea a pus în lumină încurajarea cunoașterii în spațiul scandinav a istoriei României și a scriitorilor contemporani în spațiul nordic, prin reflectarea potențialului creativ al românilor și punerea în valoare a contribuției literaturii, istoriei și tradițiilor românești la cultura universală.

Mulțumim publicului numeros din comunitatea românească prezent la eveniment.

Institutul Cultural Român din Stockholm

Popas la Episcopia Ortodoxă Română a Europei de Nord

Aici, în loc binecuvântat, Acasă la Părintele drag, Preaferitul Macarie, împreună cu bistrițeni prieteni: Menuț, Ersilian și Alexandra, binecuvântată de Preaferitul și de Dumnezeu. Rogându-mă, aici, atmosfera poetică și duhovnicească, învățată din poezia marilor poezii melezi: În primul rând: Lars Gustafsson, pe care îl pomeneșc toată în jurnalul meu. Versul lui: „Nu există țară mai liniștită sau oștă”, este întotdeauna esențialitate de aici: păduri, mesteaceni, pietre, oaze, zapada... întotdeauna ca la Rucy, Spanneza, Valea Juncusului. Am văzut și gătele seburii. Așadar: mesteaceni oștă!

A doua dimineață în Suedia
pentru Părintele Macarie

refletul alb
oici în zăpezii
te face să vezi
te face să auzi
poezii melezi
coprași și auzi
e bine să vezi
e bine să auzi

ierburii, zăpezii
mesteaceni și stânci
reflet - vîntul
și inimii adîncii!

Ioan Pinteș
6 martie 2026
Suedia

Ce bucurare pentru mine, ca și ai de față,
aici în Suedia la Episcopia Europei de Nord postorită
de Preaferitul Asistență Macarie. Lumina Credinței
strobune carele reînviată în candelă de
proclis, de parca toată România este prezentă
aici. Și este prin conexiuni minunate din toate
culturile fuzii ce s-au adus aici pe moșii
și strămoși lor în reflect, decadal mai
depozi pe tărâmurile Nordice Dreptei Credințe.
Aici, pentru românii Nordului privind pe
grunul lor lebedele ce poartă brădele ce se ivesc
în aburul înălțat, la muzicarea pădurii de
mesteaceni, mă simt ca la Revoluția de
la Valea Juncusului, în negocierile ce se
auzează poartă în înaltul Căminului Ortodox de
Preaferitul Macarie, totuși străbuni românii
și scandinavii fiind în comunie cu noi.
Vorba poeziei și învățătura străbunilor sunt
aici așezate la țes de viață într-o lădă de
zăpezii purtătoare poartă vîntului fier. Rari, participând
la negocierile de la proclisul Episcopiei
Sufletul meu s-a deschis de lumină naturală
altă tîră de noi tot neamul nostru în glorie!
Hristos a înviat! Domnului lui Dumnezeu
pentru toate neamurile din viața noastră
Menuț Maximilian președinte Societății Scriitorilor